

Bomen en struiken

Park Aerwinckel

memoires van *Bair van de Schoor*.

Voorwoord.

Bij een vleermuis melding enige decennia terug bij kasteel Aerwinckel trof ik de destijds nieuwe eigenaar; Han Stiphout, van het gelijknamige park. Bij deze ontmoeting viel me meteen op hoe begaan deze man was met de natuur. Het bleek dat hij bij de aankoop van dit landgoed gegrepen was door het park; hij wilde dit mooie park zonder afbreuk te doen aan bestaande waarden renoveren maar wist nog niet wie hij hiervoor kon vragen. Hier viel mij maar een iemand voor in; maar deze persoon moest ik eerst zelf vragen. Daar de heer Stiphout al enkele namen van instanties noemde die hij kon vragen begreep ik dat ik moest voortmaken. Ik ben toen meteen s'avonds naar Bair van de Schoor geweest. Deze was ondanks de grootte van dit project meteen enthousiast. Binnen zeer korte tijd hadden beiden elkaar gevonden en na een aantal gesprekken vroeg Bair me hem te helpen dit park in te meten en een plattegrond hiervan voor hem te maken waar hij zijn plannen kon uitwerken. Na vele opzetten en gesprekken tussen de familie Stiphout en Bair werd duidelijk dat Bair van hun alle medewerking kreeg om hier iets moois van te maken. In deze tuin heeft Bair dan ook al zijn kennis en kunde in gelegd. Hij heeft bomen en struiken geselecteerd op kleur van takken, op vorm en kleur van bessen, bloemen en bladeren. Loofbomen, coniferen en struiken uit alle windrichtingen werden zeer harmonieus en andere juist weer contrasterend bij elkaar gezet hiermee rekening houdend met bestaande structuren van het bestaande park en soorten hiervan die Bair met alle geweld wilde behouden. Het resultaat is verbluffend al in de beginjaren was hier al enorm veel te genieten terwijl de tuin nu pas naar een climax aan het groeien is die bij goed beheer nog vele decennia kan duren. Kortom een tuin waar zowel de toevallige passant alsook de plantenkenner van zal smullen. Bair was terecht zeer tevreden met het resultaat maar had alleen nog enige zorgen om het beheer en was eigenlijk op zoek naar een soort gebruiksaanwijzing waarin werd aangegeven hoe men hiermee moest omgaan om zo lang mogelijk hiervan plezier te beleven. Dat heeft volgens mij geresulteerd in de scriptie welke hij mij, zijn dochter en de familie Stiphout heeft overhandigt. Dit laatste heeft hij tegen niemand ooit zo uitgesproken maar zo voel ik het wel momenteel. Dit was handgeschreven en zat soms erg door elkaar zodoende hebben zijn dochter Lia van de Schoor en ondergetekende eerst alles overgetypt. Hierna is er met hulp van Pierre Theunissen, zeer grote bomenkenner en vakvriend van Bair, een screening geweest. Hierna heb ik geprobeerd er een overzichtelijk en interessant werk van te maken. Waarbij ik er nadrukkelijk aan wil toevoegen dat getracht is veel kennis die Bair over dit onderwerp bevatte te beschrijven maar dat ook dit schrijven uiteraard niet alles kan bevatten.

John Hannen.

Leeswijzer.

Bair van de Schoor heeft veel geschreven in de verteltrend welke vanwege de authenticiteit is getracht deze zoveel mogelijk te volgen. Er wordt vaak verwezen naar vakken met cijfers in de tekst; deze zijn terug te vinden op de overzichtskaart achter in dit werk.

Soms wordt er vanuit mij geschreven over Bair dit heeft ermee te maken dat ik veel met Bair op pad ben geweest en hem wetenswaardigheden hebben horen zeggen die hij niet opgeschreven heeft en die ik toch wil mededelen, deze zijn cursief geschreven. Hier en daar heb ik enkele aanvullingen gegeven om het verhaal completer te krijgen, zoals bij de geschiedenis van het park e.d., hier is verantwoorde literatuur voor gebruikt en getracht dezelfde trend aan te houden als van Bair. De afgebeelde foto's zijn van de auteur.

In de tekst staat omgeven door een kader met dubbele lijn enkele bijzondere feiten over een specifieke plant of een gedachtegang van Bair die ik extra wil benadrukken. Ook zijn hier en daar kaders opgenomen met een groene achtergrond waarin overpeinzingen van Bair worden belicht.

John Hannen.

Vroege voorjaarsbloei

Geschiedenis van Park Aerwinckel.

Het park hoort bij kasteel Aerwinckel, gelegen bij het Reutje, Roerdalen. De naam Aerwinckel is letterlijk vertaald Waterhoek, deze “hoek” maakt nu nog deel uit van een grote laagte in het landschap waar de Vlootbeek doorheen loopt en meerdere natte gebieden liggen met namen als “het groot broek”, “het Echter broek” en “het Reigersbroek”

Zoals elk kasteel heeft ook dit kasteel zijn eigen geschiedenis en hier volgt de chronologie van kasteel Aerwinckel:

- 1369 Jan van Aerwinkel wordt voor vier kleine ponden aangeslagen in het Kerspel Posterholt. De opeenvolgende bewoners worden genoemd in de jaarboeken van H.V.R. St. Odiliënberg.
- 1554 Is er al sprake van een kasteel Aerwinckel welke gelegen is in de nabijheid van het huidige kasteel.
- 1850 Het oude kasteel wordt afgebroken en wegens verval niet herbouwd. De oorspronkelijke plaats ligt vermoedelijk vóór de huidige kapel. Hier heeft vroeger volgens de Tranchotkaart een Baroktuin gelegen: Kunstmatig opgehoogd en omzoomd met haagbeuk. Aan de rand hiervan kan men de ligging van het vroegere kasteel traceren.
- 1369 Sinds 1369 worden 14 eigenaren genoemd, soms familie, soms zonen of dochters: Zie jaarboeken H.V.R. St. Odiliënberg.
- 1850 Het nieuwe kasteel wordt na 1850 gebouwd, in de nabijheid van het oude, door Architect Cuypers in neo Gotische stijl en in opdracht van de familie Geradts. Na de wereldoorlog werd het aangekocht door de Zusters van de Goddelijke Voorzienigheid, die er een Rusthuis tot 1990 van maakten.
- 1991 Is er tijdelijk het Gemeentehuis van Posterholt in gevestigd. In de barakken in de bossen zaten de ambtenaren terwijl het kasteel zelf vaak werd gebruikt voor huwelijken te voltrekken.
- 1996 Toen de Gemeente een nieuw onderkomen kreeg werd Aerwinkel nogmaals verkocht en wel aan Fam. Stiphout nu nog de huidige eigenaar.

Bekend concept.

Bair van de Schoor kwam bij toeval uit bij een plattegrond van het landgoed “de Pettelaar”, te Sint Michielsgestel en vond hier vele elementen terug in het ontwerp van park Aerwinckel. Hij schrijft hierover: Treffend is de gelijkheid van dit park met het voormalige park van het landgoed ‘de Pettelaar’ te St. Michielsgestel. Dit landgoed is helaas verdwenen, alleen enkele namen ter plaatse herinneren er nog aan. Het grondbedrijf ‘Boskalis’ heeft alles omgezet en rijp gemaakt voor woningbouw. Navraag bij St. Michielsgestel en bij Heemkundige Vereniging leverden niets op. Waarschijnlijk is dit park opgezet door de kleinzoon van Johan David Zocher, die de eerste aanzet deed van Paleis Soestdijk en dit werd voltooid door zijn zoon Jan David Zocher, 1791. Deze werkt later samen met zijn zoon Louis Paul Zocher, en deze ontwerpen: Keukenhof, Vondelpark en Frederikspark. (Haarlem). Ik heb het idee dat het ontwerp van park Aerwinckel, door Bleeker, een kopie is van het oorspronkelijke werk van Zocher!

Nieuwe inrichting van het park.

Het park de Aerwinckel is rond de eeuwwisseling gerenoveerd en het bijzondere is dat dit zonder kaalslag is gebeurt. Vergelijk dit maar eens met sommige kasteelparken in de omgeving, waar eerst een complete kaalslag heeft plaatsgevonden voordat deze heringericht werden. In park Aerwinckel zijn slechts waardeloze en uitgeleefde planten verwijderd. Dit inpassen in het nieuwe plan is bijzonder moeilijk, maar wel een uitdaging! Hierbij is getracht om het hele jaar iets boeiends en bloeiends te bieden.

Direct rond het kasteel, tussen de bestaande Rhododendrons, zijn winterbloeiende heesters en vaste planten geplant zoals: Toverhazelaar, Winterjasmijn, Winterkamperfoelie, Wintersneeuwbalstruiken, Skimmia's, Rotsheide, Mahonia bealei, Chimonanthus praecox, Winterheide en diverse soorten Kerstrozen. Vóór het huis enkele vroege voorjaarsbloeiers, dit is een bekend tuintrucje: Zorg ervoor dat de zeer vroeg tot vroeg bloeiende soorten altijd dicht bij het huis staan zodat in koude tijden van hieruit altijd iets bloeiends in de tuin te zien is. Ten oosten van het kasteel is veel schaduw dit vraagt dus om schaduw verdragende beplanting. Deze is te combineren met besdragende heesters voor de herfst, terwijl in de nazomer de Hibiscus voor de kleur zorgt.

Links naast het kasteel staan verscheidene soorten zilverdennen, sparren en andere coniferen die door de wintergroene naalden in de winter voor aantrekkelijkheid zorgen alsook de in mei bloeiende heesters en bomen en die zich voortzetten in Vak III.

Aan het einde van dit vak zorgen de Cupressaceae voor een rustpunt in het geheel en zijn in de bestaande Rhododendrons vele coniferen geplant. Hierdoor ontstaat een massieve hoek met lagere coniferen aan de gazonkant tot hoger opgaande struiken aan de achterzijde. Vak IV bestaat hoofdzakelijk uit taxusachtigen in vele groeiwijzen en kleuren. Onder de grote beuk staan vele schaduwheesters en een mooie varenbeuk. Om het geheel in de zomer kleur te geven zijn er flinke rozen groepen geplant: bij het kasteel Sneeuw witje, met Betty Prior, de rode Amsterdam, Welwijn Garden Glorie (bij de coniferen) Queen Elisabeth en Rosa Friesia. Tussen de heesters Botanische rozen: Rosa rubrifolia, Rosa 'Pink Grootendorst' Vrij, tot zeer zeldzame soorten die gebruikt zijn, zijn:

Podocarpus 'Nivalis', een taxus van het zuidelijk halfrond

Symplocos paniculata, de Lazuurbes

Euodia hupehensis, de Bijenboom

Neviusia alabamensis in vak III

Tuinkunst door de eeuwen heen.

Het woordje tuin is afgeleid van omtuining, beschutting gevend aan het geteelde gewas.

Bij het ontwerpen van tuinen dient men rekening te houden met:

- Programma, functie, verkeer
- Massa, ruimte, vorm van ruimten
- Compositie
- Symmetrie, statisch of dynamisch
- Architectonisch – landschappelijk
- Harmonie – contrast
- Afmeting – schaal – verhoudingen
- Series van ruimten – minimummaten
- Terrein en omgeving

De geschiedenis der tuinkunst:

De hangende tuinen van Babylon

Hier is maar weinig van bekend. Men veronderstelt dat het terrassen zijn geweest, die werden gedragen door op zuilen rustende bogen. Bomen en struiken werden geplant in de met aarde gevulde zuilen.

De tuinen van Egypte

Meestal heilige plaatsen, met beelden van goden en helden, ook begraafplaatsen. Hier kwamen de volgende planten voor: riet, papyrus, ranonkel, lotus, papaver, iris, munt en ridderspoor.

De tuinen der Grieken

Deze legden de eerst bewegende waterwerken aan en gebruikten graag een zonnewijzer. Altijd in harmonie met het landschap maar men had nog geen idee van ruimtewerking.

De Romeinse tuinen

Door de vele oorlogen kwam men pas ongeveer 50 jr. voor Christus tot 500 jr. na Christus aan tuinkunst toe: In het Vredestijdperk-Keizer Augustus. Deze tuinen zijn bekend om de patio's. Ze werkten graag met een centraal punt en hanteerden een lengte/breedte verhouding van 1:1. Ze drukten met hun tuinen graag weelde en macht uit.

De Middeleeuwse tuin

Na de val van het Romeinse Rijk volgden volksverhuizingen. Waarbij de Noormannen invielen waarna machtsstrijden met feodale heersers volgden en later nog vele kruistochten plaatsvonden. In die tijd had men de Hoekse- en Kabeljauwse twisten waarbij, gepaard gaande, vele ziekten uitbraken. Zodoende kwam pas weer in de 16^e eeuw in onze streken de tuinkunst op gang. Heel langzaam deden in die tijd bij kastelen, abdijen en kloosters de moes- en kruidentuinen hun opgang. Bij kastelen kon men zich zelfs buiten de muren begeven daar de kastelen vanwege de uitvinding van het buskruit hun functie hadden verloren. Hier werd vaak moestuin aangelegd; die in primaire behoeften als kruiden voor de gezondheidszorg voorzagen,.

De tuin in de Renaissance

In 1500 – 1600 wordt de stijl “herboren” vanuit Italië dit is afgeleid van wat er over is aan de oude Romeinse kunst en tuinbezit. De verhouding in die tijd is 1:1. Ook hierin wordt gewerkt met een centraal punt welke stond voor de Keizer!

De Baroktuinen

In 1600-1700 wordt de dieptewerking ingevoerd. Deze verhouding symboliseert de afstand koning tot volk. Hierbij wordt een oneindig zichtpunt gebruikt met strak ingetoomde planten. Hierin gebruikt men de verhouding lengte/breedte 4:3.

De Rococo tuin

In 1700 – 1800 wordt alles krulleriger en prutseriger welke onnatuurlijk overkomt. Hierbij wordt alles op een geëigende plaats neergezet en gesnoeid. Als reactie daarop verschijnen de landschapstuinen die gelijke opmars krijgen met de Franse revolutie: De wilde ongeordende vrijheid.

Engelse landschapstuinen

Van 1800- 1900 verschijnt als reactie, vaak uit armoede geboren, de Engelse landschapstuin. Hierbij houdt ieder zijn status op: Roseau Liberte, Egalite!

1900 – 1950

Strakkere lijnen in Engelse landschapsstijl waarbij de industrie zich doet gelden. En wordt gewerkt vanuit een verhouding 3:5

60er jaren (20ste eeuw)

Meer schaalvergroting en sociaal en economische situatie weerspiegeld in de tuinkunst: Blokbeplantingen van 1000 soorten en meer van één soort.

70er jaren (20ste eeuw)

Treedt weer verwildering op alle terreinen ook sociaal: De beplanting wordt juist meer gemengd en “geklutst”.

80er jaren (20ste eeuw)

Terug naar de romantisch sentimentele stijl waarschijnlijk uit nostalgie. Opkomst van dode materialen als bielzen en keien. Eigenlijk een beetje terug naar Renaissance vaak gedwongen door de kleine oppervlakte van de tuinen. Het is vaak ook een zoeken naar nieuwe vormen.

90er jaren (20ste eeuw)

Door de kleine tuinen grijpt men weer terug naar de patiotuin. De vele aangelegde heidetuinen hebben hun tijd gehad, toen bleek dat de vermeende onderhoudsarme tuin hieraan niet voldeed. Ook de “wilde-planten-tuin” met het inzaaien met wilde planten duurde slechts enkele jaren. Ook dit bleek een desillusie, want het werd al gauw een kweekbed voor onkruiden als kweek, winde en muur. We zullen moeten afwachten hoe lang de tegenwoordige grind en keientuin, afgekeken uit Japan, het zal volhouden. Als ook hier kweek, gras en zuring opschieten kan dit slecht door wieden verwijderd worden, en het doel, onderhoudsarm, wordt dan het tegengestelde! De behoefte om de natuur in onmiddellijke omgeving, en in welke vorm dan ook; gecontroleerd dan wel ongecontroleerd, zal blijven bestaan.

Blik op park en kasteel in het voorjaar tussen de lammetjes

Coniferen, naaktzadigen.

De evolutie volgend komen we als eerste bij de naaktzadigen en vervolgens bij de bedektzadigen. De grote groep is te omvatten als “Coniferen, Ephedra en Ginkgo” zoals ook de titel van het boek van “P. den Ouden” luidt waarin hij deze grote groep planten beschreef; een aanrader.

Heden ten dagen worden “Coniferen – Ephedra – en Ginkgo” in één adem genoemd daar het alle naaktzadigen zijn. Een klasse van de naaktzadigen is Ephedra. Ieder zichzelf respecterend Arboretum, park of tuin zou deze plant in hun verzameling moeten hebben. Het is een nauwelijks bekend heestertje van ongeveer 40 centimeter hoog met biesachtige zeer taaie stengels. Het bloeit weinig opvallend; hoewel ik de Ephedra al tientallen jaren in mijn tuin (Bair thuis) is mij de bloei van deze plant nog nooit echt opgevallen. Ephedra komt oorspronkelijk uit Centraal Azië en is hier ingevoerd in 1750. Het is een van de bodembedekkers van de wouden op de hellingen van de Himalaya. En daar in het Deltagebied van de Bramapoetra speelt zich het drama af waar wij indirect de oorzaak van zijn: De overstromingen die daar steeds voorkomen waarbij jaarlijks vele mensen verdrinken worden veroorzaakt door ontbossing van de hellingen. De mensen zijn daar zeer arm en om in leven te blijven telen ze daar soja en tapioca, waarvoor ze van de handlaren nauwelijks beloond worden. Bovendien is de grond na enkele jaren uitgeput en moet men weer meer bomen kappen om in leven te blijven. Door deze rooibouw ontstaan kale hellingen die weer overstromingen veroorzaken. Na veel winst voor de handelaren komt de soja in het rijke westen en wordt als veevoer verkocht aan veehouders. Het voer is rijk aan eiwit, stikstof en mineralen. Hierdoor zit men hier weer met een overschot aan mest. Bij een goede kringloop zou die mest weer terug moeten naar de uitgeputte gronden van de arme sojatelers. Dit gebeurde hier bij ons met gezonde kringlopen op de boerderijen. Wel wil men voor een habbekrats deze soja hier invoeren maar de meststoffen terugvoeren is hun weer te duur. Het is alweer een kwestie van geld. Zodoende is dit systeem niet gesloten en zullen we hier vroeg of laat weer op afgerekend worden. Het probleem zal steeds erger worden en het hele gebied zal tenslotte onleefbaar worden. Niemand hoor je daar over praten en ook in de documentaires wordt dit angstvallig ontweken. Hier wordt de grond verziekt door teveel aan mest en in Indië wordt de grond geplunderd.

Enkele verschillen tussen Loofhout en Coniferen

Coniferen	Loofhout
Stam zwaar, onvertakt, loopt door in de kroon	Stam in de kroon vertakt
Takken afstaand	Takken opgaand
Naalden, schubben	Bladschijven
Leerachtig verdamping minder	Kruidachtig, verdamping veel
Zaden onbedekt	Zaden bedekt
Hout veel cellulose	Hout veel lignine
Hars	Geen hars
Geen adventiefknoppen	Adventief knoppen
Naaldoppervlak groot 4 x loofhout	Bladoppervlak door grote bouw kleiner
Vangt dus meer licht op	Vangt minder licht; hogere breedtegraden
Primitieve sapstroom	Sapstroom beter geregeld
Dichtheid hout laag	Dichtheid hout hoog
Weymouthden 79 luchteenheden	Beuk 63 luchteenheden
Productie per ha. per jaar 4800 eenheden	Productie per ha. per jaar 2550 eenheden
Oud in de evolutie	Jong in de evolutie
Kunnen zeer oud worden	Worden lang niet zo oud.

Men neemt aan dat de loofbomen zijn ontstaan uit de Coniferen via de Magnoliaceën. Een lid hiervan is *Drimys winteri* welke bloemdragend is en de houtstructuur heeft van de Coniferen. De aanpassing bij tweezaadlobbigen is het lokken van insecten welke doelmatig is bij de bestuiving, maar nadelig omdat schadelijke insecten niet meer geweerd kunnen worden.

Algemeen: Zware snoei remt de groei van Coniferen af, bij loofbomen wordt deze dan gestimuleerd. Coniferen moeten eerst weer jonge naalden en/of schubben vormen en pas na enkele jaren gaan ze weer sterker groeien.

Coniferen in vak III

Coniferensoorten.

Cryptomeria of Japanse ceder.

Het is in Japan een even algemene boom als de Grove den in Nederland. In het park Aerwinckel vinden we twee vormen van dit geslacht. De oudste; de *Cryptomeria japonica* 'Cristata' was al bij de herinrichting van het park aanwezig. Cristata is kamvormig maar hier is bandvormig meer toepasselijk. Het is in de plant genetisch ingebouwd en men moet, om deze vorm terug te krijgen, de plant veredelen. Men zegt wel eens: "De plant is vergeten te vertakken". In de natuur is dit een verzwakking en zou ze al lang verdwenen zijn. Omdat mensen dit mooi vinden houdt men deze afwijking kunstmatig in stand. In deze boom ziet men zelden kegels. Bij de stamvorm zien we vaak boven de kegels het takje doorgroeien. Duidelijk zien we hier dat de kegel bestaat uit verbrede schubben om de bloeiwijze te dragen. Vooraan in de coniferenstrook zien we ook een *Cryptomeria* met een opvallende groeiwijze, die meer struikvormend is en na vele jaren slechts 3 meter hoog is. Het is de *Cryptomeria japonica* 'Dacrydioides' en deze naam wil zeggen dat hij lijkt op *Dacrydium*. *Dacrydium* is een heel mooie conifeer uit het zuidelijk halfrond van Nieuw Zeeland. Deze is echter vorstgevoelig en alleen in de uiterste Zuidwestkust van Ierland staat één exemplaar welke vaak op foto's in boeken is opgenomen. Ook staat er een jong exemplaar in de tuin bij Dokter Th. Kuypers (huisarts in Heythuysen waar Bair vaker kwam) in Heythuysen. De *Cryptomeria japonica* 'Dacrydioides' is echter winterhard en de losse, struikachtige groeiwijze contrasteert mooi bij de veelal wat strakke pyramidale groeiwijze der andere Coniferen. Let hier eens op de groeiwijze van de aanwezige vormen: Strak piramidaal, overhangend, met dunne slierten, varenachtige groeiwijzen, struikvormig, bolvormig en zuilvormig en daarbij afwisseling in kleur van staalblauw tot grijs naar groen, groengeel naar goudgeel. Kortom: Eenheid in verscheidenheid. De *Cryptomeria* staat op het einde van de tuin als een rustpunt, welke zelfs in het dood jaargetijde, zelfs in de winter als het vriest, de aandacht kan vasthouden. Je moet er wel voor openstaan.

Sequoiadendron giganteum of Mammoetboom.

In de vorige eeuw was het een statussymbool voor ieder landgoedbezitter om een Libanonceder in zijn park te hebben. Toen die rage tanende was kwam uit Amerika, via Engeland (1853) de *Sequoiadendron* zijn plaats innemen. Vooral in Oost België, Wallonië, valt het op dat overal op de landgoederen en parken kwistig met dit statussymbool gestrooid werd. In Amerika staan Mammoetbomen van 100 meter hoog en 30 meter in omtrek met een gewicht tot 2000 ton. De onderste tak van zo'n reus staat op 45 meter hoogte, is 2 meter in omtrek en 45 meter lang, technisch niet te evenaren! In Nederland werd deze ook geplant in Arboretum Schovenhorst (1853). In het park Op het Loo is er een geplant in 1863 onder regime van Koning Willem III. Ook in onze omgeving staan deze jonge reuzen, in Roermond Kasteeltje Hattem, in Baexem de oude pastorie, Heibloem en Haelen. Grootste probleem van Mammoetbomen zijn dat ze moeilijk te verplanten zijn: Een kweker kocht een partij van 12.000 eenjarige zaailingen. Na het verplanten bleven er nog 5000 over! Na 3 jaar opnieuw verplanten slonk de partij tot 2000 exemplaren. Dit zegt genoeg over de risico's der kweker en ook waarom ze zo duur zijn. Als ze eenmaal gesetteld zijn is hun groei een meter per jaar. In 1985 bij St. Charles in Heythuysen is een boom geplant die ik zo heb kunnen bijhouden qua groeisnelheid. De schors is zacht en sponzig, voelt warm aan omdat die veel lucht bevatten. Beschermde de boom daardoor tegen bosbranden. Door de luchtkussentjes in de bast blijft bij brand alleen de buitenkant een beetje smeulen. Ook heeft hij weinig of geen last van ziekten en is hier ook bestand tegen het grillige klimaat en soms harde winters.

De kegels zijn met zo'n 7 cm. klein voor zo'n reus. Het schijnt dat de bomen die hier gegroeid zijn geen kiemkrachtig zaad leveren omdat ze waarschijnlijk nog te jong hier om hiervoor de goeie condities te hebben. Ze schijnen nog wel te kiemen maar groeien hierna niet door.

Met de 3500 jaar die ze kunnen worden in hun land van herkomst zijn ze hier immers nog heel jong. Het hout heeft een bruinrode kleur; dit kostte een boom in Kaldenkirchen het leven: Want z.g. "deskundigen" hadden vastgesteld dat de boom aan "bruinrot" leed, een schimmelziekte en moest hij gekapt worden, zonder te weten dat dit de natuurlijke kleur van het hout was! Ook zijn naamgeving heeft heel wat voeten in de aarde gehad; eerst heette hij Wellingtonia, toen Washingtonia. Gelukkig heeft men deze namen terzijde geschoven voor het grote Indiaanse opperhoofd Sequoia van de Cherokee Indianen die in 1820 de schrifttekens publiceerde waarmee de Cherokee-taal kon worden weergegeven. Heel lang geleden kwam de Sequoiadendron op het gehele Noordelijk Halfrond voor, dus ook in onze streken, evenals de Sequoia sempervirens, maar deze is wintergevoelig.

Chamaecyparis of Dwergcipres

Chamae wil zeggen klein en cyparis staat voor Cipres: kleine cipres.

Dit "kleine" moet u maar met een schep zout nemen. Er is een cultivar van 1.20 meter in hoogte terwijl er ook Chamaecyparissen van 10 meter en hoger zijn. Toch nog klein bij de echte Cypressen: 35 meter hoog. Ook in boeken staan dwergcypressen die tot 6 meter hoog worden! De grootste is Chamaecyparis lawsoniana welke bloeit in het voorjaar met rode mannelijke bloeiwijzen. Deze staat ook in park Aerwinckel aan de oostzijde achteraan in de bosrand. Deze heeft de allures van Thuya plicata met vele stammen, zie bij Thuya. Deze worden gezaaid en gestekt en moet hierna meerdere malen worden verplant om een goede kluit te krijgen. Hierdoor zijn deze duurder zie voorbeeld: Iemand plantte zijn bezit Chamaecyparis lawsoniana, niet verplant, dus goedkoop! Het eerste jaar ging de helft dood, het tweede jaar de helft van die helft en na 4 à 5 jaar was het perceel volgeplant met de tolletjes. Toen moest men snoeien en dit bleek tijdrovend en gaf een lelijk resultaat waarna na enkele jaren alles werd opgeruimd.

Plantkeuze en kennis kosten soms veel geld! Nu wordt veel in pot geleverd. Nadeel: Wortels gaan vervilt en het duurt lang voor ze weer doorgroeien.

Er kunnen vele keuzes worden gemaakt waarbij voor "siervormen" kan worden gekozen als Chamaecyparis nootkatensis 'Pendula' welke uit West V.S. komt. Maar ook voor de Obtusa soorten, uit Japan, welke in vele vormen te verkrijgen is als; o.a. Chamaecyparis obtusa "Nana gracilis" (het laatste betekent klein), of Chamaecyparis obtusa "Filicoides" dit wil zeggen varenavormig of de Chamaecyparis obtusa "Lycopodioides" wat wil zeggen op wolfsklauw gelijkend. Deze soorten bereiken een hoogte tot 5 à 6 meter terwijl ze in de boeken staan als dwergconifeer! Obtusa is een kleine Cipressoort met stompe schubben. Ook deze wordt als plantje van, 15 – 20 centimeter hoog en breed, aangeboden terwijl ze bij tijd van leven 5 meter hoog kunnen worden. Eigenlijk is dit ook een soort faciatievorm, een soort bandvorming en een heel langzame groeier die de 5 meter pas haalt na vele jaren. Soms zien we ook hier atavisme optreden, d.w.z. terugslag naar de oorspronkelijke vorm van Chamaecyparis obtusa, die ook veel sterker groeit. Dan volgt de keuze: doet men niets dan gaat de Chamaecyparis obtusa overheersen. Meestal wordt de tak weggeknipt, zodat de vorm en groei van de Chamaecyparis obtusa 'Nana' Gracilis behouden blijft. De mens is een vreemd wezen. De plant die eigenlijk ziek is; dus afwijkend is, wil met grote moeite gezond worden, maar om aan onze mode te voldoen moet ze ziek blijven!

De soort Chamaecyparis thyoides kwam reeds in onze tertiaire flora al voor. Gracius is Chamaecyparis pisifera 'filifera' wat wil zeggen draadvormig en met de toevoeging aurea wordt deze aangeboden als goudkleurige vorm. Deze Chamaecyparisoorten zijn te vinden

in de coniferenhoek vak III achteraan. De cultuurvormen moeten veredeld worden; geënt op de stamvorm, zijn dus weer duurder. Een aantal jaren geleden werden de *Chamaecyparis lawsoniana*'s massaal gebruikt als haag om de nieuwe tuintjes van de woningen die toen grootschalig gebouwd waren snel en goedkoop af te schermen. Na verloop van enkele jaren ging men deze toppen en daarna in de breedte snoeien zonder te weten dat ze niet meer uitlopen. Na enkele jaren op deze dode takken te hebben gekeken werden ze weer gerooid. Gevolg vele aanhangwagens vol naar de stortplaats!

De rage is weer over, net als indertijd met de heidetuinen, de zogenaamde “ wilde plantentuinen” die zeer arbeidsintensief zijn. Propageer het en men doet het. Tegenwoordig zijn ‘onderhoudsarme’ tuinen in de mode: keien en grind. Men vergeet dat daar weer stof en zand tussen waait. Na enkele jaren komt onkruid, gras zich nestelen. Maar schoffelen gaat niet meer. Na enkele jaren met de hand uittrekken verdwijnen ook deze tuinen weer. Voor zulke mensen het advies: Asfalteren en een stofzuiger kopen! Jammer dat zulke mensen een tuin hebben.

Cedrus libani ‘Atlantica’ of Atlasceder

De naam is afgeleid van het Griekse Kedros, waarmee naaldbomen met geurig hout werden aangeduid. In de IJstijden lag de gematigde zone verder naar het zuiden. In Noord Afrika viel toen voldoende regen om planten, dieren en mensen van een leefbaar klimaat te voorzien. Na de IJstijden werd ook het noordelijk klimaat warmer echter ten koste van de leefbaarheid in Noord Afrika. In die tijd lag het areaal van de Ceders van de Atlantische Oceaan tot in het Midden Oosten. Toen rond Libië alles woestijn werd kreeg ook het gebied van de Ceders een tweedeling: Het westen met het Atlasgebergte en in het oosten rond Libanon. Uit de Bijbel en met de kruistochten had men al kennis gemaakt met *Cedrus libani* die in 1638 naar Engeland werd gebracht. Pas in 1839 werd de Atlas ceder in Frankrijk ingevoerd en door Maneti in 1785 beschreven als *Cedrus libani* “Atlantica”. Later ging men in de praktijk nog meer splitsen en werden het twee aparte soorten: *Cedrus libani* (Libanonceder) en *Cedrus atlantica* (Atlasceder). De habitus lijkt op de *Larix*, maar deze is naaldverliezend. Ook zitten bij de *Larix* de naalden in bundels op de kortloten van maar enkele millimeters grootte. Het lot dat dit jaar gegroeid is heeft verspreid staande naalden. Al vroeg waren de Ceders geliefd bij de grondbezitters en werden gezien als een statussymbool dit totdat de Mammoetboom zijn plaats innam. Koning Salomon liet door 150.000 arbeiders een tempel bouwen waaraan deze zeven jaar aan hebben gebouwd. Deze tempel van cederhout van de Libanonceder, die in 79 na Christus door de Romeinen werd verwoest, heeft volgens de geschiedenisschrijvers een complete kaalslag van de cederbossen in deze omgeving tot gevolg gehad. In het Oude Testament was de Ceder het zinnebeeld van vruchtbaarheid en overvloed. Het hout werd geroemd om de duurzaamheid, kleur en geur. Wat de geur betreft is er nog altijd het misverstand als zouden sigarenkistjes van cederhout gemaakt zijn. Het is echter de *Juniperus virginiana*, ook wel de Rode ceder genoemd, die daarvoor het hout levert. Het wapen van Libanon is de Ceder. Sommige ceders dragen regelmatig de tonvormige tegels. De Ceder vóór Huize St. Charles (Heythuysen- werkgever Bair), die in de jaren '50 vorige eeuw geplant is, heeft nog nooit één kegel gebracht.

Juniperus of Jeneverbes

De naam *Juniperus* zou zijn afgeleid van een Keltisch woord voor stekelig. Een verbastering van het woord leidde tot jenever. Met dit geslacht verenigen we Europa, Azië en Amerika weer in het park. De Chinese *Juniperus chinensis* “Keteleerii” is opgaand en kan 12 – 15 meter hoog worden en is beladen met besjes een mooi gezicht. Maar ook hier geldt weer: Geduld met een hoofdletter! Tijdens de bloei hullen ze zich in een wolk van stuifmeel en is het zelfs of ze in brand staan. Het tweede jaar komen ze tot volledige ontwikkeling met de

besjes. *Juniperus chinensis* Keteleerii heeft naalden en schubben is in 1804 via Engeland ingevoerd. De Amerikaanse *Juniperus virginiana* heeft enkel schubben. Het hout van deze soort komt als cederhout in de handel en wordt gebruikt om potloden van te maken. Deze jeneverbes wordt gebruikt om jenever mee te kruiden en om vlees te roken. Ook is deze opgaand en een langzame groeier die is ingevoerd in 1648.

De derde soort, *Juniperus squamata*, is afkomstig uit de Himalaya, en groeit meer vertakt en struikachtig. Deze heeft een prachtig staalblauwe kleur en staat in het park naast de bolvormig groeiende *Thuja occidentalis* 'Rheingold'. Deze soort is ingevoerd in 1824.

De *Juniperus communis* vinden we soms op heidevelden en is inheems. Het woord communis en betekent; gewone. Onze jeneverbes heeft alleen naalden of priemvormige schubben.

De bes wordt ook gebruikt om alcoholische dranken op smaak te brengen. De *Juniperus communis* is tweehuizig en bezit dus of mannelijke of vrouwelijke bloeiwijzen. Omdat ze struikvormig groeien leveren ze geen echt gebruikshout.

Metasequoia glyptostroboides of Watercypres

De eerste naam wil zeggen: bij sequoia behorend. De tweede: lijkt op het Chinese moerascypres. *Metasequoia glyptostroboides* is een snelle groeier, met soms 1 meter per jaar waarvan de overstaande knoppen en scheuten een kenmerk is voor dit geslacht. De knoppen zitten niet in de oksels der bladeren maar juist hieronder. De bomen kunnen 35 meter hoog worden. Takjes en naalden werden in China als veevoer aangewend. De boom heeft een groot aanpassingsvermogen is een goede straatboom die door de transparante kroon en de fijne naalden nooit een lastpost wordt. De stam krijgt op oudere leeftijd schilderachtige groeven en is roestbruin van kleur. De kegels zijn klein ± 3 centimeter in doorsnee maar langgesteeld. Men wist al dat deze boom hier voorkwam in het Tertiair, maar men dacht dat hij al uitgestorven was. Totdat in 1941 deze boom ontdekt werd en nog wel door een Japanner. Maar door de oorlog duurde het tot 1948 voordat men overtuigd was dat men hier te doen had met een levend fossiel. In dat jaar werd in het Cantons park in Baarn (voorheen Universiteitstuin Utrecht) de eerste boom geplant. Weer terug van weggeweest! Deze heeft zich inmiddels tot een forse boom ontwikkeld met een prachtige gegroefde stam. Er zijn niet veel bomen die in een zo korte tijd zo algemeen zijn geworden. Op Aerwinkel staat al een flink exemplaar in de kippenweide bij de *Cedrus libani*.

Coniferenhoek in vak 3

Calocedrus (Libocedrus) decurrens of Wierookceder.

Bovenstaande namen geven voldoende aan dat we moeten oppassen om van de naamgeving geen warboel te maken. Goed dat onze namen niet veranderd mogen worden! Bij de eerste twee namen is de uitgang cedrus en leggen we graag verband met de ceder, terwijl deze aansluit bij de Cypresfamilie.

Ook zijn hele voorkomen en habitus lijkt veel op een Chamaecyparis hoewel er toch een duidelijk verschil is: Bij andere cypresachtigen is er een duidelijk verschil met boven- en onderzijde terwijl bij de Calocedrus dit niet het geval is daar boven- en onderzijde gelijk van kleur en glans zijn. Het is een vrij snelle groeier van eerste grootte, dus hoger dan 12 – 15 meter en vormt een cilindervormige zuil. Doordat de takken dicht aaneengesloten groeien kunnen ze concurreren met de Italiaanse Cipres. Deze boom komt uit het westen van de Verenigde Staten en is in 1854 via Engeland naar onze streek gebracht. Eigenlijk is hij weer naar deze streek gekomen daar deze boom in het Tertiair ook al in onze bossen voorkwamen.

Thuya of Levensboom

In de dertiger jaren van de vorige eeuw kende men in Midden Limburg nauwelijks siertuinen maar wel groentetuinen die waren nuttig. Alleen bij buitenplaatsen en rond kerkhoven bestond zodoende behoefte aan een haag. Thuja's waren de enige coniferen die men dan gebruikte. Deze laat zich redelijk goed snoeien en loopt, zij het moeizaam, ook weer uit. Men kon deze via stekken vermeerderen en kon vrij gemakkelijk in die tijd al beschikken over een groen blijvende haag. Taxus was vanzelfsprekend ook bekend maar vanwege de giftigheid, vooral voor vee, was men daar huisvesting voor.

De naam Levensboom is volgens Dr. Oterdoom (dendroloog waar Bair veel van geleerd heeft) als volgt. De Spanjaarden en Portugezen hadden de weg naar Indië gevonden in het begin van de 16^e eeuw, en in beslag genomen. De Paus had zelfs hun wereld afgebakend. Nederlanders zochten toen de weg langs de Noord (Barends en Heemskerk) op Nova Zembla en de Engelsen en Fransen probeerden het via Canada.

Koning Frans I zond een expeditie uit van 3 schepen met 110 man en voer de St. Laurens rivier op. Ze hadden voldoende voedsel aan boord, maar door het invallen van de winter van 1535 vroren zij vast op de rivier tot april 1536. Toen sloeg de scheurbuik toe. De oorzaak was toen nog niet bekend en velen stierven hieraan. Ook Indianen en aan mensen aan de wal leden aan scheurbuik. Op zekere dag zag kapitein Cartier een Indiaan langskomen, die hij 10 dagen tevoren doodziek had gezien, ook lijdend aan scheurbuik, maar nu weer kerngezond. Deze vertelde, van Indiaanse vrouwen bladeren van Thuya-bomen gekregen te hebben. Blad en takken moesten gestampt worden en in water koken. Van deze "thee" moest men drinken en de droesem op bloeditstortingen op de benen leggen. Volgens de Indiaanse vrouwen kon deze boom elke ziekte genezen. Ze noemden de boom Ännedda". Ook Cartier beval zijn matrozen dit middel klaar te maken en in te nemen. In één week tijd waren zijn manschappen genezen! In 1536 nog werd deze boom (uit Oost-Noord Amerika) door Cartier in Frankrijk ingevoerd onder de naam Arbe de Vie.

Bij de Thuya kent men ook nog de naam; Reuzen-Levensboom en dit is de Thuya plicata uit het verre westen. Hiervan zijn vele cultivars bekend die men kan terugzoeken in de vele boeken.

Een voorbeeld is de Thuya occidentalis "Spiralis".

Het thuyahout heeft een zeer lange levensduur, zelfs nog langer dan kunstmatig "verduurzaamd" hout en is goed te gebruiken als paalhout.

De coniferen met aparte vormen of groeiwijzen zijn meestal veredeld, dus geënt om de exacte vorm groeiwijze te behouden	
---	--

Dwergdennen worden vaak gekweekt van Heksenbezems. De compacte gedrongen groei blijft ook op de ent/boom aanwezig. De groei van heksenbezems wordt veroorzaakt door een schimmel van de soort: *Taphrinia*. Deze komt op vele bomen voor en veroorzaakt een abnormale groei; de half slapende knoppen worden gestimuleerd en de groei richting is vertakt en warrig. Soms wordt dit veroorzaakt door virussen o.a. micoplasma, en komt op vele planten voor, ook kruidachtigen. Afwijkende groei is voor velen aantrekkelijk en wordt daardoor vaak in stand gehouden, In de natuur zouden deze vormen, die altijd een verzwakking zijn, uitsterven, of worden geliquideerd. Maar voor de verkoop is dit goed.

Bij het park staat langs de weg achter de coniferenstrook een kleine *Thuya* met gedraaide schubben. Het merkwaardige is dat deze een zaailing is van een *Thuya occidentalis Spiralis*. Schijnbaar zit de draaiing dus in de plant zelf. Hoe hij zich zal ontwikkelen moeten we

Determinatiekenmerken *Naaldbomen*

Deze hebben veel soorten naalden en even zoveel namen. Daarom een kort overzicht.

Neem, als u er bij kunt, een jong twijgje en dan is het naalden trekken:

Twijg groen: *Taxus*, *Cephalotaxus* of *Torreya*

Twijg niet groen: afgetrokken naald met steeltje 1-2 mm. *Tsuga* (Hemlockspar)

Twijg niet groen: naalden in bundels, *Larix* en *Cedrus*

Twijg niet groen: naalden 2 – 3 - 5 bij elkaar, *Pinus* Pijnboom (grove den)

Twijg niet groen: naalden met hielte, *Picea* (Spar)

Twijg niet groen: naalden met napje en spitse knoppen, *Pseudotsuga* (Douglas)

Twijg niet groen: naalden met napje, ronde knoppen, *Abies* (Zilverden)

afwachten.

Pseudotsuga menziësii of Douglasspar

De vertaling van zijn wetenschappelijke familienaam is een beetje vreemd: de Schijnhemlockspar terwijl er vrijwel geen gelijkenis of verwantschap met Hemlockspar is. Deze boom heeft in het verleden al meerdere namen gehad als; *Pseudotsuga taxifolia* lijkend op *Taxus* of *Pseudotsuga douglasii* als eerbetoon aan de in Schotland geboren en al op 35-jarige leeftijd verongelukte David Douglas. Nu heet hij Douglas en zonder spar want ook met deze boom vertoond hij geen gelijkenis. De tweede naam komt van Menzies; een arts van kapitein Vancouver, op wiens schip hij een wereldreis maakte die deze boom vond tijdens de reis van 1791 – 1795. De kegels van de Douglas zitten altijd bij de top en deze kunnen soms 60 – 70 meter hoog hangen. Voor Douglas geen probleem hij schoot ze met zijn geweer er van af. De vrouwelijk bloem is misschien wel de mooiste van alle coniferen. De mannelijke bloemen zitten lager wat onlogisch lijkt. Echter in een bos is het meestal warmer en de opstijgende lucht brengt het stuifmeel naar boven naar de vrouwelijke bloemen. De kegels hebben vliezige dekschubben. Het hout is een van het meest waardevolle onder de coniferen en ook zeer duurzaam. Deze soort komt uit Amerika en door het waardevolle hout werd hij vroeger op de betere gronden veel aangeplant, en zaait zichzelf gemakkelijk uit. In parken en bij particulieren wordt hij aangeplant om de sierwaarde. David Douglas zal niet vermoed hebben dat hij met de introductie van deze mooie boom in West Europa, de boom terugbracht in een gebied waaruit hij door het ijs verdreven werd. In de leemgroeven van de beroemde Tegelse klei trof men ook al fossielen van deze boom aan. In het park staat deze boom rechtsachter in het park, waar het publiek kan zien dat een enigszins gevarieerd bos mooier is. Let bij aanplant van een als recreatiebos gebruikt bos dat deze variatie gewoon nodig is!

Tsuga canadensis of Hemlockspar

Deze namen verenigen het westen en het oosten. Tsuga is een Japanse plantennaam, canadensis betekent van Canada. Ze geven ook aan dat voor de IJstijden deze mooie conifeer ook in onze streken voorkwam. Als ze in Amerika en het Verre Oosten voorkomen dan kunnen we gaan speuren in de Tegelse klei en vinden bijna altijd de fossielen hier terug. In het park staan ze aan de oostzijde langs de randweg. Tsuga canadensis is in 1736 ingevoerd, de Tsuga heterophylla in 1836, dus toen door de mens teruggekomen, waaruit hij door de koude verdwenen was. De Tsuga canadensis Pendula is een treurvorm die na 20 jaar 1 meter in hoogte bereikt!

De Tsuga heterophylla is een krachtiger groeiende soort die veel in de bosbouw werd gebruikt. De Tsuga heeft opmerkelijke naalden. Ze zijn gesteeld en wanneer we een naald aftrekken zien we duidelijk een kort steeltje. Hij heeft bijna ronde kegeltjes van ± 2 centimeter. Zeer mooi is de Tsuga mertensiana Glauca met tot 8 centimeter langwerpige kegels en mooie blauwe naalden. Afkomstig uit het Verre Westen van Noor Amerika.

In het park aan de oostzijde staan enkele naaldbomen op de voorgrond die zijn ingepast aan al bestaande bomen. Met name een meer dan manshoge conifeer; de Abies koreana. Abies is in Latijns Zilverspar, de tweede naam: "van Korea" en is ingevoerd in 1907. Tot voor 25 à 30 jaar was hij in onze streken nog onbekend. Hij hier en daar slecht sporadisch geplant tot het een rage. Hij kwam in "de mode", iedereen wilde hem in de tuin hebben. En waarlijk, als hij in de nazomer getooid is met vele opstaande kegels is het een sieraad; een blikvanger. In 2000 merk je dat zijn hoogtijdagen voorbij zijn en zal iets anders zijn plaats weer innemen. Hij wordt vaak gezaaid, soms geënt, net als andere soorten als zoals Abies procera.

Men moet maar eens wat ent-takjes nemen van een bestaande boom en liefst niet de top. Om het model niet te bederven neemt men een zijtak. Merkwaardig, dat als de ent is "aangeslagen" deze zijwaarts blijft groeien en alleen door recht opbinden de groeirichting normaal wordt, en dit zelfs pas na jaren. Duidelijk speelt hier de celprogrammering een leidende rol, en het schijnt enkele jaren te duren eer die programmering is omgezet!

Dit is te vergelijken met de proef met de kuikenvleugel: De vleugel die ontstaat als een vleugelknop werd getransplanteerd van een jonger in een ouder embryo van een kuiken. De groei begint opnieuw en leidt tot een "herhaling" wat resulteert in een lange en dubbele vleugel. Ook die vleugelknop is geprogrammeerd en trekt zich niets aan van het feit dat de "basis" al een jonge vleugel is!

Abies nordmanniana of Nordmann zilverspar

Abies nordmanniana is genoemd naar dhr. A. Nordmann, hoogleraar en directeur van Botanische tuin te Odessa, oorspronkelijk uit Finland 1848, die ook veel door de Kaukasus "gestruind" heeft. Deze Zilverspar lijkt veel op Abies koreana maar heeft langere naalden. Ook heeft hij de neiging om zelfs op oudere leeftijd zijn takken tot de grond toe te behouden wat een prettige eigenschap is in een park, vergelijk hiermee de Picea die van anderen al gauw kaal, dor en lelijk wordt.

De donkergroene naalden hebben een insnijding aan de top. De kegels zijn van alle Abies opstaand en vallen bij rijpheid op de boom uit elkaar. Alleen de spil blijft staan. Wordt veel in parken gebruikt en is goed winterhard.

Hieronder volgt nog een waargebeurde gebeurtenis bij ons in het dorp, die het vasthouden van mensen aan een standpunt tekent: De Harmonie van Heythuysen kreeg jaren geleden een uitnodiging voor een bezoek aan Normandië, waar de invasie plaatsvond. Als herinnering kregen ze een Nordman spar aangeboden. Dit werd voor hen de Normandische spar en zou geplant worden bij het monument “De Vredesengel” in Heythuysen. Toen ik dit hoorde heb ik ze gewaarschuwd: het is geen spar uit Normandië maar uit de Kaukasus. Dat werd voor kennisgeving aangenomen. Maanden later zag ik de boom staan en met een bordje erbij. Wat stond erop: Abies koreana ‘Nordman’! Een geslacht en twee soorten bij elkaar gevoegd. Kennelijk hebben ze gedacht: De gulden middenweg zal wel goed zijn!

Abies arizonica ‘Glauc’ of Dwergzilverspar

Afkomstig van Arizona waarbij Glauc wijst op de mooie grijsblauwe kleur. Deze kan wedijveren met Picea pungens ‘Glauc’ (de Blauwspar) en is zelfs nog minder vatbaar voor aantastingen. Hij wordt op den duur wel groter. Lijkt op de Edele zilverden maar heeft de naalden naar voren gericht en die van de Edele zilverden zijn teruggeslagen. De grijsblauwe kleur wordt veroorzaakt door de huidmondjes – rijen. Coniferen hebben de adem assimilatie-openingen niet als loofhout verspreidt, maar (meestal) aan de onderzijde der naalden in rijen. De Blauwe abiessoorten hebben deze ook aan de bovenkant waardoor ons nog tevens een mooie kleur geboden wordt. Het oog wil ook wat hebben! Deze is ingevoerd in 1863. Evenals Cupressus arizonica heeft deze, om bestand te zijn in de extreme omstandigheden in Arizona, veel blauwgehalte ontwikkeld en is tevens sterk harsbevattend.

Abies pinsapo of Spaanse den

Abies pinsapo is de zogenaamde Spaanse den. Het ‘pinsapo’ slaat op een Spaanse volksnaam voor Pinus! Dit is tekenend voor de slordigheid waarmee men vroeger met namen was. Enigszins te begrijpen daar er nog geen eenheid in naamgeving was; de kennis ontbrak maar de gebruikswaarde zal wel aandacht gehad hebben. Persoonlijk vind ik deze de mooiste der Abiessoorten. De grijsblauwe kleur, de vrij dikke stukke takken met de al even stugge naalden wijzer erop dat hij goed aangepast is aan het Spaanse klimaat. Zelfs in ons land is hij winterhard en zal de zachte winters in zijn thuisland gemakkelijk overleven. Zuinig met water moet wel het devies zijn op de plaatsen waar weinig water valt en de zomers heet kunnen zijn. Met de hele bouw en de dikke naalden lijkt hij wel bij de cactussen en vetplanten in de leer te zijn geweest. De behoefte aan sierdennen is vroeger niet sterk geweest, want pas in 1837 is hij via Frankrijk hier ingevoerd. Men ziet nu deze soort regelmatig in voortuinen waar hij het straatbeeld een aparte charme geeft. Er zijn nog veel meer mooie Abiessoorten zoals; Abies homolepis, Abies concolor, maar plaatsgebrek dwong mij in het park gewoon tot een beperking.

Picea breweriana of Brewers treurspar

Picea is de Latijnse naam voor Spar en is afgeleid van pixis is pek. Uit het hars werd een soort pek bereid. De tweede naam, soortnaam, breweriana is genoemd naar Brewer die door hem ook is gevonden. Hr. Brewer was een scheikundige, botanicus en geoloog, 1860 – 1864, deelnemer van geologische studie Californië. Deze prachtige spar is in 1891 via Duitsland ingevoerd. Hun imposante karakter krijgen ze pas op oudere leeftijd. De zijtakken steken dan horizontaal van de stam af en deze zijn behangen met dunne zijtakjes die naar beneden hangen als een vitrage. Bij deze boom is het vooral de gestalte, de habitus, die om de aandacht vraagt. Hierbij worden we niet afgeleid door opvallende kleuren. In de botanische tuin in Terwinselen staan, of stonden, enkele heel mooie exemplaren. Ze zijn afkomstig uit het noordwesten van de Verenigde Staten.

Picea abies 'Aurea' of Gele fijnspar

Picea abies 'Aurea' is geel. In bovengenoemde groep staat ook een gele vorm van de gewone spar die naalden heeft die aanvankelijk geel en later groen zijn. De kwekers hebben vele vormen en kleuren gekweekt: zuilvormen, treurvormen, kegelvormen en dwergvormen. Een vluchtig overzicht toont ongeveer twintig cultivars! Je hierin specialiseren en verdiepen in al deze soorten heeft het nadeel dat de schoonheid van veel andere planten aan je voorbij gaat.

Picea abies 'Acrocona' of Fijnspar

Een andere *Picea abies* cultivar is: "Acrocona" wat wil zeggen: kegel aan de top. Deze vormt dus kegels op het eind van de twijg en als deze conifeer zo zwaar beladen overhangt geeft dat een mooi gezicht: vooral omdat dit iets aparts is. De zijtwijgen hebben weer normale kegels, de twijgspitsen zijn daarentegen langgerekt monstrositeit met kegels die ook nog mooi rood gekleurd zijn. Deze cultivar is in 1890 bij Uppsala, bij Stockholm in Zweden gevonden.

Picea abies 'Acrocona'

Picea abies 'Inversa' of Treurfijnspar

Picea abies 'Inversa' is eigenlijk omgekeerd groeiend. Deze derde cultivar ziet men soms wel, ook in kleine tuinen. Deze spar wordt ook nooit hoog, ook al omdat de twijgen als het ware naar beneden groeien en zichzelf dus afremmen. Van de spar heeft men ijverig vele vormen gekweekt en iedere mogelijke afwijking in cultuur genomen. "Die Nadelgehölze" van Gerd Krussman vermeldt en beschrijft al zo'n 103 cultuurvormen! Om een arboretum aan te leggen zou je alleen aan de *Picea*'s voldoende hebben!

Picea orientalis 'Aurea' of Kaukasische spar

Picea orientalis 'Aurea'. *Orientalis* wil zeggen van het Oosten. Met aurea geeft men de gele kleur aan. Deze is ook afkomstig uit de Kaukasus en is ingevoerd in 1822. Het is een zeer

mooie spar die ook in kleinere tuinen past. De fijne bouw met de korte naalden van ½ - 1 centimeter die in het voorjaar geel uitlopen zorgen voor een heel aparte boom. De kegels zijn 6 – 9 centimeter

Picea omorika of Servische spar

Picea omorika is de Servische Spar en omorika is een Bosnische volksnaam. In Bosnië wordt dit een hoge boom. De zijtakken zijn meestal abnormaal kort staan zijwaarts en vaak omlaaghangend. Het is echt een boom voor een gebied waar veel sneeuw valt, zie volgende verklaring. Onze Spar heeft de takken schuin opwaarts groeiend. Bij zware sneeuwval komt er zoveel gewicht op dat de takken scheuren. De stand van de takken der Picea omorika is als iemand die de schouders laat hangen waardoor de sneeuw naar beneden glijdt. De onderzijde der naalden is blauw. Dit komt omdat hij daar twee brede witte strepen heeft: de huidmondjesrijen. Kegels 3 – 6 centimeter Een tijd lang is deze boom in de mode geweest als kerstboom, maar wordt nu vaak verdrongen door kunststofbomen. Kweken om na enkele jaren te vernietigen is tegennatuurlijk. Maar met de kunststof raken we hoe langer hoe verder van de natuur verwijderd. Alles heeft een keerzijde.

Picea abies “Nidiformis” of Fijnspar

Picea abies ‘Nidiformis; nidiformis wil zeggen nestvormig. Jonge goedgroeiende twijgen vormen een nestvormige holte. Dit zou een kleine boom moeten blijven maar kleine kinderen worden groot. Zo is het met deze spar die met de renovatie bespaard is gebleven gegaan; echt geen dwerg meer. Terwijl ze in de tuincentra worden aangeboden als plantje van hooguit 25 centimeter hoog en breed. Als ze maar tijd van leven hebben kunnen ze een flinke oppervlakte bestrijken en oudere exemplaren zijn in onze snel veranderende leefomgeving zeldzaam en daarom waardevol!

Sciadopitus verticillata of Parasolden

Sciadopitus verticillata is een Parasolden. Sciados is scherm, pitus betekent den, verticillata betekent kransstandig. Voorheen werd hij gewoon tot de dennenfamilie gerekend, maar die met de kransstandige naalden. Deze naalden zijn ook nog over de hele lengte van de naald vergroeid en daarom heeft men deze Parasolden maar een aparte familie gegeven.

Deze aparte den wordt zelden aangeboden. Bovendien is hij, wat groei betreft, wat onbetrouwbaar. Zelden zie je een echt mooi exemplaar. In 1990 is er een in St. Charles (tuin Bair) in Heythuysen geplant die nu manshoog is en het goed doet en mooi donkergroen is. Het exemplaar in het park hier is nog aan het twijfelen: De naalden zijn nog te geel!

Oplossing zou kunnen zijn de grond verbeteren met compost en potgrond, dit ook nodig bij Cupressus arizonica! De kegels zijn opstaand ± 10 centimeter, maar door zijn zeldzaamheid nog nooit door mij gezien. Toch is hij al in 1861 uit Japan ingevoerd. U ziet het, de hele Dendrologie is een kwestie van lange adem! En een mensenleven is veel te kort om de flora der aarde te leren kennen.

Pinus wallichiana of Tranenden

Pinus wallichiana, vroeger Pinus griffithi. Twee botanici die beiden in Oost Azië planten hebben verzameld en beschreven de heren Griffith en Wallich. Welke regels gelden bij naamsverandering, waarbij men kiest voor de ene plantkundige of de andere? En hoe lang blijft die naam geldig? Het is meer gebeurd dat een naam gewijzigd werd en na 20 – 30 jaar kwam de oude naam weer aan bod. Wel lastig voor ieder die er mee te maken heeft; zoals wij hoveniers! Het is een veel harsbevattende boom met lange, tot 18 centimeter hangende naalden die blauwgroen zijn en grote tot 18 centimeter, veel harsbevattende kegels, heeft. Door de hangende naalden wordt hij wel de tranenden genoemd. Afkomstig van de Himalaya en in 1823 ingevoerd en is zelfs nu nog niet geheel in ons klimaat aangepast. We

Hetzelfde motief speelt bij “Het Limburg Landschap” bij hun “beheer” der bossen op de Beegderhei. Daar staan nog wat Amerikaanse eiken, die als “exoot” niet passen in hun bosbeleid. Vroeger werden deze afgezaagd, ze sprongen dan weer uit en na enkele jaren konden we weer de schoonheid beleven van hun prachtige herfstkleur. Nu had men wat anders bedacht “laat beeldhouwers en schilders hun fantasie botvieren op deze bomen”. Ze worden dan zo toegetakeld dat ze op den duur wel doodgaan! Maar eenmaal gewend aan die “boombeeldhouwkunst” zullen ze daarna ook andere bomen misbruiken. Zover is niet gedacht.

Toegegeven, de Amerikaanse eik is soms opdringerig omdat er teveel geplant zijn. Maar een goed bosbeleid met veel aandacht voor Biodiversiteit zal dit gemakkelijk kunnen bijsturen dat we de herfstkleur helemaal moeten missen.

zien deze dan ook niet veel, want hoewel vaak aangeplant lijden ze in sommige winters, verliezen hun naalden en gaan kwijnen, waarna rooien volgt. Op beschutte plaatsen doen ze het hier goed. Echt een den voor de kenner en liefhebber.

Pinus cembra of Alpenden

Pinus cembra; de Italiaanse volksnaam voor Pinus is Zimbra vandaar deze naam. Hij wordt ook wel de Alpenden genoemd en is sinds 1746 in cultuur. Ook in Europa hebben we vijftiendelige pijnbomen. Oorspronkelijk afkomstig uit Noord Europa en Noord-Azië kan hij zich hier gemakkelijk handhaven. Hij doet het goed in het gure barre klimaat in de Alpen. Het is een langzame groeier met hout met een hele dichte structuur en daarom een zeer waardevolle boom voor de meubelindustrie. Ook voor onze wat kleinere tuin is hij waardevol omdat hij door de trage groei jaren kan meegaan zonder te groot te worden. Lijkt wat op de Balkanden, de Pinus peuce, die niet in dit park aanwezig is. Pinus cembra onderscheidt zich van Pinus peuce door oranje bruin viltige twijgen, je zou het bijna beharing kunnen noemen. De naalden zijn iets blauwgroen, vrij stug, en de kegels 5 – 8 centimeter rechtopstaand. De kegels zouden pas op latere leeftijd, 60 – 80 jaar, verschijnen mede ook door de langzame groei. De zaden schijnen eetbaar te zijn en worden wel zilvernoot genoemd. Het nootje is 12 mm. en zoals boven beschreven is moet men geduld hebben om ze te kunnen proeven!

Pinus parviflora of Witte den

Pinus parviflora dat wil zeggen kleinbloemig en is al in 1846 uit Japan naar deze streken gebracht. Ook deze pijnboom heeft de naalden in bundels van vijf. Langzaam groeiend en nooit een hoge boom vormend wordt hij vaak gebruikt om in pot of kuip te planten. Voor een plant die vorstvrij moet overwinteren is dat dan aanvaardbaar. We willen immers iets van de zuidelijke bloem en pracht van nabij beleven. Maar een boom die goed winterhard is kan men toch beter in de volle grond zetten. Minder werk, natuurlijke ontwikkeling en bijna altijd veel mooier. Nog erger vind ik dat deze door zijn iets grillige groei en gedraaide naalden, veel gebruikt wordt voor Bonsaicultuur, ook al omdat de kegels al op jonge leeftijd verschijnen (5 – 10 centimeter groot) en vaak zijdelings afstaand. Toen dit verschijnsel (Bonsai) opkwam ben ik een keer naar een ingesproken diavoorstelling geweest waar in getoond werd hoe men bij het “vormen” te werk ging. Na afloop was het mijn zwager die het kort en krachtig samenvatte: “Het is gewoon boompje pesten”. Om hun macht over de natuur bot te vieren gaan ze er toe over het boompje te dwingen tot een onnatuurlijk bekrompen groei, wortels inkorten, takken inkorten en verdraaien, zelfs de stam wordt niet ontzien en dat alles om de plant een bepaald uiterlijk te geven waardoor ze aan een modegril voldoet!

Pinus strobus of Weymouthden

Pinus strobus wordt ook wel Weymouthden of Penseelden genoemd. Strobus is een oude Latijnse plantennaam, waarmee een in Zuid Perzië groeiende boom werd aangeduid die eigenlijk geen naaldboom was, maar wel geurige hard leverde. Linnaeus heeft de naam op deze Pinussoort overgedragen omdat deze ook veel hars voortbrengt. Weymouthden is genoemd naar de Engelse Lord Weymouth; deze plantte de pijnboom op zijn eigen buitenplaats in het begin van de 18^e eeuw. Penseelden genoemd omdat de naaldbosjes tot 5 exemplaren verenigd zitten en op een penseel lijken. De naalden zijn zacht en buigzaam. In dit park staat in de buurt van de kinderspeelweide een oude machtige boom die je best een natuurmonument kunt noemen. Door zijn geweldige hoogte, zijn onregelmatige vorm, de op ruime afstand staande takken, de vrij gladde schors die onderaan korstig en grijs wordt, de fijne behaarde penseelnaalden en de slanke 15 centimeter lange kegels (bananenkegels) maken hem tot een boom om bij stil te staan. Reeds in de 16^e eeuw was deze al in Frankrijk in cultuur. Een Ribessoort is de waardplant van een roestschimmel die aanvankelijk hele aanplantingen van deze den bedreigde, zie ook hier weer: de Monocultuur is oorzaak! Door selectie slaagde men om resistente bomen te kweken. In Canada is invoer van Ribes om deze reden verboden. Daar zijn door de roest uitgestrekte wilde bossen verloren gegaan. Het hout is licht, van kleur en gewicht. Door de snelle groei is de dichtheid van het hout heel laag en bevat veel lucht. Het hout is voor veel doeleinden geschikt, maar lang niet zo duurzaam als van Pinus sylvestris. Ook in parken en tuinen wordt de Penseelden vaak aangeplant, al wordt hij in een tuin op den duur te groot. Maar doordat tuinen vaak van eigenaar veranderd wordt, die weer andere voorkeuren heeft, lost dit probleem zich vanzelf op. Aan het einde van vak III en achter de schubvormige coniferen staat nog een Pinus strobus die misschien al 20 jaar oud is en zich mogelijk heeft uitgezaaid. Hoewel enigszins uit de toon vallend met de naalden bij de schubconiferen, moeten we, denkend aan: “biodiversiteit” dit maar accepteren. Hij bij te breed worden gewoon smaller gesnoeid kunnen worden. Denk weer aan de “takprogrammatie” éénmaal ingekort, zal hij nooit meer zo breed uitgroeien.

Pinus sylvestris of Grove den

Sylvestris wil zeggen bosbewonend. Het is de echte pijnboom. Deze naam is onterecht in onbruik geraakt jammer genoeg. Soms spreekt men van mastbossen, dan weer van sparrenbomen. Men spreekt van dennengroen bij kerstbomen die weer sparrentakken zijn. Kerstliedjes gaan over dennenbomen terwijl de spar bedoeld wordt. De verwarring zal wel ontstaan zijn doordat men de echte den, Abies niet kende. Nogmaals: Abies is de echte den en levert dennenhout. Pinus is Pijnboom en levert grenenhout.

Picea is spar en levert vurenhout.

Pinus rigida, een Amerikaanse drie naaldenden welke levert het Pitchpine-hout en Douglas het Amerikaanse grenenhout. Het hout voor potloden is van Juniperus virginiana, enz.

Onze Pinus sylvestris wordt hier als exoot beschouwd en de bossen hiervan worden smalend Dennenakkers genoemd. Men denkt er wel niet bij na dat men nu bezig is om eiken, beuken en essenakkers aan te planten!

Terug in de tijd: De vegetatieperioden na de IJstijden vanaf 8000 jaar voor Christus spreekt men van de Preboreale tijd met vooral Pinus met veel Salix, Populus tremula met Juniperus en Prunus padus als aanvulling. Veel Peelwerkers hebben ze vaak gevloekt als ze weer een stobbe (kienhout) moesten uitgraven. Die waren vaak van Pinus sylvestris; dus deze kwam voor de ijstijden hier regelmatig voor, hoezo exoot. Toch verklaarde een doktor in de Biologie tijdens een docenten excursie dat de Pinus sylvestris hier eigenlijk niet thuishoorde! Indoctrinatie bij eenzijdige opleiding doet veel kwaad. Veel zal hij gekapt zijn in latere eeuwen voor gebruik en brandhout. Als je echter ziet hoe gemakkelijk hij zich uitzaait, zal hij ook in later eeuwen en

zeker in ontoegankelijke terreinen, zoals honderden ha. in het Peelgebied zich daar nog hebben gehandhaafd. Kienhout in de Peel! Toen omstreeks 1500 de vraag naar masten voor zeilschepen toenam, liet Graaf Hendrik van Wassenaar deze weer grootschalig aanplanten zodoende ook de naamsverklaring van mastbossen. Als gebruikshout werd hij sindsdien regelmatig aangeplant. De grote aanplant kwam met de opkomst der mijnen. De heide die nodig was voor de potstalcultuur verloor door de kunstmest haar waarde en daar verschenen de eerste dennenakkers. Na enkele jaren: bonenstaken, dan weipalen en na $\pm$ 20 jaar mijnhout. Pijnboomhout is duwhout, kan dus grote druk verdragen. Werd die te groot dan ging het hout kraken, een waarschuwing voor de mijnwerkers! Nu wil men het liefst weer alle dennenhout kwijt. Alles moet loofhout worden. Maar de paddenstoelen, speciaal voor dennenbossen, zijn we dan ook kwijt en de Goudhaantjes, Staartmezen, Zwarte mees alsmede de insecten der dennenbossen en nog veel meer, zullen dan voorgoed verdwijnen. We moeten eigenlijk steeds doorslaan. Men weet vaak niet waarmee men bezig is en wat de gevolgen zijn.

De bloeiwijze van de Pinus moeten we zoeken op de toppen en vooral de vrouwelijke bloeiwijze is mooi rood. Dit zien we bij veel bomen en dan bij de vrouwelijke bloemen. Het schijnt dat de UV stralen daarmee beter opgenomen worden en al is het maar weinig, een verhoging van temperatuur zal de functie der bloem ten goede komen i.v.m. bestuiving en bevruchting. De kegels van de Pinus rijpen in 2 jaar. De zaden zijn gevleugeld en kunnen daarmee een flinke afstand overbruggen. Dit verklaart ook waarom ze na de IJstijd zo snel weer terug waren in onze streken. Door de open structuur en de naalden kunnen ze op hoge breedtegraden nog profiteren van het (zon)licht. De jonge vrouwelijke bloem blijft de eerst zomer in rust en pas het volgend voorjaar vindt de bestuiving plaats en gaat de kegel groeien. Dennenbossen maken de grond arm werd gezegd. Het tegendeel is waar! Ze werden geplant op de armst gronden, ook halfarm. De humus kon maar langzaam afgebroken worden. Het duurt dus langer maar de voedingsstoffen komen vrij! Soms kwamen er rupsenplagen in de bossen voor dit was al weer een resultaat van de monocultuur! Volgens Dr. Van Miegrot heeft een 100 jarige den een wortellengte van 80 km., de zijwortels en wortelharen natuurlijk meegerekend.

Hiermee wil ik dan de serie Naaldbomen afsluiten.

Geen botanische beschrijvingen maar wetenswaardigheden over een groep die ons ook in de winter trouw blijven. Hier is alleen ingezoomd op de soorten die hier in dit park aanwezig zijn! Maar zelfs bij deze beperking ben ik mij er van bewust dat de informatie niet volledig is en ik troost mij maar met de gedachte: Het eerste volledige arboretum moet nog aangelegd worden: maar het eerste volledige boek over planten moet ook nog geschreven worden.

Coniferengroep in de hoek bij vak III

De "Hanan kamden"; Cryptomeria japonica 'Cristata'.

Loofbomen.

Abelia grandiflora

Abelia grandiflora wil zeggen grootbloemig. In elke publicatie waar de heesters op alfabet staan, is het deze heester die de rij opent. Het is eigenlijk een weinig of niet bekende heester. Toch is het een bijzonder sierlijke struik die van juni tot zelfs in oktober onophoudelijk kan bloeien. Zelfs nu, in 2000, zelfs nog op 25 november hetgeen ook op het uitzonderlijke weer valt terug te voeren; geen nachtvorst en veel regen, dus voldoende vocht. De mooi gevormde roze-witte klokvormige bloemen zitten langs de slanke overhangende takken van deze kleine halfgroen blijvende heester. Geen andere heester bloeit zo lang achter elkaar. Een ouderwetse strenge winter zoals 1956 met wekenlange temperaturen van -26 tot -28°C en overdag soms -20°C zal deze heester niet overleven. Daarom stond er vaak "gevoelig" bij vermeldt. Dit schrikt het grote publiek af om een heester aan te schaffen die toch weer bevroest, we moeten echter niet vergeten dat in de hedendaagse dorpen en vooral steden zoveel warmte uitstraalt dat hier de gemiddelde temperatuur vele graden hoger liggen waardoor het risico voor bevriezen in de bebouwde kom maar beperkt is.

Er staan momenteel dankzij de grotere macht van milieubewegingen veel meer bomen dan 150 jaar geleden toen alles werd gekapt voor brandhout en men ook veel timmerhout nodig had. De grote oppervlakten "woeste grond" moest in de vorm van strooisel (heideplaggen) voor bemesting dienen in de zogenaamde potstallen. Voor het bewerken van 4 ha landbouwgrond waren 3 ha heide nodig. Deze heide kon maar om de 7 jaar opnieuw afgeplagd worden. Men had dus voor die 4 ha nog $7 \times 3 = 21$ ha heide nodig. Samen was dat kleine boerderijtje dus 25 ha groot. Bedenk hierbij dat de winter nog vrij spel had met de nodige misoogsten e.d.

Ik heb zelf geconstateerd in de Botanische Tuin van Heidelberg dat de Abelia het daar goed doet, terwijl deze Botanische Tuin in een echt koud gebied ligt buiten het beschutte dal van de Neckar. Abelia kan een hoogte bereiken van 1,5 meter. Gelukkig wordt hij heel langzaam ook in Nederland bekend; soms worden ze echt tegengehouden door een soort vreemdelingenhaat waarmee ze het stempel of brandmerk exoot krijgen en niet meer interessant zijn. Ze zijn meer winterhard dan de beide ouders, want hij is ontstaan door een kruising van Abelia sinensis x Abelia uniflora, beide uit China en ingevoerd in 1860. Vaak hebben kruisingen nadelen dit is bij deze kruising niet van toepassing. Het voordeel is een gevoelige heester of Rododendron ons klimaat zelfs beter verdraagt. Al deze "randverschijnselen" worden door pionierkwekers ter hand genomen met gevolg dat we nu plezier kunnen hebben van de Abelia die de hele nazomer en herfst bloeit. Deze heester staat bij Vak II en vak III bij de Hulst en Hydrangea's.

Abeliophyllum distichum

Abeliophyllum distichum is tweerijig. De wetenschappelijke naam wil zeggen: het blad als van Abelia. Een erg aantrekkelijke heester die als hij niet bloeit vaak voor een Liguster wordt gehouden. Ook deze soort is weer weinig bekend want deze uit Korea afkomstige struik is pas in 1929 in Japan ingevoerd en in 1932 in Engeland waarna hij nog ons land moest zien te bereiken. Echter met de hulp van de mens gaat dat soms vlug. De bladverliezende heester heeft vierkante paarsbruine twijgen met in twee rijen de bladeren, zoals een hazelaar met 3-5 cm eironde donkergroene bladeren. De witte $\pm 1,5$ cm lange bloemen in okselstandige trossen met zeer kleine, maar door de trossen opvallende bloempjes, al in maart bloeiend. Deze vroege

vloei is dan ook de reden waardoor ze soms door nachtvorsten bevroren. De vruchten zijn rond en gevleugeld. Al deze eigenschappen worden slechts waargenomen door een nauwlettende geïnteresseerde bezoeker van het park. Daarom is het goed als men bij een rondleiding op deze dingen gewezen wordt; pas dan gaat het park pas leven bij de bezoeker> zeker als hij dan hoort dat deze heester familie is van Forsythia, Es, Syringa en Liguster volgt herkenning, en wordt ook deze naam gemakkelijker opgenomen. Een oude struik kan na vele jaren menshoog worden, maar door af en toe oude takken te verwijderen krijgt ook het jonge schot een kans. Men zou hem kunnen combineren met vroege voorjaarsbloeiers als Magnolia stellata, Daphne mezereum, Rhododendron Praecox. Dit is hier niet gebeurd doordat er eerst een gereede twijfel was of hij wel te krijgen was waardoor hij pas laat in dit hele plan moest worden ingepast. In de oude Dendrologische Flora van Dr. Boom is hij niet eens opgenomen, in de nieuwe uitgave staat hij met dubbel z.z. (zeer zeldzaam). Dus zal het nog wel wat duren eer hij algemeen achter zijn naam heeft staan. Het maakt het park Aerwinkel in elk geval weer waardevoller. Deze heester staat bij de omgevallen Acacia (Robinia en tussen Vak II en III bij de Hydrangea's en Hulst).

Acer of Esdoorn.

Acer is de oude Latijnse plantennaam voor Ahorn of Esdoorn.

De Nederlandse naam is wel heel ongelukkig gekozen, want geen enkele Esdoorn draagt doorns. Alles moet veranderd worden op naamgebied, maar waar het echt nodig is gebeurt niets. Het geslacht is over het gehele Noordelijk Halfrond verspreid. Veelvormig in groei, bloei en blad. Onze Gewone esdoorn zaait zich vaak hinderlijk uit. Deze boom kan jong veel schaduw hebben en groeit snel. In park Aerwinkel was hij hierdoor een plaag die andere bomen en heesters wegdrukte. Door ongelijkheid van blad en bladsteel kan een mooi bladmozaïek ontstaan. Dit bladmozaïek heeft als functie alle bladeren te laten profiteren van het licht. De Kaukasusische en Amerikaanse soorten hebben melksap, andere hebben bruine bladeren of zelfs een zilverkleurige onderzijde van hun blad. Sommige soorten zijn afgestemd op windbestuiving terwijl het merendeel is overgegaan op insectenbestuiving welke doelmatiger gebeurt. De Vederesdoorn is tweehuizig terwijl de meesten eenhuizig zijn. De zaden zijn gevleugeld en worden op deze wijze door de wind honderden meters weggevoerd. De hoek der tussen de twee zaden ten opzichte van elkaar is een kenmerk van de soort. Het hout wordt gebruikt voor meubels en vioolbouw. Het sap der Amerikaanse soorten wordt daar afgetapt voor suikerwinning en gebeurt in het vroege voorjaar. Dus niet snoeien in het voorjaar wegens bloeden, sap spuit erop zowat uit, snoei in de vroege herfst is beter. In het Tertiair kwam de Esdoorn hier al met vele soorten voor en kon het uithouden in het Reuveriën, Prétigliën en Tegliën. Met name is veel blad en zaad gevonden van Acer platanoides, Acer tricuspidata, Acer rubrum, Acer campestre, Acer pseudoplatanus en Acer monspessulanum. De vleugels der zaden zijn meestal vergaan en ook de kleuren zijn niet meer te achterhalen. Daarover kunnen wij slechts mijmeren!

Rond Park Aerwinkel vinden we naast de Acer pseudoplatanus vooraan rechts nog de Acer negunda, de Vederesdoorn, en of dit een mannetje danwel een vrouwtje is heb ik nog niet kunnen vaststellen. De trots van het Park is wel de Acer macrophyllum, de grootbladige Amerikaanse Esdoorn uit Noordwest Amerika die in 1812 ingevoerd. De bloemen in bestaan uit lichtgele hangende pluimen in mei en zijn zeer mooi en lang bloeiend.

Acer rubrum

Acer rubrum, rubrum wil zeggen rood bloeiend. Terwijl de meeste esdoorns onopvallend groen of groen/geel zijn, is deze esdoorn versierd met rode bloempluimen die al in maart/april bloeien. Naast de grootbladige Amerikaanse esdoorn met gele bloemen is dit weer een aparte bezienswaardigheid in het park. Deze vinden we links van de vijver bij de jonge bomengroep.

Acer griseum.

Niet alleen het blad of de bloem maar vaak is de stam bij Acers mooi. Om deze reden is bij de omgevallen Robinia de Acer griseum geplant juist op de voorgrond zodat straks de stam goed zichtbaar is. Het Latijnse woord is niet gelukkig gekozen, het betekent: grijs. Maar wie ooit een Acer griseumstam in volle glorie heeft gezien vergeet dat nooit meer. Een berk met afbladderende schors kan mooi zijn, maar als die ondergrond dan prachtig rood is gekleurd maakt hij nog meer indruk.

Acer pseudoplatanus 'Leopoldii' of Bontbladige esdoorn.

Het is goed bekeken door de toenmalige planter om op grote afstand, zodoende het einde van het park visueel naar voren te halen, de Acer pseudoplatanus 'Leopoldii' met de witgekleurde bladeren te planten. Soms is het voor een leek moeilijk te onderscheiden: Acer pseudoplatanus en Acer platanoides. Beiden zijn soms groen en beiden soms wit/bont. Op het blad letten kan soms helpen, maar wat als er geen vergelijkingsmateriaal is? Hier het volgende foefje: kijk na afbreken van een blad of een topje van jong schot, of er melksap aanwezig is. Dan is het Acer platanoides. Is dat niet zo, dan is het een Acer pseudoplatanus en hoeven we alleen te kijken welke bontbladige soorten er zijn. Niet aanwezig zijn de Japans esdoorns met het fijne diep ingesneden blad. Juweeltjes, maar zo zwak, dat je zelden een struik voor lange tijd ziet. Na één soms twee jaar, laten ze het afweten. Men kan zich afvragen of deze te ver zijn doorgecultiveerd. Dat hij nog steeds aangeboden wordt komt omdat er nog steeds vraag naar is. Vreemde vormen kunnen boeien! Tenslotte vinden we in de fruithoek de Acer platanoides 'Faassens Black', met heel donker, bijna bruin/zwart blad en op vele plaatsen geplant. Als hij bloeit, is hij zeer mooi met zijn lichte bloemen die veel honing geven voor de bijen. Minder bekend is dat deze niet door Faassen gekweekt is maar in Frankrijk en door Faassen in Nederland is geïntroduceerd. Doch het embleem van de kwekerij van Faassen is zelfs het Acerblad!

Aesculus hippocastanum of Witte paardenkastanje

Aesculus hippocastanum is de Witte paardekastanje of Wilde kastanje.
Paardekastanje: omdat het bladlitteken lijkt op een hoef en Wilde kastanje omdat hij, tenminste de vrucht, lijkt op een Tamme kastanje. Hij is echter afkomstig uit een geheel andere familie. De Turken voerden de kastanje aan hun paarden. Het is bekend dat bloedvaten en bloedsomloop gunstig beïnvloed worden door de Aesculus. Turken zijn felle ruiters en joegen hun paarden vaak in het zweet, waardoor ze verkouden en "dampig" konden worden. De bloem moet men apart bekijken ze gelijken op een orchidee. Vaak leidt de grote bloempluim de aandacht af. De bloem is meestal tweeslachtig echter om zelfbestuiving tegen te

Bomen, struiken en planten zijn onderling net als mensen. Sommige zijn heersers, of willen dat zijn, ze willen overal aanwezig zijn en anderen wegdrukken, zoals onze Esdoorns. Anderen, zoals onze rode Meidoorn is tevreden met zijn plaats en geeft ons elk jaar de mooie bloem en pracht. Weer anderen moeten zelfs in bescherming worden genomen door hun geringe concurrentiekracht, zoals Styrax japonica en Kalmia; heel bescheiden geven ze ons zoveel bloemen dat hun groei er soms onder lijdt. De taak voor het onderhoud is mede om dit in evenwicht te houden.

gaan is de stempel eerder rijp en pas daarna gaan de meeldraden zich oprichten. De honingafgifte gaat constant door, zodat de bijen eerst de stempel van vreemd stuifmeel voorzien en later het dan rijpe stuifmeel naar de andere bloemen brengen. Als lokmiddel hebben de bloemen een geel honingmerk met rode stippen. Op het einde van de bloei worden deze weer rood. De kroonblaadjes zijn wit met versiering van een franje. Alles is groot aan deze boom: de stam, takken, bladeren en knoppen en bladlitteken. De Aesculus is in het midden van de 16e eeuw vanuit de Balkan naar ons land gebracht en wel door Bousbecke, die in dienst bij Duitse keizer gezant was in Constantinopel. Het hout heeft niet veel waarde en wordt dus niet veel in bossen aangeplant. Het is wel een zéér goede parkboom en straatboom

die 25 meter hoog kan worden. Men zegt dat de Aesculus géén jaarringen maakt maar dit is niet juist: andere bomen vormen vóór- en nájaarshout. Dit laatste is donker en geeft de jaarringen. Bij de Aesculus is er alleen groei in het voorjaar en vormt dus geen najaarshout het donkere hout hierdoor bijna geen jaarringen. De vrucht reeds in oktober moet u onderzoeken: voorzichtig het stengeltje in de kastanje vrijmaken; u kunt dan de blaadjes, beharing en nerven zien (binoculair). De rest is reservevoedsel. Vergelijk dit met orchidee en stofzaad. Een Aesculus met dubbele bloem geeft geen vruchten: Aesculus boumannii. Amerika gaf ons de Pavia en een kruising gaf ons de Rode Paardekastanje. Dit zaad is kiemkrachtig. Dan is er nog Aesculus Octandra met gele bloemen ook uit Amerika.

Planten en water.

Planten en water zijn onafscheidelijk, de plant heeft water nodig voor celspanning, koolstofassimilatie, groei, aanzetting van bloem, vrucht en de kieming. Hierbij maakt de plant gebruik van natuurwetten die ook voor water gelden, zoals adhesie en cohesie. Adhesie is de moleculaire aantrekking van twee verschillende stoffen: Als voorbeeld; het water dat langs de rand van een glas omhoog kruipt. Cohesie is de moleculaire aantrekking van dezelfde stoffen, denk maar aan waterdruppel uit de kraan of op een blad deze blijft bij elkaar. Verder hebben we nog te maken bij de planten met de capillariteit dit is de opstijging van water in een heel dun buisje; hoe nauwer het buisje, hoe hoger de waterkolom stijgt. Dan is er ook nog osmose: Een testje om osmose te testen is door in een bakje twee helften te maken en deze scheiden door een plantaardige of dierlijke stof, aan een zijde een sterke minerale oplossing en aan de andere zijde water. Omdat de afscheiding niet waterdicht is, zal er een uitwisseling der beide vloeistoffen plaatsvinden en zien we dat de sterkste stroom gaat in de richting naar de minerale oplossing. Wordt ook als volgt omschreven: Osmose is passief transport van watermoleculen door een semipermeabel membraan heen, van de kant met de laagste concentratie aan opgeloste stoffen naar de kant met de hoogste concentratie. Simpel gezegd: Hoe kan een boom van 70 tot 100 meter hoogte het water tot boven transporteren; juist door osmose. Hierdoor onttrekken wortels het water aan de gronddeeltjes, welk hier door adhesie aan vast zitten.

Vaak ziet men bij droogteperioden mensen die hun tuinplanten beregenen met een lichte broes. De planten nemen het water met graagte op maar verdunnen hierdoor de oplossing in de cellen. Hierdoor wordt het systeem van de osmose verbroken; daar de cellen naar boven een lagere oplossing van mineralen hebben. Hierdoor zullen de dagen erna als het weer warm wordt de kopjes van de planten zelfs nog meer gaan hangen. Het middel is erger dan de kwaal! Door osmose opgenomen water kan door de capillaire werking omhoog stijgen en ontstaat er tevens een soort worteldruk. Door verdamping van water in de bladeren ontstaat hier een onderdruk, waardoor er aanzuigende werking ontstaat in de fijne kanaaltjes. De cohesie van water houdt de kanaaltjes gevuld. De bovenste cellen zullen ook een sterkere oplossing krijgen door de verdamping van water in het blad. Door osmose zullen deze het water in de lager gelegen cellen aantrekken, dit tot aan de wortelhaartjes toe. De onderdruk bij planten is doorgaans vijf tot vijftien atmosfeer. Dit kan bij woestijn planten oplopen tot 80 en zelfs 100 atmosfeer. Denk maar eens aan de pot met de “vergeten” cactus; droger kan bijna niet. Samenvattend: Het is dus “duwen en trekken”. Voor een gram droge stof verwerkt de plant 400 gram water. Denk eraan; als het moet sproeien doe dit dan royaal, twintig liter per vierkante meter, dan wordt de grond tot ongeveer twintig centimeter diepte met water verzadigd en dan is eenmaal per week ook voldoende.

Het verre Oosten brengt ons: *Aesculus indica* en *Aesculus parviflora* deze laatste is meer een struikvormer en is hier in het park ook aanwezig. Hij is zéér mooi met zijn bloei in juli-augustus maar draagt zelden vrucht. Indien men echter in begin van de bloei de meeldraden verwijdt, draagt hij wel. De kracht wordt als het ware opgeslokt door de meeldraden.

Resumerend: Bloei van de hele familie *Aesculus* kun je hebben van mei tot augustus.

Alnus of Els

Alnus is de oude Latijnse boomnaam voor Els.

De Zwarte els is een boom die graag met zijn voeten in het water staat en daar ook op is aangepast. De wortels hebben een geringe zuurstofbehoefte en de zaden zijn voorzien van een kurklaagje, soort reddingsvestje, en worden door het water verspreid. Pas als dit kurklaagje vergaan is, en het zaad voldoende ver van de moederboom is weggedreven, zakt dit naar beneden en kan kiemen. De bladknoppen zijn mooi staalblauw en het blad van de Zwarte els is uitgerand, dat wil zeggen dat er geen top is maar juist omgekeerd; een inkeping. Het merg is driehoekig. De knoppen zijn iets kleverig, ook verklaring van de naam; “glutinosa”. De bloei is heel vroeg in februari/maart en sommigen nog vroeger. Heeft grote dikke mannelijke katjes die de boom een mooi voorjaarsaanzicht geven. De vrouwelijke bloemen zijn klein en met de loupe bekeken zijn ze prachtig rood. Het schijnt dat de opname van UV-stralen dan sneller kan plaatsvinden en door de iets hogere temperatuur dan beter kunnen functioneren en sneller is met de eerste aanzet van de kegeltjes waar de zaadjes in zitten. Het is maar weinig bekend dat de els samenleeft met een straalschimmel die ook wortelknolletjes veroorzaakt. Deze schimmel, *Frankia alni*, haalt net als bij vlinderbloemigen de vrije stikstof uit de lucht. Daardoor wordt de grond stikstofrijk. Vroeger vormde dit geen probleem maar nu met de lagere grondwaterstand is het de grote brandnetel en ook de braam die hierdoor rondom nu welig groeit. Een voorjaar met hoge waterstand reduceerde de brandnetels tot bijna nul voor het hele jaar. Maar als het grondwater weer zakt komen ze weer snel terug. Daarom worden elzen ook graag om boomgaarden geplant: de bodemverrijking is gratis en de bescherming tegen wind is eigenlijk hoofdzaak. Hout dat onder water blijft is duurzaam: Amsterdam zou gebouwd zijn op Elzenpalen. Na de kap van het hout treedt er een roodverkleuring op. In het voorjaar wordt het blad vaak oppervlakkig aangetast door de larve van het Elzenhaantje. Als de kevers later volgroeid zijn eten ze ook van het blad zodat er gaten in komen. Zou het daardoor komen dat de kevers, net als de bladknoppen zo mooi blauw zijn? Dit jaar, 2001, wordt een *Alnus cordata* geplant, hartvormbladig, smal opgaand en grote kegels, een feest voor de sijsjes en een zeer goede straatboom. Misschien komt er nog een *Alnus incana* met gele katjes en geelgroene bladeren. Lijkt me mooi in het voorjaar. *Alnus cordata* lijkt oppervlakkig veel op een perenboom en pas als hij kegels draagt verradt hij zich. Het stuifmeel van elzen is door de vroege bloei een feest voor de bijen na de lange winter.

Amelanchier lamarckii of Krentenboompje.

Deze soort komt uit de familie der roosachtigen. Ondanks dat we ook een echt Europees krentenboompje hebben wordt dit merkwaardig genoeg zeldzaam toegepast. Deze soort wordt ook wel *Amelanchier rotundifolia* genoemd. Algemener zie je de *Amelanchier lamarckii* die hier vanuit Canada is ingevoerd in 1746. Hij is in veel tuinen te vinden en kan hier met zijn witte bloemen samen met de *Forsythia* (geel), *Ribes* (roze) en de *Chaenomeles* (rood) een mooi voorjaarskleurenpalet vormt. In het bosplantsoen wordt hij geweerd als de pest hoewel hij het daar ook goed kan doen. In bossen in de buurt van krentenbomen kan hij zich zelfs soms uitzaaien maar als “exoot” mag hij niet op genade rekenen van de bosbeheerder. De witte bloemtrossen in het voorjaar worden gevolgd door kleine besjes (krenten) die meer door de vogels dan door de mens worden geconsumeerd. Ook deze plant

kent weinig plagen. Als er eens een luis aanwezig is kan men deze bestrijden door er een paar uurtjes een koude sproeier op te zetten. Het wordt een forse heester die zelfs, met een beetje geduld, tot een boompje is op te kweken. Geplant met vele andere heesters in bosplantsoen zal het vogel- en insectenleven diverser worden dan het alleen maar aanplanten van eiken- beuken- of essenakkers. In park Aerwinckel staat hij in vak I, achteraan als onderbeplanting in het bos.

Aralia elata

Aralia elata; elata is hoog verheven, zijn Nederlandse naam is Duivelswandelstok.

Aralia is een naam van onbekende oorsprong. Mogelijk van Canada. Hij is familie van de klimopachtigen waartoe uiteraard de Klimop behoort.

Dit is een heester die zijn stam erg goed beschermt met zeer dikke stekels welke ook dicht bij elkaar staan. Het is een nazomer- soms zelfs een herfstbloeiër met tot 35 centimeter lange pluimen, soms schermachtig en geelachtig witte bloemen. Deze vormt vaak uitlopers, die zodoende gemakkelijk zijn te vermeerderen. Dit zal ook wel de reden zijn dat ze vrij algemeen voorkomen. Bij het inventariseren op sommige plaatsen van de straatbeplanting was het soms vermakelijk om te zien; je zou er haast de sociale contacten aan kunnen aflezen. Als ze geen uitlopers vormen kan het een kleine boom of een grote heester worden die in de bloeitijd waard is om in de tuin te hebben.

Fagus silvatica 'Asplenifolia'

Fagus silvatica 'Asplenifolia' of Varenbeuk. *Silvatica* is bosbewonend en *asplenifolia* is blad als van *Asplenium* is een varen. Een zichzelf respecterend Arboretum moet ook deze mooie beuk hebben. Toch is deze niet algemeen en om zo' n imposante beuk te hebben moet men geduld hebben. In Baexem, vóór het hoofdgebouw van het Asielzoekerscentrum, staat een groot exemplaar, maar omdat deze tussen andere opgaande bomen in staat valt hij niet op en weinigen zullen het weten. Er staat ook een mooi exemplaar in het Kasteelpark in Horn. Daar is hij geheel vrijstaand. Mooi is daar te zien hoe de oude afgebroken takken met callus zijn begroeid, soms tot een halve meter van de stam af. *Opmerking: ondertussen is deze helaas gekapt.* Callus is wondweefsel en heeft tot doel om de wonden zo snel mogelijk af te sluiten en schimmelsporen, insecten, bacteriën en zelfs virussen te weren. Bomen kunnen veel wonden oplopen: denk aan snoei, scheuren van takken bij storm, door spechten, grote grazers, knaagdieren en insecten, klein maar even gevaarlijk. In het park Aerwinckel moeten we het nog met een iel boompje doen, maar het begin is er, en als je nooit een plant is er ook niets. Gelukkig is de dichtbijstaande beuk nog gezond. De beuk is de climax van de vegetatie in ons land, de heerser van het bos. Waarom zijn er dan niet overal beuken? Kleinen worden verdrongen door groten. Maar die groten vallen ten offer aan hele kleine. De zwammen die de sapstroom met het mycelium verstoppen (aderverkalking) kan hun dood betekenen. We kunnen dat zien bij de grote beuk aan de westzijde.

Prachtige Rode beuk op de kop van het park.

Aronia melanocarpa of Appelbes.

Melano is zwart en carpa is vrucht, dus met zwarte vruchten. Ofschoon hij veel wordt aangeplant vinden veel boeken het niet de moeite waard om hem op te nemen. Toch is het een sterke struik die goed de schaduw verdraagt en daarom geplant werd langs opgaand loofhout. Werd, schrijf ik uitdrukkelijk, want omdat hij uit Noordoost Amerika gehaald is in ± 1700 en daardoor een “exoot” is en bij de sortimentsvershraling zien we deze heester steeds minder. Onterecht daar hij ook hier met zijn bloemen het insectenleven kan stimuleren en met de bessen (appeltjes) de vogels lokken.

Men wil de natuur statisch maken. Men weet eigenlijk niet precies waar men mee bezig is. Want de natuur is in de drie miljard jaar van leven altijd dynamisch geweest.

Ze bezitten bloemen in tot 4 centimeter brede witte tuilen gevolgd door zwarte bessen. In de herfst kan het blad ook nog mooi verkleuren hoewel dit in Noord Amerika met een meer landklimaat mooier zal zijn.

Aucuba japonica

Aucuba is de Latijnse versie van Aocuba of Aociba. De naam wordt afgeleid van Japanse Aoku is groen en betekent altijd groene heester. De Aucuba van nature groen en is in 1783 door Thunberg ingevoerd. Deze door Thunberg ingevoerde plant was een vrouwelijk exemplaar. Deze heeft in Engeland pas vruchten gedragen toen door Fortune in 1861 een mannelijke plant werd gezonden. Pas daarna kwamen de vrij grote mooi rode vruchten welke een sieraad zijn maar vaak tussen het blad verborgen staan. Zelf heb ik één struik in de tuin staan. Kilometers in de buurt staat geen andere, en toch draagt hij “bessen”. Hebben we hier met hetzelfde verschijnsel te maken als Hulst en Es? De grote bladeren hebben graag beschutting tegen zon en daarom staan ze hier in vak I waar hoge bomen zorgen voor

bescherming. Het goudblond gevarieerde blad brengt een luchtiger sfeer in een donkere hoek en is soms als potplant gebruikt. Ze worden van stek in koude bak voorgekweekt.

Bessen, kruisbessen en frambozen.

Ze groeien in bijna elke tuingrond. We hoeven alleen te zorgen dat ziekten en aantastingen worden teruggedrongen.

Hier volgen enkele tips:

- Bladluizen: opletten op begin: en dan en hele uren sproeien: koud water.
- Meeldauw in kruisbessen: de aangetaste topjes wegnemen, zorg voor langzame groei, bijv. aantasting door kruisbessenbladwesp niet bestrijden: de groei gaat eruit, geen meeldauw meer.
- Rondknop, komt door mijten: uitplukken.

Na enige jaren moet gesnoeid worden, dit is heel verschillend omdat bloei en vruchtzetting anders zijn.

Rode bes heeft een sterke groei maakt veel jong schot en draagt op ouder hout dus teveel aan jong schot wegnippen.

Zwarte bes draagt het best op jong hout: goed bemesten en zorgen voor jong schot dus oud en afgedragen hout verwijderen.

Bij de Kruisbes moet men voorzichtig zijn met bemesten want dat is vragen om meeldauw later iets uitdunnen en alleen oudste hout.

Bij de Framboos elk voorjaar de afgedragen takken van vorig jaar afknippen. De jonge scheuten aanbinden.

Pluk: naar behoefte, vogels ruimen de restanten op!

Betula of Berk

Betula is een oude Latijnse naam voor Berk deze zou nog van Keltische oorsprong zijn.

Wratten zijn de huidmondjes op de twijgen. Betula nana wil zeggen klein en laag. Groei tot hoge Noorden. In de winter zit deze geheel onder sneeuw die hem zodoende beschermt. Betula nigra komt voor in het stroomgebied van de Mississippi, Verenigde Staten.

Na de IJstijden waren onze streken leeg en zonder plantengroei. En de berk met de den waren de pioniers. Veel en snelle uitzaai door de wind en als jong plantje bestand tegen koude, droogte, natheid en hete zonnestraling. Een echte lichtboom die veel licht nodig heeft. De beuk heeft, jong, juist graag schaduw. Door de papier-bast kan de berk veel koude verdragen. Op de kaart zien we de grens bij Parijs liggen, dan wordt het hem te warm! We konden dit goed zien in 1976. De hete föhnwind verschroeide in juli de blaadjes. Noordelijk is het de laatste boom die, met de den, in de toendra nog net in leven kan blijven.

Daarboven is het de dwergberk Betula nana, die in de winter door sneeuw bedekt, nog groeien kan. Komt ook hier voor in verscheidene Arboreta. Aangepast aan het poolklimaat bloeit deze ook hier pas in juni! Het hout geeft weinig rook en is daarom geschikt voor alle verwarmingsdoeleinden. Het zou ook geschikt zijn voor het op primitieve wijze maken van vuur, vuurtol en vuursteen. Het sap werd vroeger gebruikt om wijn te maken: berkenwijn en ook als haarwater bij de kapper.

Gezien het aantal kale mensen dat nog rondloopt zal het als haargroeimiddel wel niet voldoen. Gelukkig maar, want anders was de berk binnen de kortste keren uitgegroeid!

Ook in de berk ontwikkelen zich maserknoppen. En om die reden heeft men de berk een tijdlang zelfs gekweekt. Want juist door het patroon van de gezaagde planken kwam de nervatuurtekening door bewerking goed uit. En net als het wortelnoten hout is het gezocht

voor het maken van kleinere voorwerpen. Ook hier bepaalde zeldzaamheid de waarde. De Zwarte berk ook wel Rode berk genoemd groeit in het stroomgebied van de Mississippi . Van deze berk rijpt het zaad pas vrij laat vaak als de rivier laag staat. De zaden vallen op de dan net droogstaande grond en moeten dan heel snel kiemen en moeten snel wortelstammetje en bladeren vormen, want als de zomerregens komen zullen ze wekenlang onder water staan. Geen boom overleeft dit, maar de Rode berk wel! Op jongere leeftijd bladdert de stam ook en komt de rode onderlaag tevoorschijn: een prachtig gezicht! Later wordt die onderlaag donker en daarom spreekt men dan van Zwarte berk. De mannelijke katjes zijn hangend, de vrouwelijke opstaand en pas als het zaad afrijpt gaan ze hangen. Tel eens hoeveel zaadjes er in één zo'n katje zitten. Om de soort in stand te houden doet de natuur veel!

Brousonettia papyrifera

Brousonettia papyrifera wil zeggen papier leverend. Genoemd naar Brousonet 1761, Montpeillier 1807, waar hij hoogleraar was in plantkunde. Deze heester hoort tot de Moerbezie-achtigen en is afkomstig uit China en Japan en vanuit daar in 1751 in Engeland ingevoerd. We kennen het hoogwaardige Japanse rijstpapier, maar die naam is misleidend, want de grondstof hiervoor wordt geleverd door Brousonettia en heeft met rijst niets te maken. We zien hem gelukkig veel staan in arboreta. De gemiddeld 10 centimeter grote bladeren hebben wat soort betreft een of enkele insnijdingen. De mannelijke bloem lijkt op een katje en de vrouwelijke bloem op een pluizenbolletje met een vrucht die lijkt op een verfijnde framboos. Toen ik deze heester vroeger voor het eerst zag werd mijn nieuwsgierigheid gewekt. Bij gebrek aan etiket besloot ik een stuk twijg mee te nemen en begon thuis ijverig te determineren. Maar ik kwam er niet uit. Na vele malen heb ik het maar opgegeven. Het jaar daarop kwam ik er weer en keek er weer aandachtig naar, en zag waarom het fout ging. De struik maakt af en toe een blad met een uitsparing erin, niet regelmatig. Maar wat ik meegenomen had waren juist de gaafrandige bladeren. Toen ik dat zag was de puzzel zo opgelost. Vroeger plantte men vaak de Moerbezie op buitengoederen om van de vruchten te genieten. In deze stijl blijvend werd hier ook vaak de Moerbezie geplant met zijn donkerrode schijnvruchten. De bladeren van Morus alba zijn soms flink ingesneden, die van Morus nigra zijn normaal en de vruchten zijn langwerpig. Deze zijn uit West Azië reeds in 1548 ingevoerd in Engeland.

Buddleja davidii

Buddleja davidii of Vlinderstruik.

De Buddleja is genoemd naar Buddle die leefde rond 1660 en een verzamelaar was van planten. Davidii wijst naar de vinder van deze heester; Armanii David een missionaris in China en tevens botanicus. De Buddleja davidii is zeer bekend en komt uit China en is in 1893 ingevoerd. Hij bloeit in de zomer op eenjarig hout. In het voorjaar worden ze op ongeveer 15 centimeter boven de grond teruggeknipt. Men krijgt dan krachtig schot en mooie grote bloemtrossen die door zeer veel vlinders worden bezocht. Het nadeel hiervan is dat men het hele voorjaar met een kale plek zit. Voor wie er plaats voor heeft, kan het ook anders doen. Tenzij ze door een zeer strenge winter ingevroren zijn, is terugknippen noodzakelijk. Zoniet, dan kan men de struik gewoon laten doorgroeien! Ik heb het gezien bij iemand die van het terugknippen niets wist. De heester stond aan de zuidzijde en bereikte na enkele jaren een hoogte van 7 à 8 meter en in de zomer afgeladen met bloemen! Een prachtig gezicht, al waren de trossen wel iets kleiner. In een kleine tuin past beter de Buddleja nanhoensis, die niet hoger wordt dan 1.20 mtr. en ook nog beter vertakt is. Heeft kleinere bloemen maar is zeer rijk bloeiend. En wie vlinders wil lokken moet deze heesters wel in de tuin planten. Een geheel andere Buddleja is de Buddleja alternifolia, zoals de naam al zegt, anders bladig maar ook anders groeiend en bloeit op eenjarig hout, dus twijgen in het voorjaar gegroeid. Bloeien de eerste Buddleja davidii's in

juli – augustus- september; de alternifolia bloeit reeds in juni en verspreidt dan een heerlijke geur. Deze moet men ook zo weinig mogelijk snoeien. De sierlijk overhangende twijgen zitten dan afgeladen vol met de kleine blauwe bloempjes. Jammer dat deze heester in een gewone tuin eigenlijk net te groot wordt: 3 à 4 meter. En terugsnoeien gaat altijd ten nadele van de bloei. Maar wie er plaats voor heeft zal elk jaar plezier hebben van deze rijkbloeiende heester en de geur krijgt u als toetje. De Buddleja's staan in vak 2. De Buddleja alternifolia's staan in hetzelfde vak, iets verderop bij de Robinia hispida.

Buxus sempervirens

Buxus is een oude latijnse naam voor palmboom. Sempervirens wil zeggen altijd groen. Werd vooral in vroeger tijden veel gebruikt voor omlijstingen en snoeigedrochten! Aldus het verklarend woordenboek. Bij de klassieke tuinen speelden de paden een hoofdrol. Deze paden moesten ook een rand hebben en daarvoor leende de Buxus zich uitstekend. Er is in de tuingeschiedenis echter geen plant geweest waarmee zoveel gesold is. Hij is goed winterhard en langzaam groeiend daarbij verdraagt hij het snoeien en knippen goed en is vrij goed te vermeerderen. Zijn giftigheid schijnt nogal mee te vallen want de meeste mensen weten dit niet eens. De bloei is al vroeg in april en wordt dan druk door bijen bezocht. Bij gebrek aan echte palmbladen wordt de Buxus ook gebruikt op Palmzondag ter herdenking van de intocht in Jeruzalem en worden de takjes gezegend. Deze werden dan vroeger op de akkers gestoken voor een goede oogst. Enkele takjes werden in huis gehangen en bij onweer zelfs in het vuur gegooid om blikseminslag te weren. Een familielid van de Buxus is Pachysandra die soms voor bodembedekking worden gebruikt en evenals de Buxus ook vroeg bloeit. Deze laatste heester staat niet in het park.

Catalpa bignonioides

Catalpa is een Indiaanse volksnaam voor deze boom. De tweede naam verwijst naar de gelijkenis met Bignonia een klimplant uit Zuidoost Verenigde Staten die hier niet winterhard is. We kennen in ons land twee bomen met weelderige bladeren die men zelfs voor tropenplanten zou houden; vooral op jonge leeftijd. Toch zijn ze goed van elkaar te onderscheiden. De Catalpa heeft de bladeren in kransen van drie, de erop lijkende Paulownia zijn twee aan twee overstaand. Op oudere leeftijd heeft de Catalpa na de bloei, "bonen" en Paulownia ronde vruchten. De Catalpa kent 4 soorten en enkele kruisingen; met hiervan de nodige cultivars. De mooiste blijft de Catalpa bignonioides zeer rijkbloeiend met grote rechtopstaande bloemtrossen in juni – juli die worden gevolgd door de boonachtige vruchten, die lang aan de boom blijven hangen. Op oude leeftijd krijgt hij een mooie schilderachtige vorm. Een oude, uit de kracht gegroeide boom kan men met "kandelaberen" zelfs weer verjongen! De Catalpa speciosa heeft tot 6 centimeter grote bloemen van geringere hoeveelheid dan van C. bignonioides. Ook deze boom draagt er toe bij aan de aantrekkelijkheid van het park zelfs ná de voorjaars- en voorzomerbloei. Wie alles in het park wil zien mag eigenlijk géén maand overslaan!

Callicarpa bodinieri of Schoonvrucht

Callicarpa wil zeggen schone vrucht. Hoewel ook deze stuik geen Nederlandse naam heeft spreekt de juiste vertaling voor zich: calli: denk aan kalligraferen = schoonschrijven en carpa = vrucht. Na 1870 werden er zoveel nieuwe planten ingevoerd dat het publiek het vaak niet bij kon houden. De kwekers hadden genoeg aan de wetenschappelijke naam, en daarom kon het gebeuren dat de nieuwere aanwinsten alleen met de "geleerde" naam aangeduid werden.

Die naam is niet meer dan een begrip. Wanneer men vraagt naar een Nederlandse naam is dat in de hoop een herkenbare soort van vroeger te horen en die te herkennen. Met nieuwe planten kan dat natuurlijk niet en is het gemakkelijker om één naam de wetenschappelijke, te onthouden. Bovendien kan men daar overal, ook in tuincentra, mee

terecht. Deze naam zegt zelfs mensen uit Amerika en China wel iets. Zo heb ik eens een Chinees boek kunnen doorkijken en met evenveel aandacht en interesse als een Nederlands boek want de namen der planten in het boek hebben dezelfde schrijfwijze.

De Callicarpa heeft prachtige paarse bessen die bovendien heel lang aan de struik blijft hangen. De vogels lusten ze niet want ze zijn giftig. In het voorjaar lopen ze pas laat uit en bloeit in juli – augustus. Deze Callicarpa bodiniere ‘Giraldie’ is in 1897 vanuit China naar deze streek gebracht.

Carpinus betulis

Carpinus betulis of Haagbeuk.

Carpinus is een oude latijnse plantennaam van onbekende oorsprong. Betulis betekent in bladvorm op een betulis = berk gelijkend. Het is een boom die 25 meter hoog kan worden. De stam is voor de Haagbeuk typisch onregelmatig, soms heb ik gelijkenis gezien met de bizarre Zelvok: eigenlijk bijeengebonden takken die de stam vormen. De bladknoppen van de Beuk zijn afstaand en spits en die van de Haagbeuk zijn aanliggend en stomp. De bloei van de Haagbeuk is ook later dan die van de Beuk. Het zijn zogenaamde “windbloeiërs” waarvan behalve de pollen ook het zaad door de wind wordt verspreid. Net als de Beuk kan de Haagbeuk veel schaduw verdragen en plant zich voort in bestaande bossen is dus geen pionier. De Haagbeuk houdt wel van de betere gronden en in de tuin rond tuin doet hij het goed. Het hout is taai en hard en werd daardoor vroeger ook wel Haambeuk genoemd. De “haam” die de trekpaarden om de nek kregen werd hier van gemaakt. Ook voor houten karrenwielen, katrollen, houten hamers en gereedschapsstelen is het geschikt. Hun verspreidingsgebied ligt in geheel Europa, behalve Spanje (te warm) en Scandinavië (te koud) en alleen op de betere gronden. In Zuid-Limburg veel en in Midden-Limburg veel minder voorkomend. In het Peelgebied helmaal niet te vinden. Het snoeien als haag kan hij goed verdragen. Het verschijnsel van de inheemse loofbomen, de bladafstoting in de winter, moet hij nog leren. Dit gebeurt bij hem pas in het voorjaar. Als haagfunctie is dat een goede eigenschap; windbreking ook in de winter.

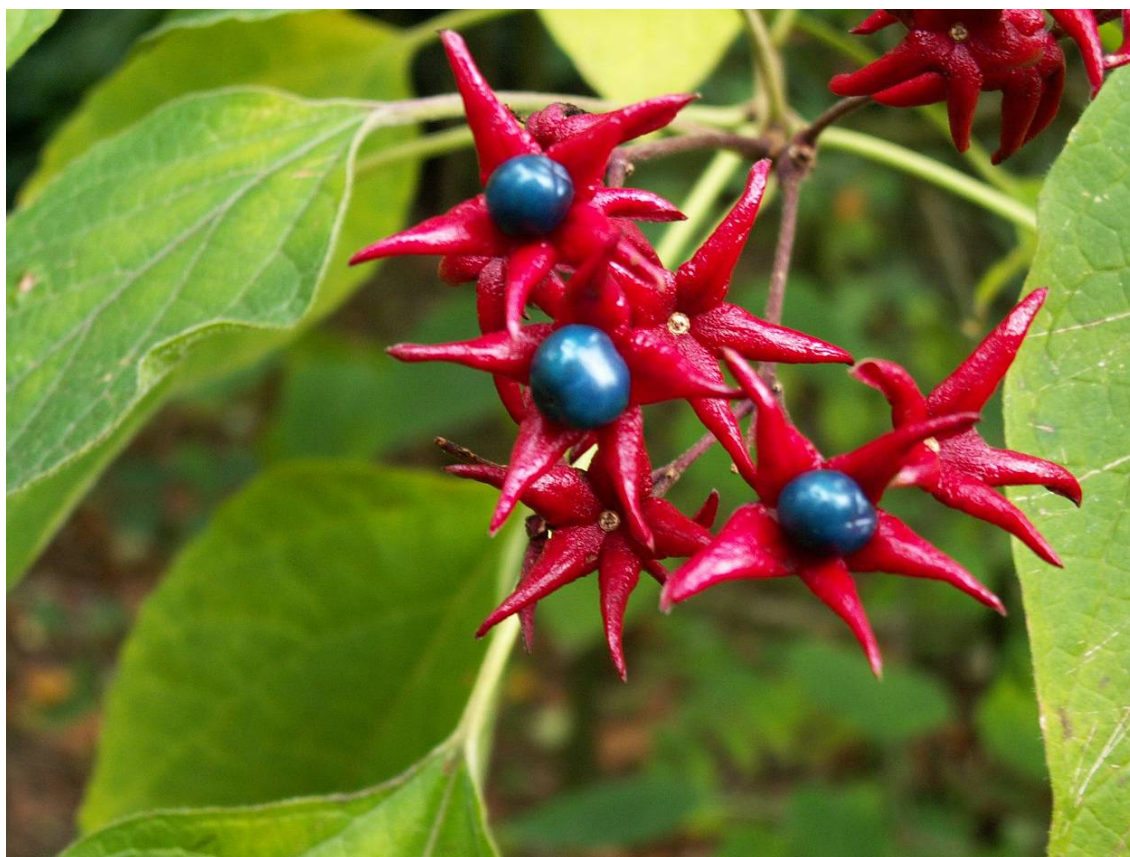
Ostrya carpinifolia of Hopbeuk.

Alfabetisch klopt de opsomming even niet maar dit heeft als oorzaak de grote verwantheid met de vorige boom. Ostrya carpinifolia heeft vruchten die gelijken op hopbellen. Ostrya is een oude Latijnse naam voor een boom met hard hout. Carpinifolia betekent op carpinusblad, Haagbeuk, gelijkend. Hij wordt hier dan ook zeer veel mee verward; tijdens de bloei en als de vruchten eraan zijn ze het beste te onderscheiden. Tijdens de bloei zijn het de mannelijke katjes die bijna wit en aarvormig zijn en die mooi afsteken bij het donkere groene loof. Bij de straatboominventarisatie (Bair heeft in verscheidene omliggende gemeenten zo’n inventarisatie i.v.m. gemeentelijk monumentale bomenbeleid) waren het juist die witte bloemen die me behoedden voor de blunder om ze Haagbeuk te noemen. Bij de Carpinus zitten de zaden tussen de schubben en bij Ostrya zijn de zaden in zakjes opgesloten. Hoewel Ostrya goed winterhard is zie je ze helaas zelden. Voor park en tuin hebben ze misschien net te weinig sierwaarde en bovendien staat hij ook nog op het lijstje “exoten”. Doordat hij zoveel lijkt op de Haagbeuk is de “aantrekking” niet voldoende groot en houdt men zich maar bij het bekende. De Ostrya heeft net als Carpinus goede liefst kalkvrije grond nodig. Is in Limburg zeldzaam te vinden en pas in de Belgische Ardennen kunnen we deze aantreffen.

Cedrela sinensis

Cedrela verwijst naar het geurige hout en sinensis wil zeggen van China. Het komt niet vaak voor dat we groenten plukken van bomen maar de jonge scheuten en bladeren, zachtroze en roomkleurig, zouden een smakelijke Chinese groente zijn. De Ailanthus ofwel Hemelboom is vrij zeldzaam maar de Cedrela is zo goed als onbekend. In het Stadspark in Maastricht hebben

we er ooit een gevonden. Toch heeft hij een aantal voordelen op de Hemelboom: de gele herfstkleur, en zijn grotere (hoewel reukloos) hangende bloemen in grote pluimen. De blaadjes zijn even geveerd en zijn verenigd tot bladen van 75 centimeter lijkt hiermee weer op een Ailanthus maar hebben geen klieren aan de bladvoet. Door zijn late bloeitijd in juli zou hij meer aangeplant moeten worden. Maar men kent deze boom niet en wordt dus weinig gekweekt. De witbloeiende Cedrela is in 1862 via Frankrijk ingevoerd. Hij heeft zeker twee tot drie keer op mijn bestellijst gestaan hopelijk wint dan toch de aanhouder. Het schijnt dat de naam Cedrela: geurig hout, zijn naam kreeg van de Spaanse Cedrela odorata en daar de Spaanse Ceder genoemd wordt. Maar deze soort is hier niet winterhard.

Clerodendrum trichotomum

Clerodendrum trichotomum of Kansensboom

Dit is ook weer een zelden voorkomende heester die tot 3 à 4 meter hoog kan worden. Hij heeft een gewoon ovaal lang toegespitst blad met bloemen in brede tuilen en een wit met rode kelk. Bloeiend in augustus. Hij verspreidt een hele aparte geur die door bezoekers meestal opgemerkt wordt. Vraagt men mensen waar hun de geur aan doe denken hoor je vaak aan; “Apenootjes”. Ook is hier een andere soort van bekend welke echter in de winter kan afsterven en in het voorjaar weer uitloopt en in de zomer bloeit met roze bloemschermen. Dus zich eigenlijk gedraagt als een vaste plant. Dit is *Clerodendrum bungei* en staat niet in het park.

Cercis siliquastrum = Judasboom.

Napluizen naar de wetenschappelijke betekenis heb ik jaren gedaan. Pas nu, na de tip van John Hannen naar het boek “Het verklarend woordenboek der wetenschappelijke plantennamen”, heb ik veel meer kunnen zoeken. Wel had ik een Latijns woordenboek bij de maar zonder de taal geleerd te hebben kom je niet ver. Het was dan ook een verrassing dat beide namen betrekking hebben op de peulen! Want het is een peulvruchtachtige. De eerste naam *Cercis* is

afgeleid van het Griekse Kerkidion en is een soort schietspoel om de inslagdraden aan te sluiten bij weefstoestel. Deze naam zinspeelt op de vorm van de peul. De tweede naam siliquastrum is oud Latijn voor peul. De Nederlandse naam is Judasboom. Een romantische Christelijke verklaring luidt dat Judas Iscariot zich in zo'n boom zou verhangen hebben. Gezien de tijd van het jaar (als het geschiedkundig juist is) heeft hij dan wel mooi tussen de bloemen gehangen. Om bij de werkelijkheid te blijven: Judas was een kleine man die uit een familie van verzetstrijders kwam en was een soort penningmeester voor de groep van Jezus en zijn volgelingen die eigenlijk geen inkomen hadden. Een prozaïsche verklaring voor Judasboom is: Deze komt in Mediterraan gebied voor maar vooral in Judea, dus eigenlijk de Judeaboom. Zoals hierboven al aangegeven behoort hij tot de vlinderbloemfamilie. Nu zijn we van de familie gewend dat deze een geveerd blad hebben, denk aan de erwt. Bekijken we het blad van de Cercis goed, dan zien we dat de onderste blaadjes, het onderste juk vergroeid is. Want kijken we nauwkeurig naar de bladtop dan zien we dat zich daar de minuscule voortzetting van de bladas bevindt, waaraan bij andere vlinderbloemen de volgende jukken (bladparen) zitten. Dit stukje bladas is altijd aanwezig al is het soms maar ½ - 1 mm. Meestal zitten de bloemen op 1, 2 of 3-jarig hout. Bij deze soort zitten ze ook op oud hout, zelfs op de oude stammen, wat ze een zeer wonderlijk uiterlijk geeft in de bloeitijd. Af en toe zie je ze staan in voortuinen en in Melick zelfs een groep in een gemeenteplantsoen.

Bij de renovatie van het park St. Charles (Paters) kwam de economisch directeur met de mededeling: "Doe wat je goeddunkt maar laat de Judasboom staan". Ik dacht bij mezelf allicht want ik had deze boom in 1960 zelf geplant. Hij maakte het zich trouwens gemakkelijk mijn eigen ontwerp ontdoen van achterstallig onderhoud en verwaarlozing opgelopen in de jaren na mijn pensioen en gewoon nieuwe planten, passend of niet passend, hiervoor in de plaats zetten. Gefrustreerd als hij was door de slechte staat die de laatste jaren waren opgetreden in deze tuin.

Voor de Cercis canadensis, uit Canada, geldt hetzelfde, maar de groei is krachtiger, de blaadjes hebben een gewone langere top en de bloemen zijn iets kleiner.

Chimonanthus praecox.

Weinig bekende heester en daardoor dus geen Nederlandse naam. Het is een langzame groeier, breed vertakt met bladeren van rond de 10 centimeter lang. De bloemen zijn okselstandig en bloeien al in februari-maart met gele hangende aangenaam ruikende klokjes. Hij kan hierdoor soms bevriezen maar bij 1 op de 3 jaren niet bevrozend maken de 2 andere jaren beslist goed. De klokvormige bloemen zijn aan de binnenzijde prachtig rood! Het synoniem voor deze heester is Calycanthus praecox. In het park staat ook een Calycanthus floridus die een meter hoog kan worden. De bloemen van deze soort zijn donkerbruin/rood en ruiken heerlijk en worden ook wel Meloenboompje genoemd. De vorm en kleur der bloemen zijn zo mooi dat je ze zou willen drogen maar dat is helaas niet mogelijk. Na de bloei komen er vrij dikke boonachtige zaden aan die goed kiemen. Bovendien kan hij ook met zijn uitlopers vermeerderd worden. De uitlopers zijn bescheiden blijven bij de struik en zijn dus niet hinderlijk. Dat deze heester weinig bekend is komt door de gedekte kleur van de bloem; bruinrood is niet spectaculair genoeg. Hij staat in vak III bij Sneeuwvlokkenboom.

Corylopsis spicata

Borage, Lupinus, Digitalis enz.

Het zijn kruidachtige planten die in de winter bovengrond afsterven, soms eenjarige, maar zo krachtig groeiend, dat ze jonge Rhodo's en Pieris en Skimmia's in hun toch al langzame groei kunnen dooddrukken. Weer enkele van die heersers waar een goede tuinman op moet letten, dat ze hun heersersmentaliteit niet kunnen botvieren op de bescheiden heesters!

Vaak dure heesters in aankoop die bij vervanging extra geld en werk kosten, wat bij een goede begeleiding voorkomen wordt.

Deze heesters moeten de kans krijgen om groot te worden!

Chionanthus virginicus of Sneeuwvlokkenboom.

Niet verwarren met Chimonanthus praecox voorkomend in de wintertuin. Als deze struik in juni-juli bloeit lijkt het of er sneeuwvlokken naar beneden dwarrelen; grote neerhangende trossen dragen ontelbare witte bloemen met lange draadvormige bloembladeren. Na de bloei volgen de blauwzwarte bessen die zijn omgeven door draadvormige kroonslippen. Een decoratief gezicht met een van de mooiste heesters uit Noord-Amerika dat eigenlijk ook weer zo'n onbekend juweeltje is. Men ziet deze planten vrijwel nergens en toch is de plant al in 1736 in Engeland ingevoerd. Het is in het voorjaar een echte langslaper en loopt in mei pas uit. Grappig is wel dat hij in het najaar van geen ophouden weet. Bij een zachte winter blijft het blad aan de boom en kan het gebeuren dat hij pas in februari de herfstkleur krijgt.

De naam geeft weer wat we ervaren: Chionos betekend sneeuw in het Grieks en anthos betekent bloem dus sneeuw witte bloemen. Deze witte bloemen met zeer lange kroonslippen zijn alleen aan de basis vergroeid en zitten aan grote hangende pluimen. We kennen ook een Japanse soort: Chionanthus retusus die nog zeldzamer wordt toegepast omdat hij nauwelijks wordt gekweekt. Extra aan deze soort is ook nog de aangename geur.

Groeigrondstoffen.

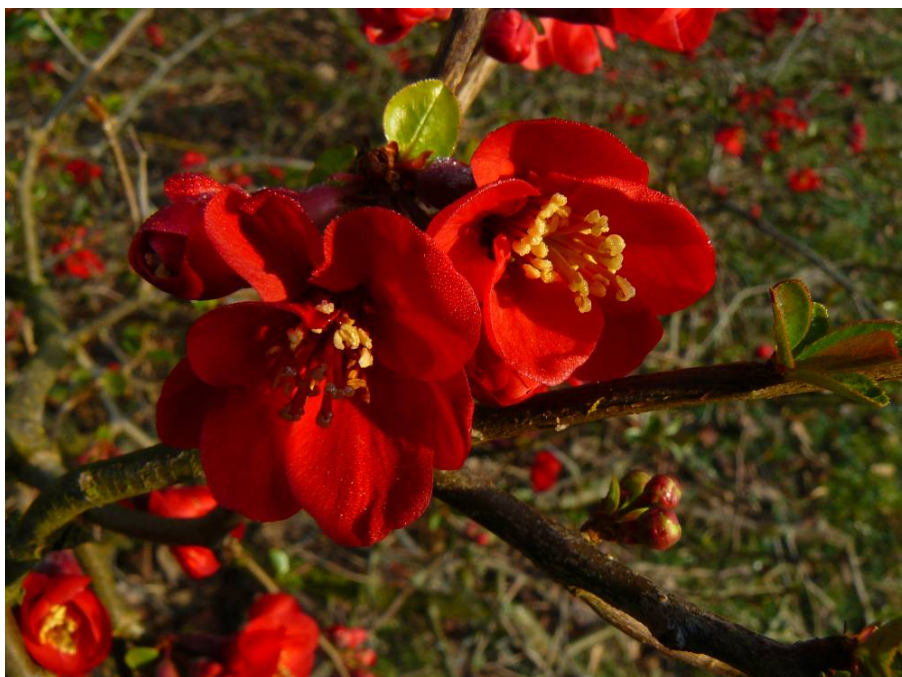
Volgens de nieuwsberichten is januari 1975 de zachtste maand geweest van de laatste 220 jaar (dit is geschreven voor de zachte winters van 2006 en 2007). De voorafgaande decembermaand was ook zeer zacht. En februari was ook weer mild, en daarmee hebben we de winter gehad die volgens statistieken slechts voorkomt in Ierland, Zuid-west Engeland, Normandië en rond de Middellandse zee. Hierdoor kwam het dat eind januari de volgende soorten al in bloei stonden: Cupressus arizonica; Daboecia cantabrica; Pieris japonica; Chaenomeles japonica; Prunus x subhirtella 'Autumnalis'; Prunus cerasifera 'Nigra'; Rhododendron praecox; Viburnum x bodnantense; Lonicera standishii; Jasminum nudiflorum; Chimonanthus praecox; Kerria japonica; Forsythia x intermedia; Arabis x sturii; Galanthus nivalis; diverse krokussoorten; Helleborus foetidus; Helleborus Niger; Helleborus corsicus; Primula denticulata; Klein hoefblad en de Hazelaar. De Kolkwitzia stond al in blad en de peer in bloemknop. Na zulke winters verwachten we een vroege lente. Toch is het vaak dat dan, in dit geval ongeveer half maart een terugslag komt met koude perioden, die de ontwikkeling vertragen, zodat we in half mei weer op het normale niveau zitten. De hiervoor genoemde heesters missen in hun knoppen de groeiremstof die het voortijdig uitlopen tegengaat. Die remstof wordt geleidelijk door koude afgebroken. Bij sommige heesters is de opgeslagen remstof zo groot dat ze zich niet tot uitlopen laten verleiden. Denk hierbij aan de Sneeuwvlokkenboom, de appel, de eik en Clethra alnifolia. Het is nog een aanpassing aan de Noordelijke klimaten. Bij de eik en Sneeuwvlokkenboom werkt deze in de herfst nog niet goed waardoor er een vertraagde blad-afstoot plaatsvindt in de herfst. Ook Haagbeuk en beuk tonen dit gedrag. Het blad bevriest en door de koude wordt geen kurklaagje meer gevormd. Daarom blijven bladeren soms de hele winter aan de boom hangen. In het voorjaar, als de sapstroom weer begint, gaat de kurkvorming verder en zien we de bladeren vallen. Je moet er wel attent op zijn.

Zicht vanaf het kasteel op de Acer pseudoplatanus 'Leopoldii'

Chaenomeles catayensis of Japanse kwee

Dit is weer een geslacht met vele soorten van laag tot vrij hoog. *Chaenomeles catayensis* vormt bijvoorbeeld een hoge nogal wild groeiende struik die vanaf 1900 in cultuur kwam. *Chaenomeles japonica* blijft lager maar vele soorten groeien breed uit en met hun uitlopers worden ze al gauw een plaag. De *speciosa*-groep blijft laag en vooral de eerste jaren moet men geduld hebben. Wie dat niet heeft moet het leren. *Chaenomeles speciosa* staat hier in het park op diverse plaatsen op de voorgrond. Deze bereikt na 40 jaar een hoogte van 1,5 m. Sterkere groeiers moeten eerder worden gesnoeid hetgeen vooral bij *Chaenomeles* ten koste gaat van de bloei. *Chaenomeles simonii* hoeft weer bijna niet gesnoeid te worden en verrast ons elk jaar met een overweldigende hoeveelheid donkerrode bloemen maar draagt weer zelden vruchten. De vruchten die eraan komen zijn geschikt voor het maken van jam. Nog gemakkelijker is om ze in een schaal in de kamer te leggen en van de geur te genieten. Door de lage groei zijn ze hier samen geplant met de geelbloeiende *Mahonia aquifolium* en *Viburnum davidii* met zijn witte bloemen. We moeten deze kwee niet verwarren met de inlandse kwee. Deze heet *Cydonia oblonga* en van de vruchten hiervan worden gebruikt voor het maken van jam. Deze wordt gebruikt als onderstam voor peren; om sneller een dragende boom te krijgen. De onderstammen worden meestal gestekt. In de fruithoek is ook een echte kweeper, *Cydonia oblonga*, terug te vinden. Deze stamt uit Centraal Azië en is eetbaar en al zeer lang hier in cultuur. Met *Forsythia*, *Ribes* en *Amelanchier* behoren ze tot onze onafscheidelijke voorjaarsbloeiers.

Chaenomeles catayensis in bloei

Choisea ternate

Hier is geen Nederlandse naam voor. En als die er al niet is voel je vaak een soort aversie bij het grote publiek. Dit kan weer geneutraliseerd worden door de wetenschappelijke naam proberen te verklaren: Chisea is genoemd naar Choisy een hoogleraar filosofie en schrijver van botanische werken uit 1799 die leefde in Genève, Zwitserland. Deze, verklaart dat het blad van deze plant drietallig en overstaand is. Deze plant is van Mexico ingevoerd in 1886 in Frankrijk. Het is aannemelijk dat de heester aanvankelijk als potplant werd gebruikt. Toen echter bleek dat deze veel meer winterhard was als men dacht werd hij ook buiten gebruikt. De strenge winters zullen hem zeker kortwieken, maar bij voetbescherming zal hij

Wat is bevriezen? Eenvoudig gezegd: Doordat het vocht in de cel bevriest door uitzetting van het water de celwanden als kapotte ballonnen uit elkaar barsten waardoor zij geen celspanning meer in stand kunnen houden. Winterharde planten zorgen voor sterke elastische celwanden met zo weinig mogelijk water in de cellen zodat de concentratie mineralen in de cel stijgt. Ook wordt er soms een soort antivries aangemaakt. Waarom was er zoveel "vorstschade" in 1985? Door de "smog" was er veel ammonia en stikstof in de lucht. Deze verbonden zich tot zwavelzure ammoniak tot een verbinding die als kunstmest in de handel is. Strooit men deze op gewassen die vochtig zijn, dan wordt door "de osmose" het vocht uit de planten gezogen die dan "verbranden". Door de grote hoeveelheid zwavelzure ammoniak zagen de planten, struiken en bomen zelfs "grijs" van deze stof die je met een natte vinger kon oplossen. Het was niet de kou; 1956 was veel kouder, maar door de werking van de "kunstmest uit de lucht" die de planten deed doodgaan. Planten, bomen en struiken die volkomen winterhard waren legden toen het loodje. Mocht ik nog niet duidelijk zijn dan ben ik graag tot nader uitleg bereid. Denk hierbij ook aan adhesie, cohesie en capillariteit, natuurwetten waarmee de plant; boom zich bedient om het water op te "pompen".

dan weer uitlopen en weer snel bloeien met licht overhangende witte bloemen, die 3 centimeter in doorsnee zijn in mei. Waarschijnlijk door de regen en koude dagen ging hij dit jaar (2000) zelfs opnieuw bloeien in juli welke zelfs 4 weken duurde. Nu is het wel afwachten of hij volgend jaar weer bloeit. Er zijn wel al bloemknoppen aangezet. Met de zachte winter der laatste jaren is het een belangrijke aanwinst. Overigens de grens winterhard wordt vaak te streng getrokken. Een kennis van mij is al tientallen jaren bezig met planten die eigenlijk een Middellands zeeklimaat nodig hebben. Maar zijn succes is overweldigend. Als boom siert de Albizia hier de gehele zomer de tuin en in de winter trekt de Sequoia sempervirens de aandacht naast Edgeworthia, Chimonanthus praecox en vele andere net winterharde soorten.

Cladrastis lutea of wel Geelhout

Behoort tot de vlinderbloemigen en wordt een flinke heester of kleine boom met meer stammen met grote geveerde bladeren. Meestal zitten bij de vlinderbloemigen die kleine blaadjes, jukken, netjes tegenover elkaar maar dat is bij deze soort afwijkend. Geelhout is afkomstig uit China en ingevoerd in 1901. Hij bloeit in mei-juni met grote witte tot 40 cm lange hangende bloemtrossen. Tijdens de bloei hangt om de boom een heerlijke geur en biedt een prachtige aanblik. In de herfst krijgt het blad een fraaie herfstkleur. Het duurt enige jaren voor hij gaat bloeien. Deze heester moet men niet in het voorjaar snoeien; net als bij de berk, de noot en de esdoorn gaan ze dan bloeden. Het hout is bros net als bij Robinia hispida zo dat erg gemakkelijk breuk kan optreden.

Cotinus coggygria 'Rubrifolius' of Pruikenboom.

De Pruikenboom, vooral de bruinbladige, is mooi door zijn prachtige blad en door zijn pruikachtige bloemstelen die tot de herfst aan de struik blijven. Door de bladkleur krijgt

deze struik in de herfst nog een aparte tint. Kijk hiervoor maar in vak III van park Aerwinckel waar deze is geplant. Het bruine blad is terug te vinden in de cultivarbeschrijving; Rubrifolius. Deze struik is hier in cultuur gebracht in 1594 vanuit zijn natuurlijk verspreidingsgebied dat zich uitstrekt van Zuid-Europa tot China. Hij is geheel winterhard en geeft een mooi contrast bij de Rhussensoorten waarvan hij ook familie is. Een nadeel is dat er soms taksterfte optreedt waardoor er midden in de zomer plots enkele takken afsterven. In de kwekerijen is men zo slim om ze vaak flink terug te snoeien zodat dit gebrek minder snel opvalt dit kan bij het planten vaak tot teleurstelling leiden. Ook bij deze struik moeten we ook weer geduld hebben: bij taksterfte terugsnijden en dit eventueel enkele jaren herhalen tot hij er dan geen last meer van heeft. Je kunt het beschouwen als een kinderziekte.

Corylopsis spicata of Schijnhazelaar.

Uit fossiele vondsten blijkt dat de Corylopsis hier in de tijd van het Tigliën al inheems is geweest; fossiele zaden van deze hazelaar zijn in de Tegelse klei gevonden. Corylopsis wil zeggen: lijkend op hazelaar. In de wintertuin van park Aerwinckel is de Corylopsis spicata geplant; een soort van anderhalve meter hoog. De soortnaam spicata wil zeggen; aardragend. De gele bloeiwijze, in maart- april, staat dan ook in een aar gerangschikt. Deze soort is rond 1850 naar deze streken teruggehaald. Het is een zeer mooie voorjaarsbloei die onterecht onbekend is bij het grote publiek. En onbekend maakt onbemind.

Euodia hupehensis of Bijenboom.

Euodia betekent welriekende boom en hupehensis is een provincie in China: Hupey. Deze kleine boom is ingevoerd in 1907. Deze uit China afkomstige kleine boom wordt wel door de imkers aanbevolen. Ze noemen hem de Bijenboom vanwege de late bloei als de bijen nergens meer een boom kunnen vinden die bloeit. Ook deze heeft geveerde blaadjes, echter minder waardoor het blad korter is. De bloemen staan in brede piramidale pluimen en bloeien lichtroze in juni. U ziet wel, de mogelijkheid om honing leverende bomen te planten zijn legio en bij juiste keuze zou de gaping tussen voorjaarsbloei en heide gemakkelijk opgevuld kunnen worden. Deze stonden in vak III, maar zijn helaas dood gegaan in 2001 en ik hoop dat deze zullen worden vervangen.

Colutea arborescens of Blazenstruik

In de eerste naam zit lutea wat geelachtig betekent. De soortnaam arborescens duidt op het boomachtige hoewel men dat met een dikke korrel zout moet nemen. Met 4 meter ben je misschien een grote struik maar nog altijd geen boom. De Nederlandse naam Blazenstruik duidt op de peulvrucht die een vliezige opgeblazen wand heeft. Ook hier hebben we te maken met een peulvruchtachtige die evenals de Coronilla emerus een lange bloeitijd heeft. Dit maakt de heester aantrekkelijk om in de tuin te planten: met bloemen van mei tot augustus. Hierbij moet augustus wel als een soort nabloei worden gezien. Meestal wordt hij in de boeken maar terloops genoemd, terwijl hij de hele zomer mooie vlinderbloemen levert die worden gevolgd door mooie blaasvormige vruchten welke een gemakkelijk herkenningsteken vormen voor deze struik. In het park staat naast de gewone gele blazenstruik een ander type met rood in de bloemen. Deze zal wel "per ongeluk" geleverd zijn. Volgens de boeken is dit Colutea cilicica: bloemen geel, de vlag met smalle donkerrode vlekken, vleugels smal en langer dan de kiel, peulvruchten 5-7 centimeter lang bruingroen, kaal en aan de top gesloten. Let hier maar eens op. Deze heesters groeien graag op een zonnige plaats maar kunnen ook iets tegen schaduw en verdragen ook goed de droogte. Reden om bij een beschaduwde hoek en droge grond aan deze heesters te denken. Ze staan op einde Vak II.

Cephalanthus occidentalis of Kogelbloem

Wanneer we de wetenschappelijke naam uit elkaar trekken dan vinden we cephalos is hoofd en Canthus is stekel of doorn. Zo zit deze bloem ook in elkaar. De tweede naam occidentalis verwijst

naar het westen doch deze schijnt toch in Noord-Amerika ook zeer verspreid voor te komen. Door de geelwitte bloemhoofdjes zal hij bij de pioniers in deze streken snel zijn opgevallen, want reeds in 1735 werd hij naar deze streken gehaald. De Nederlandse naam Kogelbloem geeft aan dat de bloeiwijze mooi rond is. De stekels of doorns zijn in wezen de stijlen van het vruchtbeginsel. Het is een late bloeier hetgeen voor de imker, maar ook voor ons, prettig; want als de hoofdbloei voorbij is dan worden we in juli en augustus nog verrast door de bloei van de Kogelbloem. Op het eerste gezicht zult u het niet geloven maar de Kogelbloem hoort tot de Walstroachtige. Pas als we goed naar de bloem kijken zien we wel enige verwantschap. Hulde aan de knappe biologen die dat allemaal hebben uitgezocht. Hierbij dringt zich weer het gezegde van mijn oude schoolmeester op: "hoe meer je weet, hoe meer je erachter komt dat je eigenlijk niets weet". Deze struikjes staan vooraan in Vak III.

Cornus mas of Gele kornoelje.

Deze kornoelje bloeit soms al half februari en bij vorst natuurlijk later. Hij bloeit op het kale hout waarbij zich, bij oudere struiken, wel duizenden gele bloemen kunnen ontwikkelen. Geel is feitelijk de inzet van de lente en geel valt ook flink op om de insecten te lokken. Wanneer het 10°C is wordt hij druk door bijen bezocht voor de bestuiving en dat levert ons in het najaar de rode vruchten op zo groot als kersen. Deze vruchten verschijnen echter maar onregelmatig misschien door slecht weer tijdens de bloei. Omdat hij vrij groot wordt, tot 4 a 5 meter, wordt hij meestal op de achtergrond geplant. Het was vroeger heel algemeen dat dit de eerste heester was die bloeide. Maar met de komst van de Forsythia ging hij steeds meer terrein verliezen, zodat vanaf 25 jaar geleden de Cornus mas steeds meer onbekend raakt. Daarna is hij schoorvoetend weer wat teruggekomen, maar omdat de tuinen kleiner zijn is er nauwelijks plaats voor Forsythia, dus zeker niet voor nog meer uitdijende Gele kornoelje.

Cornus alba 'Sibirica' ofwel de Witte kornoelje.

We kennen onze Cornus sanguinea met de enigszins rode takken en Cornus alba, je zou het niet verwachten, heeft nog veel rodere takken. Beide soorten worden geplant voor het bonte blad en geven ook nog bloemen in mei/juni. Daar ze niet hoog worden, tot 1,5 m, ziet men ze veel toegepast worden in tuinen. In mei bloeit ook de Cornus florida, die in mei in Amerika ook de bossen opfleurt. Heel bekend daar als "Flowering Dogwood". Heeft niets te maken met dog (hond) maar alles met dagger is dolk. Het hout is geschikt voor heften van dolken. In mei valt de bloeitijd en dan is hij fantastisch. De eigenlijke bloem is klein, maar de schutbladen zijn wit en juist die geven het aparte effect aan deze plant. In het park staat ook de Cornus florida Rubra waarvan de schutbladen juist rood zijn. Verreweg de mooiste soort is de Cornus kousa. Deze kan zelfs wedijveren met de Magnolia's. Doch omdat ze later bloeien dan Magnolia's hoeven ze dat niet, maar een grote Cornus kousa in volle bloei doet wandelaars stilstaan. Ook bij deze zijn het de schudblaadjes die de bloem vergroten. Hoewel hij in juni dan vol in blad staat wordt het blad als het ware afgedekt door de bloemen. En of het niet op kan komen er in oktober ook nog de framboosachtige rode vruchten aan deze kornoelje welke zeker 3 weken de struik sieren. Met de bloem 3 weken en de vruchten 3 weken kunnen we dus minstens 6 weken, soms zelfs twee maanden, plezier hebben van deze heester.

Corylus avelana 'Contorta' ofwel Kronkelhazelaar

Contorta betekent gedraaid. Wie een hazelaar in de tuin wil om de noten, kan deze het beste nemen. In de meeste tuinen wordt de Gewone hazelaar te groot. De kronkelhazelaar groeit langzaam en wordt pas na vele jaren hooguit 3 à 4 meter. De takken zijn geschikt als bloemstuk-basis welke met Pasen gebruikt worden om er de eierdoppen in te hangen. In de winter is deze struik ook zeer decoratief door het takkenwerk. Alles aan deze struik is gedraaid zelfs het blad is nog gedraaid. In het vroege voorjaar hangt deze struik vol met mannelijke katjes. Maar de echte schoonheid wil gezocht worden. En deze moet u zoeken in de buurt, meestal op dezelfde takjes als de mannelijke bloemkatjes. Heel klein steken de

stempels van de vrouwelijke bloemen op het takje uit en is met een loep beter te ontdekken u zult dan deze mooie rode schoonheid goed te zien krijgen. Ook hier weer de rode kleur, om de UV stralen beter op te vangen. Hierdoor wordt de temperatuur iets hoger, en de functie van bevruchting komt beter tot stand. Later volgen dan de nootjes. Dus waarom een Gewone hazelnoot planten als u alles van deze en nog meer van deze cultuurvariant kunt verwachten. Deze cultivar heeft in 1863 een keuring gewonnen in Engeland. Naast deze hazelaar bestaat er nog de Lambertus hazelaar genoemd naar de plantkundige Aylmer Bourke Lambert 1761. Zijn wetenschappelijke naam is *Corylus maxima* 'Purpurea'; dus met een donkerrood/bruin blad welke een flinke struik kan worden. Deze twee soorten vinden we bij de jonge *Taxus* bij 't Reutje en heeft lange vruchthulzen.

Als boom kennen we de Turkse hazelaar, of Boomhazelaar, welke wetenschappelijk *Corylus colurna* wordt genoemd. Dit is een kleine boom die vaak als straatboom wordt gebruikt. De vruchten zitten met clusters bij elkaar. De Turken en Marokkanen hier kennen en herkennen deze boom nog beter dan mij, want ze zijn er in hun vaderland mee opgegroeid. Deze boom staat bij de groep bomen links van de vijver. De liefhebber van hazelnootjes kan dus in het park wel aan zijn trekken komen; zelfs nog in drie soorten. Tevens zal het als voedsel dienen voor de vogels, knaagdieren en de eekhoortjes.

Crataegus laevigata of Tweestijlige meidoorn.

De meest bekende Meidoorn is *Crataegus monogyna* is de Eenstijlige Meidoorn die veel voorkomt in onze bossen. In beplantingen wordt meestal de tweestijlige gebruikt; in tuinen ook vaak deze soort omdat deze een roodbloemige C.l. "Pauls Scarlet" heeft. Op enkele plaatsen in het park staan de meidoorns in combinatie met *Laburnum*, *Spiraea* vanhouttei en *Syringa* zoals in vak I en II. Vroeger stond de Rode meidoorn, C.l. "Pauls Scarlet", veel in tuinen. Maar met de komst van het perenvuur zijn veel meidoorns gerooid; al of niet ziek. Men was bang voor infectie van boomgaarden. Later kwamen we er achter dat alleen tijdens de bloei infectie plaatsvindt en moest de bloem verwijderd worden. Nog later zag men dat de fruitbomen waren uitgebloeid voor de meidoorn bloeide. En zo is de campagne geleidelijk weggeëbd. Meidoorn groeien nogal kwarrig, dat wil zeggen kriskras door elkaar, met een dichte takkenstand. Bij het snoeien van deze bomen snoeit men ook op deze wijze wat juist verkeerd is. De boom reageert hierop door veel waterscheuten te vormen en die moeten dus weer gesnoeid worden. Werk hebben en houden is géén kunst. Maar laten we eerlijk zijn; een bloeiende Rode meidoorn is een lust voor het oog. Bovendien wonen vogels graag in zulke gedoornde bomen. De tweestijlige Meidoorn is in Europa al lang in cultuur.

Crataegus lavallei.

Men herkent deze boom niet direct als een meidoorn. Het donkergroene, haast leerachtige blad dat eirond is brengt iedereen op een dwaalspoor. Ze hebben wel tot 4 cm lange takdoorns met bloemen in tuilen die later een overvloed aan rode bessen geven die tot lang in de winter aan de boom blijven hangen. Ook het blad valt pas heel laat af. Vanwege deze eigenschappen hebben plantsoenendiensten zich vaak laten verleiden om hem als straatboom te planten. Doch ze vergaten de bessen; als die op de stoep onder de schoenen komen wordt binnen het tapijt ook gekleurd. En tegen de argumenten die dan komen kan geen gemeente tegenop. Gemeenten die deze boom als straatboom gebruikten, hebben ze onder druk van de bewoners moeten verwijderen. In dit park staat een exemplaar bij de grote beuk en de taxussen en zullen niet zo gauw geplet worden onder de schoenen. Hij kan ook veel schaduw hebben, daarom is deze plek gekozen.

Coronilla emerus of Kroonwikke.

Echt ervaren botanici kennen het Kroonkruid, een kruidachtige, welk in sommige natuurgebieden nog te vinden is. Echter het houtige *Coronilla emerus* kent vrijwel niemand. Dit vrij lage, anderhalve meter, struikje met kale groene en enigszins kantige twijgen heeft geveerde blaadjes. Het bloeit van mei tot juli, bloeit misschien extra lang om bij ons in de

gunst te komen. Het is een vlinderbloemige die geel bloeit met 2 tot 3 bij elkaar staande bloempjes. Hij vraagt niet veel onderhoud men moet er wel aan denken deze direct op de juiste plaats te zetten want op oudere leeftijd verplanten overleefd het niet. Ook hier geldt weer dat hij nauwelijks wordt gekweekt omdat hij onbekend is. In Park Aerwinckel staat de Kroonwikke op het einde van vak II.

Cotoneaster of Dwergmispel.

De Nederlandse naam is bedrieglijk want hoewel er cotoneasters zijn van 30-50 centimeter, er zijn er ook die 3 à 4 meter hoog kunnen worden. Bijna alle worden gebruikt vanwege de mooie rode bessen. In het park stond vanuit het oude ontwerp vooraan tegenover de hoofdingang de Cotoneaster bullata. Deze was nog aanvaardbaar en is bij de renovatie van het park gespaard gebleven en heeft zich naderhand goed hersteld. Het is bovendien nog een soort welke niet veel meer voorkomt. Zo'n 25 jaar geleden hadden kwekers tientallen soorten in hun assortiment die ook massaal; en in grote groepen, werden aangeplant. Dit is echter weer vragen om moeilijkheden. Op het moment dat het perenvuur toesloeg waren er gemeenten e.d. die complete plantsoenen moesten ruimen. Dit met alle werk en kosten erbij waarbij men bovendien nog enkele jaren tegen de kale plantsoenen moest aankijken. In Heythuysen, waar vele geslachten en soorten waren gebruikt, was dit nauwelijks zichtbaar.

Sommige tuinarchitecten hebben een tijd lang gepropageerd om grote groepen te planten, doch dit is allang achterhaald. Allereerst vindt het publiek het niet mooi soms zelfs saai. Ten tweede in de natuur, kijk naar een bloeiende wegerbos, staan ook altijd vele soorten, vormen en kleuren bijeen gerangschikt en maken een geheel dat aantrekkelijk is. Ten derde; kijk maar naar de Tropische regenwouden, staan op 1 ha. soms vele tientallen soorten en dat vindt men toch prachtig. Dus laten we toch bij de natuur in de leer gaan. Als de mens iets naar zijn hand heeft gezet wordt dit onderworpen aan een een tijds of modeverschijnsel, waarna het na een tiental jaren weer omgezet moet worden. Goede tuinarchitecten zoals Bergmans van Oisterwijk hebben tuinen ontworpen welke na bijna een eeuw nog zeer aantrekkelijk zijn; Botanische Tuin en Arboretum in Terwinselen. Daarbij grootschaligheid; grote groepen, vragen om ziekten en aantastingen. Daarom is in het park ook gekozen voor een groot assortiment, hetgeen de aantrekkelijkheid het jaar door ten goede komt. Men kan opwerpen dat de vele soorten en kleuren der bloei het geheel onrustig maakt., doch dit is niet waar. Steeds bloeit hier en daar een groep, terwijl de rest nog moet bloeien of al uitgebloeid is. En het rustige, neutrale groen blijft overheersen. Let er eens op.

Terug naar de Cotoneaster. Daar er aan de linkerzijde verschillende coniferen zijn gespaard, was het zoeken naar passende beplanting rond de coniferen met een overgang naar andere heesters. Hier zijn de cotoneasters gebruikt welke hier zeer geschikt voor zijn. De fijne habitus leent zich daarvoor andere planten die hiervoor geschikt zijn zijn; Berberis en Escallonia zie in het park. We vinden in het park ook nog de Cotoneaster divaricata een 1,5 meter hoog wordend struikje met mooie rode bessen. Deze is hier van West China in 1904 ingevoerd. Tevens staat er nog een groepje Cotoneaster franchetii met zijn grijsviltige blaadjes en later meestal overhangende twijgen. Zijn blaadjes zijn 3 centimeter lang en een grijsviltige onderzijde en heeft oranje bessen. Ook deze is uit West China ingevoerd in 1889. Bovenstaande cotoneasters zijn schijnbaar immuun voor perenvuur. Indertijd vermeldde Dr. Boom zo'n 45-tal soorten waarbij de variëteiten niet meegerekend waren. Doch de massale aanplant is nu gereduceerd door het perenvuur. De natuur laat zich niet ongestraft manipuleren! Lees op de kopieën van het schrijven van Dr. Oterdoom, erevoorzitter van het N.D.V. zijn schrijven: " Biodiversiteit is waard omgelezen en herlezen te worden!"

Citrus trifoliata

Citrus trifoliata

De eerste naam verwijst naar de Citrusvrucht die in Zuid Europa wordt gebruikt als onderstam voor de sinasappelbomen. De tweede naam duidt op het drietallige blad. Wordt ook wel de driebladige citroen genoemd en vaak aangeduid als *Poncirus trifoliata* en staat in vak II. Het is een mooie struik die er met de lange doorns wel iets afschrikwekkend uitziet. Geplant als haag zou hij zelfs wilde zwijnen kunnen tegenhouden. Doch als hij in mei bloeit met de witte bloemen is hij zeer aantrekkelijk. Bij harde winters kan hij vorstschade oplopen en daarom werd hij lange tijd vele inheemse aanplant geweerd.

Cytisus scoparius

De Brem is een inlandse plant die zich gemakkelijk uitzaait. Voorwaarde is wel dat er verstoring in de grond voorkomt. Dit kan door mollen, herten, wilde zwijnen en graafwerk door de mens komen, zodat de zaadkorrel met de grond in contact komt. Als het zaad rijp is springt de peul met een tikkend geluid open; op warme zonnige dagen. Het zaad wordt dan door een mechanisme in de peul meters weggeslingerd. De Brem is ook een Atlantische plant welke voldoende luchtvochtigheid in de lucht en de bodem nodig heeft. Een oplettende toeschouwer zal gezien hebben dat de gele kleuren soms afwijken: hier hebben de kwekers zich op gestort en het resultaat is fantastisch. Tientallen kleuren hebben ze er uitgehaald en diverse kleuren zijn hiervan in het park aanwezig. We kunnen ze samenvoegen onder de naam *Cytisus scoparius* 'Hybriden' en zijn geplant tussen de naaldconiferen in vak II vooraan. Naast deze groep zijn er nog andere soorten zoals de vroege *Cytisus praecox* die uit het Mediterraan gebied komt. Dit is een kruising ontstaan in 1867. Het zal u opvallen dat *Cytisus* groene takken heeft. De blaadjes blijven vrij kort aan de struik en na het afvallen, nemen de groene takken de functie van het blad over. Dan bestaan er nog de *Genista* soorten. Hiervan staat in het park *Genista lydia*; een struikje niet hoger dan 50 centimeter maar uitbundig bloeiend. *Genista pilosa* bloeit even mooi maar is iets hoger. De Purperen brem staat nog op ons verlanglijstje; een 40 centimeter hoge, donkerroze bloeiende brem. Sommige mensen zijn onverzadigbaar. Want met 10 soorten *Genista* en 7 variëteiten, 19 soorten *Cytisus* en ruim 30 variëteiten kun je een hele tuin volplanten.

Daboecia cantabrica of Ierse heide

Daboecia cantabrica is Ierse heide en is genoemd naar Saint Dabeoc, een der vele Ierse Heiligen waarover zo goed als niets bekend is. *Cantabrica* is of was in de oudheid de naam voor Noord Spanje waar de plant nu nog groeit. Wegens het klimaat in Ierland, veel regen en zachte winters kon de plant zich daar handhaven maar is ook daar wel zeldzaam. Met een tuinenreis door Ierland heb ik er wel naar gezocht doch nooit gezien, terwijl het Kleverig viooltje (*Pinguicula vulgaris*) daar nog massaal voorkwam en het in Nederland uitgestorven is. We vinden in het park de *Daboecia* in het hoekje bij de kippen- en hondenren. Enkele Juniperussen; dwergconiferen met heide en grassen geven hier een aparte sfeer aan de grote klokvormige roze bloempjes van de *Daboecia*. Hun voorkomen is het Atlantisch gebied van Europa tot de Azoren. Hierdoor zijn ze al vroeg, 1794, in cultuur gekomen. Echter naar het Noorden toe was er altijd de barrière der vorstgevoeligheid. Daarom zien we deze mooie heideachtige maar zelden toegepast worden. Het is goed deze na de winter iets in te snoeien anders wordt hij al gauw te rommelig. Bij een flinke winter moet dit sowieso gebeuren om de bevroren toppen te verwijderen. Bescherming met bladeren kan veel vorstschade voorkomen.

Davidia vilmoriana of Vaantjesboom, Zakdoekenboom

Davidia vilmoriana is de Vaantjesboom. Sommige bomen kun je tienmaal zien zonder hun specifieke habitus te onthouden. Zo gaat het mij ook met de *Davidia*. Wanneer je echter de boom in volle bloeipracht gezien hebt, vergeet je dit nooit meer en kun je hem zelfs op afstand herkennen. Hij behoort tot de *Nyssaceae* en een soort hiervan, de *Nyssa silvatica* behoorde in het Tertiair tot onze inheemse flora. De *Davidia* werd ontdekt in China door een missionaris Père Davis, 1869. Hij beschreef een boom met grote witte bloemen, die als zakdoeken aan de takken hingen. In 1897 verzamelde een Père Farges zaad van deze boom en zond het naar kwekerij van Marice de Vilmorin. Van de 37 zaden kiemde er één, die werd uitgeplant in arboretum Les Barres en in 1906 bloeide de boom voor het eerst. Hier komt de na-ijver tussen Frankrijk en Engeland naar voren. Veitch was een kweker en deze stuurde Ernest Wilson naar China om zaad van *Davidia*. Men wist echter van de Franse opkweek nog niets. In 1899 vertrok deze naar een relatie in Zuid West China. Deze verwees hem door naar Midden China 1500 km verder. Na een zoektocht tienduizenden vierkante kilometers en te midden van de Bokersopstand en over zeer zwaar terrein, vond hij tenslotte de plaats. Helaas alleen de boomstomp, want de plaatselijke bewoner had de boom gebruikt om zijn woning te bouwen. Later vond hij in de buurt nog andere bomen, waarvan hij het zaad naar Engeland kon sturen. Bitter was het, te ontdekken dat Vilmorin in Frankrijk de boom al had. Als troostprijs bleek dat het om twee variëteiten ging: die van Wilson (Engeland) heet nu *Davidia involucrata* (behaard) en is volledig winterhard. De andere, De Franse, heet nu *Davidia involucrata* 'Vilmoriana', waarvan de bladonderzijde kaal is en niet geheel winterhard is. Bovenstaande historie geeft wel aan hoeveel moeite het kost om een mooie boom in onze tuinen en parken te krijgen. Toch zijn er indertijd twee exemplaren geplant in de plantsoenen in Heythuysen. Door onkunde zijn ze helaas ook weer beiden verdwenen. Ook misschien omdat ze pas na 18 jaar bloeien en een boom die niet bloeit kun je dus beter opruimen. De *Davidia* staat graag een beetje beschut om de bloemen in de bloeitijd te beschermen. De schutbladen der bloemen (2) zijn tot 15 centimeter lang en crèmewit. De Eigenlijke bloem stelt net als bij de *Cornus kousa* niet veel voor.

Decaisnea fargesii

Decaisnea fargesii of Augurkenstruik

Al heeft hij dan peulen het is geen vlinderbloemige doch heeft een aparte familie. Het zijn ook de die peulen die het meest opvallende zijn aan de heester. Hij wordt tot 2 ½ meter hoog en is weinig vertakt in dikke stammen met aan het einde opvallend grote geveerde bladeren. Tussen de bladeren wat verstopt, want je moet ze zoeken, hangen in mei-juni de groen/gele lange bloemtrossen. Al is de Decaisnea door het mooie blad een decoratieve struik, soms kan hij er ook wat kaal uitzien. De vruchten zijn altijd een bijzondere attractie. Men noemt hem ook de blauwe heester want zijn vreemde vruchten hebben de vorm en afmeting van paardenbonen, maar dan met een kobaltblauwe kleur. De zaden in de peulen liggen in een slijmerige brij. Het is een heester voor liefhebbers. Deze heester doet het nog goed in halfschaduw. Kennissen wilden deze zaden uitzaaien. De een maakte de zaden schoon door te spoelen in water, dan opdrogen en “netjes” bewaren tot het voorjaar. Maar ze kiemden niet. De andere was de zaden vergeten en toen hij er in het voorjaar aan dacht, was het een stinkende brij geworden. Nou ja; ik heb ze iets schoongespoeld en toen maar zaaien..... en ze kiemden allemaal. Men kan ook te netjes zijn.

Eleagnus multiflora of Olijfwilg.

De eerste naam betekent Olijfwilg. De tweede naam betekent veelbloemig en deze naam draagt hij met recht want als hij bloeit, is er haast geen plaats meer voor de blaadjes die ± 15 centimeter zijn en vaak asymmetrisch. De bloemen zijn lichtgeel en als toegift verschijnen in het najaar de ovale vruchten van ± 2 centimeter die eetbaar zijn. Ook deze heester komt uit het Verre Oosten en is in 1860 ingevoerd. Hij wordt niet hoger dan 1 ½ meter. Behalve deze soort vinden we bij de omgevallen Robinia (Acacia) de Eleagnus angustifolia met vooral aan de onderkant grijze blaadjes. Dit wordt een grote heester tot 4 à 5 meter en vormt takdoorns waarvan de grijze bladkleur mooi varieert tussen het overwegende groen.

Nog een andere soort is de *Eleagnus pungens* 'Maculata'. Deze wordt vaak geënt op Ebbingeii. Wanneer de onderstam scheuten werpt zien we op één struik soms drie vormen andere soorten, nl.; die van Eleagnus x ebbingeii met zijn groene blaadjes, de goudbonte vorm van de *Eleagnus pungens* Maculata en de *Eleagnus pungens*. Het is raadzaam om de groene twijgen regelmatig te verwijderen. Omdat deze sterker zijn; ze hebben meer bladgroen, daar ze anders de goudbonte twijgen gaan overheersen, waardoor het effect van de plant verloren gaat. Want juist om de bonte kleur der bladeren is deze soort geplant en omdat ze ook in de winter het blad behouden halen ze een sombere hoek helemaal op. Ook deze vormt doorns en is dus een weerbare struik. Afhankelijk van het snoeien kan deze na vele jaren een hoogte bereiken van ± 3 meter, hoewel hij zich goed laat terug snoeien. Hij wordt dan ook veel in kleine tuinen gebruikt.

Enkianthus campanulatus of Pronkklokje

Al is deze struik dan al in 1861 via Rusland uit Japan ingevoerd, door de kleine geelroze bloemen was hij niet spectaculair genoeg om tot het grote publiek door te dringen. Een Nederlandse naam is daardoor achterwege gebleven. De naam komt van de Griekse enkuos wat betekend; zwanger en nanthos is bloem: zwangere bloem. De bloemen zijn omsloten door een bloemkroonachtig omhulsel. Wanneer dit omhulsel zich opent blijkt het bloemen in zijn schoot te bevatten. Zou dit ook de voorkeur zijn voor de klokjesbloemen. Denk hierbij aan vele heidekruidachtigen zoals heide zelf en vele heesters met klokjesbloemen zoals: Halesia en Styrax, het Grasklokjes en het Lelietje der Dalen. Het is een nauwelijks bekend heestertje dat bij aandachtig beschouwen wel iets bijzonders heeft al was het alleen maar zijn eenvoud. Van deze soort zijn er ook met rode bloempjes doch deze durfde ik niet op de bestellijst voor het park te zetten omdat de gewone vorm al niet gemakkelijk te krijgen is. Daarbij is de gewone vorm ook meestal de sterkste. Deze struikje staan in vak I en III en krijgen van de opgaande bomen wat lichte schaduw waar ze van houden. En het is nog altijd: echte schoonheid wil gezocht worden.

Euonymus of Kardinaalsmuts

Euonymus is Kardinaalsmuts. Ook hiervan bestaat een rijke soortenvariatie. Aan de hoofdingang van het park en ertegenover staat de, in tuinen veel gebruikte, *Euonymus fortunei* 'Emerald' 'n Gold welke wintergroen is en een geelbont blad heeft. De bloempjes stellen weinig voor. Het is vooral de bladkleur, ook in de winter, die dit heestertje aantrekkelijk maakt. Na vele jaren kan het te breed uitgroeien en moet dan teruggezet worden. Als klimplant kan het op den duur een hoogte van 7 meter bereiken. Omdat ze zich nauwelijks hechten aan de muur, is deze te verkiezen boven de klimop, maar moet dan het wel hier en daar degelijk bevestigd worden. Dan is er nog de *Euonymus planipes*, vroeger *sachalinensis*. Toen was het *Euonymus sachalinensis* met als synoniem *planipes*. Dus precies omgekeerd.

Gelukkig dat onze namen niet veranderd mogen worden.

Euonymus fortunei is ingevoerd in 1907 en de *Euonymus planipes* in 1892. Ze komen beiden uit het verre Oosten zoals ook de *Euonymus japonicus* in 1804 uit Japan. In het park staat ook een Goudbontbladige kardinaalsmuts. In vak II halverwege staat de *Euonymus alata*; *alata* wil zeggen gevleugeld, en deze heeft dan ook echt gevleugelde takken die zeer decoratief zijn om een bloemstuk van te maken. Tenslotte staat nog de Gewone kardinaalsmuts, *Euonymus europaeus*, welke in het najaar mooie bessen leveren. Echter de Japanse vorm *Euonymus planipes*, hierboven genoemd, is met zijn mooie herfstkleuren toch vele malen mooier!

Exochorda racemosa of Parelstruik

Exochorda racemosa is een sterk vertakte heester met trosbloemen die behoort tot de roosachtigen. De sterke vertakking vindt pas op oudere leeftijd plaats en is dan kwarrig dooreen groeiend en behoort tot de mooiste heesters die in mei een voorstelbare hoeveelheid bloemen geeft. Ze kunnen een hoogte tot 2 meter bereiken. Ze is in 1849 via Engeland naar Nederland gebracht vanuit Oost China. De soort stond ook in het voormalig Ziekenhuispark in Weert welke helaas plaats heeft moeten maken voor een parkeerplaats. In de bloeitijd zag men constant voorbijgangers halt houden om de bloei te bewonderen. Deze heester kan wedijveren met sierkersen en sierappels, maar omdat hun bloeitijd later valt vallen ze des te meer op. Deze struik verdraagt sterk snoeien niet goed en omdat gemeenten vaak rigoureuus kaalslag plegen zou hij gaan kwijnen en dan verdwijnen. Maar hij wordt slechts zelden aangeplant, ook al omdat men hem niet kent. Exochorda wordt in Engeland Pearl Busch; Parelstruik genoemd dit zegt genoeg.

Escallonia

Is weer een heester uit het Zuidelijk Halfrond (Chili). Het is een bijzonder sierlijk groeiende groenblijvende heester die mooi blad heeft en ongeveer 1 ½ meter hoog wordt. Gedurende de zomermaanden worden de takken bedekt met vele trossen van lichtroze tot rode bloemen, al naar soort. Jammer genoeg is deze heester niet erg winterhard en kan bij strenge winters dikwijls flink invriezen. Dat is echter geen ramp, na het terugsnijden der bevroren takken loopt hij weer uit en bloeit nog hetzelfde jaar wel met minder takken. In dit park zijn ze gebruikt als overgang van coniferen naar loofhout. Door de fijne bladstructuur en omdat hij groenblijvend is.

Elsholtzia stauntonii

Deze struik is van grote waarde door zijn late bloei in september/ oktober. De bloemen verschijnen aan het einde van ditjarig hout en zijn mooi karmijnroze en verenigt in aarvormige trossen. Naast Abelia is dit een van de laatste bloeiers en soms; bijvoorbeeld in 2000, bloeien ze zelfs gelijk met de vroege winterbloeiers zoals Jasminum nudiflorum en Viburnum bodnatense en Mahonia japonica. Na de winter kan men deze het beste kort snoeien. Ze lopen dan weer fors en gezond uit. Overigens is het een weinig eisend heestertje dat gemakkelijk 25 – 30 jaar meegaat. Maar ook hier geldt weer: onbekend maakt onbemind. Er zijn zelfs kwekers die het struikje niet kennen. Tenslotte: niet verwarren met Elsholtzia dat het Slaapmutsje genoemd wordt en een kruidachtig 1 jarig plantje is.

Voorjaarshoek met Forsythia.

Forsythia x intermedia of Chinees klokje.

Was het vroeger de Cornus mas, die in de tuinen de lente inluidde, toen in 1844 het Chinees klokje was ingevoerd vanuit China, heeft dit plantje de Cornus overvleugeld. De gemakkelijke kweekwijze, de overvloedige bloei, praktisch ziektevrij en ook heel geschikt als snijbloem en om ze vóór te trekken in de warme kamer, het waren alle pluspunten waar de bescheidener Cornus mas niet tegenop kon. Ook hier kennen we weer diverse soorten, heel fors groeiende en ook de dwergen welke weer het nadeel hebben dat ze ook slecht bloeien. Sommigen hebben zwakke takken; Forsythia suspensa die geschikt is als gevelplant. Maar ook met minder zware takken dit de meest algemene soort die eigenlijk de kruising tussen Forsythia veridissima en Forsythia suspensa is. Dit is dan ook heel toepasselijk Forsythia x intermedia ofwel de tussenvorm van beide. Deze heeft flinke overhangende takken die, als ze bloeien, de struik het sierlijke karakter geeft. Het is dus niet goed om bij te snoeien, deze overhangende takken weg te knippen zoals helaas maar al te vaak gebeurt, ook bij gemeentelantsoenen.

Het ergste is altijd dat er naar gekeken wordt hoe de gemeente het doet: Zij zullen het wel weten.

Het resultaat is dat de takken die de bloei moeten geven verdwijnen waardoor enkele stugge takken met nagenoeg geen bloemknoppen blijven staan. Maar omdat er een grote hoeveelheid snoeihout wordt afgevoerd, zegt men dan vaker: “Die kunnen wat van snoeien”!!!

In het park staat de Forsythia intermedia 'spectabilis', de beste en meest algemene vorm.

Heel af en toe ziet men op de takken verdikkingen met een regelmatige vorm. Vroeger heb ik dit eens opgestuurd naar de Plant en Ziektenkundige Dienst in Wageningen. Ze kenden de afwijking ook en schreven die toe aan de kruising. Een andere verklaring van hun was dat de bloei middelpunt zoekend is. Ik heb deze verklaringen altijd wat gekunsteld gevonden en het meer gericht als een soort galvorming. Thuis had ik die afwijking niet. Toen ik wat takjes met de afwijking erin hing verschenen deze na korte tijd ook op de gezonde takken. Het is dus niet de struik zelf die de afwijking voortbrengt, maar volgens het "Gallenboek" een bacterie. Soms duurt het jaren om op zekere vragen een antwoord te krijgen!

Invloed van het licht.

De lichtsterkte wordt uitgedrukt in Lux zo geeft de zon in de middag 100.000 Lux en meer.

Terwijl onze planten slechts 20.000 Lux gebruiken, hebben maïs en bieten 40.000 Lux nodig om te kunnen groeien. Het minimum waar planten nog kunnen gedijen is 200 Lux. In bomen en veenmossen is deze energie in koollagen opgeslagen en bij verbranding hiervan komt deze zonnewarmte weer vrij. Dit kan zelfs teruggaan in de kolen die worden gewonnen uit het carboon tot soms 300 miljoen jaar geleden!

Fothergilla gardenii

Met deze namen denken we twee artsen, de eerste had bovendien een Botanische tuin in Londen (1752). De tweede naam is genoemd naar Alexander Garden uit Zuid Carolina, later eveneens praktiserend in Londen in 1752 en correspondent van Linaeus, botanicus en bioloog. Heel vaak zien we dat artsen naast hun praktijk zich verdiepen in alles wat met planten te maken heeft. Logisch eigenlijk, want vroeger, nog meer dan nu, waren ze aangewezen op de genezende werking van planten. En die planten konden ook vergiftigingen veroorzaken en kennis van deze en wat er tegen te doen was soms levensreddend. Van dit geslacht kennen we meerdere soorten. De grootste is *F. major* dan is er de *F. monticola* iets lager en de meest gebruikte is *F. gardenii* omdat hij met 1 ½ meter hoogte vrijwel in elke tuin past.

De *Fothergilla gardenii* heeft reeds voor het uitlopen van de, eerst bronsrode, bladeren witte naar honing ruikende aarvormige bloemtrossen die lang doorbloeien terwijl in de herfst het blad nog eens oranje/rode kleuren krijgt. Bovendien is *Forsythia* goed winterhard. Voor 1 ½ meter hoogte te halen moeten ze wel 10 jaar staan, maar bloeien doen ze even rijk. De mooie herfstkleur der bladeren zal wel in de familie zitten, want velen in deze geslachten hebben dat. Denk maar aan *Corylopsis*, *Hamamelis*, *Liquidambar* en de zeer zeldzame en niet in het park staande *Disanthus*. Als hij wat te groot wordt dan kan hij teruggehaald worden door de hoogste takken terug te knippen op een lager geplaatste zijtak. Het model struik wordt dan niet verminkt en de bloei gaat ongestoord door. Alle drie soorten komen uit Zuid Oost Verenigde Staten en zijn rond 1780 ingevoerd. Alleen de grotere *F. monticola* pas in 1810.

Ginkgo biloba of Japanse tempelboom

Ginkgo wil zeggen zilveren vrucht en *biloba* is tweelobbig. De Ginkgo heeft een aparte plaats in het Plantenrijk; hij behoort botanisch tot de vredespalmachtige. Ontstaan in het Carboon heeft hij vele catastrofes overleefd zelfs terwijl het leven voor 90% uitstierf. De ginkgo was zelfs algemeen verbreid in het Trias en de Jura. In het Krijt zien we een terugval

en sommige schrijvers zeggen dat hij toen uit deze streken verdween. Professor De Wit vermeldt in zijn boeken "De wereld der planten" dat de Ginkgo in het begin van het Pleistoceen in de buurt van Frankfurt aan de Main nog aanwezig was en ook in Centraal Europa. Toen bestond de Neder Rijnse Laagvlakte (onze streek) uit Ginkgo's en Magnolia's! De priesters in het Oosten plantten deze bij hun pagodes (Pagodeboom). In de 16^e eeuw is door Westerse schrijvers de Eendenpootboom geroemd vanwege de vorm van blad. Vroeger werd deze gekweekt om de nootjes die geroosterd werden: Japanse notenboom. De goudgele herfstkleur bezorgde hem ook de naam Gouden Tientjesboom. In 1730 terug in Utrecht, terug zijn gezet op zijn oude stek. Hoe komt het dat hij niet vatbaar is voor ziekten en aantastingen. Zelfs windbeschadiging is zeer zeldzaam. Het is eigenlijk de ideale straatboom; in Amsterdam veel aangeplant. Geen last van luchtvervuiling, uitlaatgassen, droogte, natheid, bevriezen, hij overleeft het. Hij heeft zelfs de dinosaurussen overleefd en nadien veel zoogdieren zien komen en weer gaan. Misschien wel de enige boom, die als pagodeboom door de mens vertroeteld is. Maar het is voor velen toch een exoot en daarom liever een Linde planten met kans op luizenplak of een Plataan met duur onderhoud. De bestuiving van de Ginkgo is heel interessant; de grote afstand wordt door de wind afgelegd maar het laatste stukje wordt door de trilharen der zaadcellen gezwommen, net als bij de mossen. Hier hebben we te maken met de overgangsvorm die in de Ginkgo bewaard is gebleven uit het verre verleden. Toen de eerste Ginkgo in Utrecht uitgroeide bleek hij mannelijk te zijn en moest dus een celibatair leven leiden. Later vond men vrouwelijke bomen, en takken hiervan werden op de Utrechtse boom geënt en op andere jonge bomen zodat er ook vruchten aan konden komen. Ondanks tegenwerking van bosbeherende instanties ziet men vooral in particuliere tuinen de Ginkgo regelmatig. Er zijn vele verhalen over de leeftijd die ze kunnen bereiken; in Korea zou een boom staan van 1.100 jaar. In Peking staat een reus met stamomvang van 13 meter. In onze snelveranderende leefomgeving heeft geen enkele boom de kans zo oud te worden want lang voor die tijd moeten ze het veld ruimen voor wegeaanleg, woningbouw, fabrieken, sportterreinen enz. waar weer geld aan te verdienen is, en een boom brengt geen geld op.

Ontthikend Gingo-blad

Bomen leven.

Bomen, planten, dieren en ook wijzelf vertegenwoordigen het verschijnsel dat wij “leven” noemen. Hoe, waar, wanneer, waarom; dit zijn zelfs nu nog onbeantwoorde vragen. Voor het ontstaan ervan moeten we terug in nevelige diepten der geologische gebeurtenissen. Miljoenen jaren voor het Cambrium, ontstonden de wereldzeeën. In het Eozoicum, de dageraad van het “leven” ontstond dit verschijnsel. En dat is dan 3.200 miljoen jaar geleden. Men neemt aan dat UV stralen, bliksem, vulkanen en kosmische straling hebben samengewerkt hieraan. Eenmaal ontstaan moest het “leven” zich in stand houden en dat kon in de z.g. “Oersoep”, waarin alle stoffen nodig voor het prille leven, aanwezig waren. Toen het “leven” zich echter uitbreidde, kwam de eerste crisis: teveel leven maakte de Oersoepspoeling dun. Maar het leven is vindingrijk: het ging zich richten op de zon en met behulp daarvan de koolstof uit de lucht halen, die als koolzuurgas massaal voorhanden was. Ook deze oplossing was echter slechts tijdelijk. Daar de zuurstof nog niet aanwezig was in de atmosfeer. En hoe vreemd het ons lijkt: de stikstof is de grote opbouwer, aanwezig in eiwit. En juist de zuurstof is de grote afbreker, denk maar aan vertering, verrotting, verroesten, alles onder invloed van zuurstof. Zo deed zich de tweede crisis voor: het leven werd bedreigd door de eigen atmosfeer. De derde aanpassing vond plaats toen het leven de zuurstof ging gebruiken voor assimilatie en ademhaling. Ondertussen was het leven geëvalueerd tot dieren als weekdieren. Door de fossielen die zich hiervan vormden is het onderzoekers toch gelukt om te constateren dat deze groep zich massaal uitbreidde. Op het einde van het precambrium verdwenen weer de meeste soorten. Denk ook aan de catastrofale gebeurtenissen in het Perm-Trias en later in het Krijt-Tertiair. Na deze catastrofes kwam er ruimte voor een andere groep: de schelpdieren die vele soorten en vormen voortbrachten. Ook komen in Carboon en Perm de Amfibieën tot ontwikkeling. De grote klap komt met de Perm-Trias catastrofe, een tijd waarin 90% van het leven vernietigd wordt en plaats wordt gemaakt voor de Sauriërs (grote hagedissen), die honderd miljoen jaar zouden domineren. Op het einde van het krijt, zo’n zeventig miljoen jaar geleden, trof ons een meteor of komeet die alles zodanig ontwrichtte dat alweer een groot deel van het leven uitstierf. Weer kwam er ruimte, ditmaal voor de zoogdieren, die in het tertiair tot grote ontwikkelingen kwamen. In het laatste stukje, 1 ½ miljoen jaar geleden ontwikkelde zich de mens met voldoende geestelijk vermogen om na te gaan denken hoe het allemaal ontstaan is. Voornoemde ontwikkeling geldt echter niet voor alle leven. Ook nu nog kennen we organismen die zich ontwikkelen en gedijen op plaatsen waar geen zuurstof is, bijvoorbeeld op slootbodems: de anaerobe bacteriën. In Californië is een lagune van ingesloten zeewater, dat zo zout is dat er haast niets in leeft behalve lange strengen van bacteriën, die er overdadig groeien. Langs de Oost Pacifische rug komen de Zwarte Rokers voor. Zeer hete stromen water en mineralen met temperaturen van 350° C! Het water kan door de hoge druk niet verdampen, het ligt 2.500 – 3.000 meter diep. En in dit water leven uitgebreide bacterievolkeren. Bij de Paters van St. Charles, voorheen Beek en Bos, heeft men nog steeds oliestook, omdat gas te duur was bij de verbouwing. Toen hebben ze de olietank moeten vernieuwen omdat in de oude tank zich bacteriën hadden ontwikkeld tot strengen, die er de oorzaak van waren dat er regelmatige storingen voorkwamen. Een ander bekend voorbeeld is de Tempex-kever, die zich voed met dit materiaal en zodoende aangeeft dat zelfs kunststoffen kunnen worden opgeruimd. Sommige levensvormen grijpen terug naar hun vroegste ontwikkeling en zolang de zon blijft schijnen zal het leven wel een uitweg weten te vinden om te blijven voortbestaan, al of niet zonder ons! Er zijn zelfs organismen die vele kilometers onder de grond gedijen in oude sedimentlagen. Bacteriën die volgens sommige verslagen tot leven komen na miljoenen jaren lang in zoutlagen gelegen te hebben: Bladzijde 235: Zwarte gaten zijn niet zwart; Stephen Hawking.

Gleditsia triacanthos of Valse Christusdoorn

Triacanthos wil zeggen driedoornig dit verwijst naar de vervaarlijk uitziende takdoorns. Voor wie er aandacht aan besteedt moet het wel opvallen hoe sterk de verbondenheid vroeger was met de godsdienst. Heel veel planten met doorns werden Christusdoorn genoemd zoals ook deze. Met de eerste naam wordt de herinnering levend gehouden aan J.G. Gleditsch 1714 – 1786 uit Berlijn en hoogleraar en directeur der Botanische Tuin in Berlijn.

J.G. Gleditsch was ook de schrijver van Botanische publicaties en grondlegger der bosbouwkunde en bewonderaar van Linaeus die hij verdedigde tegen de zotte aanvallen van Siegesbeck; een arts die moeilijk in de omgang was en later met al zijn collega's overhoop raakte. Aanvankelijk een vriend van Linaeus werd hij een fel tegenstander toen Linaeus zijn op sexualiteit berustend "Systema Naturae" had uitgegeven. Ons lukt het een glimlach uit, maar Siegesbeck vond dat God zulk een afschuwelijke ontucht in het plantenrijk nimmer kon gedogen en ook nooit bedoeld had. Zulk onzedig systeem zou slechts aanstoot geven aan de studerende jeugd. Linaeus liet zijn verdediging over aan zijn vrienden. Dat hij er ver boven stond blijkt uit het feit dat hij in het jaar dat hij hem aanviel toch een geslacht naar hem genoemd heeft, namelijk Siegesbeckia.

Valse Christusdoorns worden niet echt oud en rechts van de Taxusgroep staat een boom die voor zijn soort al oud is. Ik verdenk de voormalige bewoners van Aerwinkel ervan, dat ze, uit veiligheidsoverwegingen de doorns verwijderd hebben. Een Gleditsia heeft een zwaar gedoornde stam, waarvan de doorns naalden zijn, wekt ontzag door zijn weerbaarheid!

Schijnbaar zijn bomen en planten weerloos die maar goed moeten vinden dat hun belagers ze van alle kanten het leven zuur maken. Denk hierbij maar aan rupsen, bacteriën, schimmels, virussen en niet te vergeten de grote planteneters, herten, vroeger bizons, paarden, zwijnen, enz. Maar vele kunnen zich wel degelijk verweren: Denk maar aan de brandharen, stekels, bittere smaak, zelfs gifstoffen en bij de Gleditsia de doorns.

De bloemen zijn klein, in trossen, kortgesteeld, groen/geel in juni – juli en vallen nauwelijks op. De peulen zijn groot en sikkelvormig en tot 35 centimeter lang en in de vroege herfst afvallend. De zaden hebben een harde huid en worden kiembaar gemaakt door ze in een zuur te leggen. In de natuur gebeurt dit ook: de zaadhuid wordt dan aangetast door het koolzuurhoudend bodemwater. De bladeren zijn zoals bij bijna alle vlinderbloemigen samengesteld met 8 – 15 jukken en even geveerd, dus zonder topblaadje. De zijblaadjes zijn klein, 2 ½ - 3 centimeter en deze zijn soms vergroeid in de vorm van een peultje. De vervorming wordt veroorzaakt door een galmugje, de Gleditsia bladgalmug. De oranjekleurige larven veranderen de blaadjes in peulachtige gallen. Echte schade is mij nooit opgevallen hoewel ze met honderden de blaadjes vervormen. Vooral de Gleditsia triacanthus 'Sunburst' heeft hier last van. De Gleditsia triacanthus 'Sunburst' heeft geen doorns en is dus vriendelijker in de tuin. In het voorjaar zijn de jonge bladeren goudgeel en worden later groen en als in de zomer het jonge schot weer begint te groeien, na de langste dag, steekt dit gele zomershot prachtig af bij de groene ondergrond; let er maar eens op! De oude Gleditsia bij de Taxusgroep vraagt ook zijn aandacht door de Maserknop; iets wat op meer bomen voorkomt. Een boom heeft vele soorten knoppen: een eindknop, aanliggende zijknoppen, okselknoppen, adventief (slapende) knoppen en preventiefknoppen.

Preventiefknoppen zijn een speciale vorm van diep slapende knoppen die in de oudere weefsels zijn ontstaan echter pas na voorafgaande verwonding. Zij blijven in onontwikkelde toestand in de schors liggen en groeien elk jaar net voldoende om de groei van het cambium mee te volgen. Onder de microscoop is de gelaagdheid, jaarringen, waar te nemen. Sommigen blijken tientallen jaren oud te zijn. Bij storingen, stormschade, brand en vraat gaan deze primitieve knoppen scheuten vormen. Slapende knoppen kunnen vertakken zonder uit te lopen, zodat tenslotte een uitwendig onzichtbare boom in de boom ontstaat. Sommige knoppen lopen niet uit bij hogere temperaturen: dormante knoppen. In de natuur wordt de dormantie doorbroken door lage temperaturen: vorst. De verlenging van de daglengte veroorzaakt de ontwikkeling van de knoppen bij de beuk, de berk ende larix. Bij de Pinus enkel in de eerste fase van de knopvorming. Bij Robinia is verlenging van de daglengte en aanwezigheid van mineralen nodig om de rust te doorbreken. Groei en remstoffen spelen hier een grote rol. Men heeft wel "Maserberken" gekweekt om ze dan later te verzagen tot planken voor meubels. De Masers geven aan de planten dezelfde tekening als het beroemde "wortelnoten hout". Maserknoppen ziet men niet vaak, maar als men de achtergrond kent is het toch elke keer een boeiend gezicht. Ze kunnen trouwens vrij goot worden, wel drie maal de grootte van onze Gleditsia. Voor een aandachtige wandelaar brengt het park steeds weer verrassingen mee!

Halesia carolina of Sneeuw klokjesboom.

Deze grote struik heeft klokvormige bloemen die bij iedereen geliefd zijn. Maar bomen of heesters met klokvormige bloemen kent bijna niemand. De Halesia monticola is een boom die klokvormige bloemen heeft en de Halesia carolina is eigenlijk een grote struik of kleine boom met dergelijk bloemen. Er zijn kwekers die deze op markt brengen als een goede straatboom; mooi en niet te groot. Beide soorten bloeien al op jonge leeftijd en altijd op eenjarig hout. De hangende klokjes verschijnen begin mei vóór de bladontwikkeling waardoor de klokje ook echt opvallen. De bloei is een ware lust voor het oog. In het najaar vormen zich hier steenharde zaden aan die zelfs tussen een bankschroef nauwelijks te kraken zijn. Met grote gewichten zijn deze wel te pletten, nadeel is dan dat de kiem en vrucht ook kapot zijn. Kwekers die deze een beetje wilden kraken om de kiemsnelheid te bevorderen werden hier soms wanhopig van. In het zuidelijk oosten waar deze soorten vandaan komen werd de zaadhuid na enkele jaren in het koolzuurhoudend bodemwater te hebben gelegen aangetast waardoor kiemen mogelijk werd. Een kweker legde, om dat proces te versnellen, de zaden een nacht in zwavelzuur. Blijkbaar net lang genoeg om de zaadhuid aan te tasten en niet te lang om de kiemvrucht aan te tasten. Halesia carolina werd ingevoerd in 1756 en Halesia monticola in 1897. Het is niet verwonderlijk dat de harde zaden gemakkelijk fossiliseren. Hierdoor heeft men kunnen achterhalen dat deze mooie heesters die weer in onze contreien de tuinen sieren, in het Reuverien ook al hier in onze bossen heeft gestaan.

Styrax of Storaxboom.

Uit het verre oosten hebben we de Storax, weer een boom met klokvorige bloemen, naar onze streken gehaald en wel via Engeland in 1765. Fijner van bouw en langzaam groeiend is de Storax een juweel ook of juist in een kleine tuin. Hij vormt een kleine boom van 3 tot 4 meter welke meer breed dan hoog wordt. De Storax heeft kleine, circa 5 cm grote, blaadjes die enigszins opgericht staan. De bloemen verschijnen in mei/juni in de bladoksels en zijn wasachtig- wit van kleur. Doordat ze omlaag hangen zijn ze goed zichtbaar aan de horizontaal uitstaande takken. Men moet onder de boom gaan staan om te genieten van het effect der duizenden klokjes. In Jochumhof in Steijl en in Heythuysen en hier in het jonge park kunt u begin juni deze mooie boom in bloei zien. Overigens worden deze maar zeer zelden toegepast alweer omdat men ze niet kent; hierdoor is er geen vraag naar, de kweker die ook moet blijven leven, ziet in het kweken van deze Styrax dus geen brood.

Halimodendron halodendron of Zoutstruik.

Een halofiele flora is een zoutminnende flora. Een Halimodendron is dus een struik die veel zout in de bodem kan verdragen dit wil overigens niet zeggen dat hij ergens anders niet kan groeien. In park Aerwinckel is hij geplant bij de oude en grote Bonte esdoorn. De wortels van de gewone Zoutstruik breiden zich maar heel langzaam via uitlopers uit. Vaak worden ze veredeld op de Erwtenstruik (*Caragana arborescens*) doch vaak mislukt dit doordat de erwtenstruik veel harder groeit en hierdoor de Zoutstruik verstikt. De Zoutstruik behoort tot de Peulvruchachtigen en is 1779 vanuit West- Azië ingevoerd. Deze struik bloeit in juni/ juli met purperrode bloemen die in bundeltjes op het “oude hout” verschijnen evenals de bloei van de Judasboom. De Zoutstruik wordt bijna manshoog en heeft grijsgroene even geveerde bladeren dus zonder topblad aan de top is hij zelfs gedoornd. Om in ongunstige omstandigheden te overleven moeten sommige planten zich wapenen met stekels en doorns tegen planteneters, zie ook: Robinia, Hulst en Roos. De grijsgroene kleur van de bladeren heeft te maken met het biotoop, ziltige bodem, waar hij kan groeien; hierdoor wordt verdamping tegengegaan.

Hamamelis of Toverhazelaar.

Deze naam is afgeleid van de Oud- Griekse naam “hama” welke betekend “gelijk met” en “melis” welke staat voor “vrucht of appel”; dus bloem en vrucht tegelijk, dit is toveren, vandaar zijn Nederlandse naam. Een tweede verklaring is: Engelse kolonisten in Amerika gebruikten de wichelroede bij het zoeken naar water. Bij gebrek aan Hazelaars waarvan zij de twijgen hiervan gebruikten namen ze soms twijgen van de Hamamelis virginiana die daar groeit. Indianen gebruikten extracten van Hamamelis virginiana voor oogkwalen, wonden en huidziekten. Mogelijk heeft dit ook nog een rol gespeeld bij de Nederlandse naamgeving. De Hamamelis virginiana komt uit Amerika en is 1736 hier ingevoerd en bloeit van september tot oktober, deze wordt ook vaak als onderstam voor de andere soorten gebruikt. Zelfs nu nog zijn er vele huidzalfjes te vinden waar extracten van de Hamamelis inzitten. De meest algemene soort is Hamamelis mollis afkomstig uit China en sinds 1879 in Europa. Deze bloeit van december tot maart. Een andere soort is Hamamelis japonica welke zoals de naam al verradt uit Japan komt. Deze is in 1859 hier ingevoerd en bloeit van januari tot maart. Bij de juiste sortimentskeuze kan men van de herfst tot het voorjaar bloei in de tuin hebben. De bloemen zijn lijnvormig en in beginstadium ingerold ze kunnen dan zelfs nog lichte vorst verdragen. Het grote mysterie blijft; wat beweegt deze platen om zo vroeg te bloeien? Een oud-leraar van mij verklaarde het aldus; in onze treken overheersen zuidwestenwinden en in China en Japan komen twee windrichtingen voor; in de winter voert de noordwestenstroming koude lucht vanuit Siberië aan. En in het zomerhalfjaar zorgt een zuidoostelijke stroming voor de aanvoer van zachte lucht uit de Stille Oceaan. Deze stromingen zijn vrij constant, zodat als de winden van Noord- West naar Zuid- Oost draaien, in april, de lente echt op gang komt. In ons klimaat echter, met de kwakkelwinters, kan na een week vorst een zachte zuidwestelijke wind waaien waardoor de Toverhazelaars, en ook wij, het gevoel krijgen dat de lente komt. De struik reageert hierop door te gaan bloeien. Er zijn ook rood- bloeiende Toverhazelaars die zeer mooi zijn maar in het vage winterlicht vallen ze alleen wat minder op. Ook de Toverhazelaars waren voor de ijstijden al in onze streken aanwezig maar zijn door de permafrost uitgestorven.

Hedera helix of Klimop.

Aan de voorzijde van park Aerwinckel bij de ingang staat links en rechts Hedera helix ‘Arborescens’; de Gewone klimopstruik. Aan de noordzijde van dit park staat Hedera colchica ‘Arborescens’, de Kaukasische klimopstruik. Het zijn beide cultivars die normaal niet in deze vorm in de natuur niet voorkomen. In een natuurlijk bos kom je wel de Gewone

klímop, *Hedera helix*, tegen. Als deze zich tegen een boom omhoogwerkt gaat deze boom uiteindelijk ten gronde. Bij kennissen van mij dacht men een eensteensmuur op deze manier droog te houden van binnen; doch dit mislukte. Bovendien als men na jaren de muur wil schoonmaken kan dit alleen door zandstralen en de muur opnieuw voegen. De napjes van de Gewone klímop zijn zo goed als nooit meer te verwijderen. Klímop heeft van nature een gelobd blad; echter als hij na jaren op een bepaalde hoogte komt gaan zich bloeitakken vormen en deze zijn juist niet gelobd. De kwekers hebben deze bloeitakken geënt op de Gewone klímop als jong plantje. Dit worden struikvormen die niet meer klimmen maar al op jonge leeftijd uitvoerig bloeien en vruchten voortbrengen. De laat in het jaar, september-oktober, bloeiende klímop zit vol met insecten als; bijen, vliegen, wespen en zelfs Hoornaars. Het rijpen van de vruchten gebeurt in de winter. In het voorjaar zijn de bessen zwart en wachten de vogels op de juiste rijpheid. Ze kunnen dan soms lang hangen maar als ze eenmaal goed rijp zijn dan zijn ze ook binnen enkele dagen weg. De struikvormen zijn ideaal; we krijgen de bloem en vruchten op ooghoogte en zijn ook nog van het vervelende klímgedrag af.

Hibiscus of Altheastruik.

Evolutie.

De drijfveer achter de evolutie der houtachtige gewassen is de strijd om voedsel en licht. Het begon bij zeewier van daaruit naar algen, mossen, varens, paardenstaarten, coniferen en ten slotte naar eerst de eenzaadlobbigen en daarna naar de tweezaadlobbigen. Deze zijn weer verdeeld in de eenjarigen, de tweejarigen en vaste platen. De houtachtige planten hebben het voordeel van hun hoogte die ze kunnen bereiken en waardoor ze het meeste licht kunnen ontvangen. Bij klimplanten is geen stevigheid aanwezig omdat ze deze ergens anders kunnen krijgen. Om toch het licht te bereiken hebben ze tak- of bladranken zoals bij de druif en erwt en zuignappen bij de Wilde wingerd en Klimop. De rozen en bramen hebben dorens om vraat te kunnen weren.

Hibiscus syriacus of Altheastruik.

Hibiscus is afgeleid van de oude Griekse plantennaam hibiskos. Hiermee wordt Heemst, *Althea officinalis*, aangeduid. Heemst wordt tegen velerlei kwalen gebruikt. Deze struik wordt nog vaak *Althea* genoemd om de wetenschappelijke naam te vermijden. Net als Heemst behoort deze struik tot de Kaasjeskruidachtigen welke allen grote bloemen bezitten. Er zijn zelfs dubbelbloemige vormen maar de enkelbloemigen zijn sterker en beter bestand tegen slechter weer. In theorie zou hij niet bestand zijn tegen de koude winters hier maar mij is nooit iets gebleken van uitval door de vorst. Daarbij zal hij zachter worden van het klimaat zoals de profeten hebben voorspeld zich nu dan ook geen problemen meer voordoen. Mocht er echter door de vorst problemen ontstaan dan is het zaak in het voorjaar rustig te wachten tot de heester opnieuw uitloopt en de takken te snoeien die door de vorst zijn weggefallen. De Hibiscus komt van oorsprong uit China en India en is in 1596 ingevoerd in Engeland. Mogelijk is hij via het westen in cultuur gebracht en in Syrië herontdekt vandaar de soortnaam: syriacus. Het is toch wonderlijk dat een tropenplant het in ons land uithoudt. Een probleem geeft deze heester als men deze met andere wil combineren vandaar dat deze in park Aerwinckel met meerdere bijelkaar in verschillende kleuren zijn aangeplant in vak I en vak II. Met zijn grote bloemen in meerdere kleuren vormen ze hier een soort inleiding op de bessenpracht bij de hier omringende heesters.

Hippophae rhamnoides of Duindoorn.

De wetenschappelijke naam stamt uit het oude Grieks. Hiermee werd een gedoornde *Euphorbia*, wolfsmelkachtige, aangeduid. Pas later is de naam overgegaan op het thans voerende geslacht. Deze heester die in de duinen groeit; dus onder zeer slechte omstandigheden, heeft een aantal aanpassing moeten maken om te overleven. Het grijze uiterlijk beschermt hem tegen verdamping evenals de smalle blaadjes en de doornen tegen vraat. Omdat de zaden onder vijandige omstandigheden moeten kiemen maakt hij vaak gebruik van worteluitlopers welke weer kunnen uitgroeien tot zelfstandige planten. De oranjegele bessen blijven zeer lang aan de struik hangen. De ster en schubharen beperken ook al de verdamping. Het valt op dat in tuinen waar de groeiomstandigheden vaak beter zijn bijvoorbeeld de gedoorndheid van deze soort al sterk terugloopt. Doch het woekeren via uitlopers loopt niet terug welke vaak voor problemen in de “nette tuintjes” kan zorgen. In mijn tuin in Baexem liggen tot 80 kg zware betonplaten welke door de wortels van in de buurt staande duindoorns zodanig werden opgeduwd dat deze helemaal opnieuw moesten worden gelegd, hierbij is er toen ook voor gekozen om deze mooie duindoorns ook te rooien. Dit geeft eens te meer aan dat hoe kwetsbaar en teer deze planten soms lijken hoe krachtig ze in werkelijkheid kunnen zijn. Een ander voorbeeld wat dit betreft is de wortel van de Robinia die door een 7 cm dikke asfaltlaag kwam; probeer met een beitel maar eens door deze laag te komen, wat voor zo’n wortel schijnbaar zonder moeite gaat. Hierdoor moet men

altijd goed afwegen welke risico's er worden genomen als men Bolacacia's langs een oprit of paden plaatst. Om hier goede adviezen over te krijgen zal men eens een gesprek moeten aanknopen met stratenmakers. Duindoorns kunnen op goede grond 3 tot 4 meter hoog worden om dan soms ook weer om te waaien. Echter dan, of zelfs bij afbreken, vormen ze snel een nieuwe struik. Snoeien is niet altijd nodig, hoewel dit goed wordt verdragen. De overdadige bessendracht wordt door vele vogels wel gewaardeerd, deze zorgen op hun beurt dan weer voor de verspreiding.

Hydrangea of Hortensia of Waterstruik.

De eerste naam is afgeleid van Hydrogenium staat voor water; dit slaat op een watervat welke lijkt op vorm van een opengesprongen vrucht. De tweede naam, Hortensia, betekend; van de tuinen of op tuinen betrekking hebbend. Waterstruik geeft ook aan dat hij graag in vochtige grond groeit. Van dit geslacht zijn zeer vele soorten bekend. Vaak wordt de, als potplant aangeboden Hydrangea macrophylla in de tuin gezet. Deze is echter juist vorstgevoelig en men dient erop te letten het bevroren hout er na de winter dus uit te halen. Maar bij een zachte winter juist niet snoeien daar de bloemen juist op eenjarig hout verschijnen. In park Aerwinckel is Hydrangea paniculata gebruikt, paniculata wil zeggen pluimdragend. De Hydrangea paniculata wordt elk jaar tot op 20 cm teruggesnoeid. Hierdoor bloeit hij beter omdat deze juist weer bloeit op ditjarig hout. In park Aerwinckel worden ze vaak juist niet elk jaar gesnoeid en vormen zodoende manshoge heesters, er dient wel voor te worden gezorgd dat de groei erin blijft dan bloeien ze nog goed. In de nabijheid hiervan zijn enkele andere Hydrangea's geplant; de Hydrangea serrata 'Acuminata' deze heeft blauwachtige randbloemen. De soortnaam serrata duidt op het gezaagde blad. In vak I bij park Aerwinckel staan vooraan wellicht de mooiste Hydrangea; Hydrangea sargentiana met de lilakleurige fertiele bloemen en de witte bloemen langs de rand. Deze soort is in 1907 vanuit China hier ingevoerd. Juist deze bloeiwijze is typisch voor de Hydrangea's. Middenin staan de kleinere fertiele bloemen en om toch op te vallen staat langs de rand de grotere onvruchtbare bloemen die echter de taak hebben om de insecten te lokken. In het vak, in het park Aerwinckel, waar de Rhododendrons staan zijn ook Hydrangea paniculata's aangeplant vanwege de mooie combinatie met de Rhododendrons. Als de Rhododendrons zijn uitgebloeid komen de Hydrangea's in bloei. Juist vanwege dit imponerende effect worden vaak hele grote groepen geplant. Hier weer voorzichtig mee zijn daar dit juist averechts kan werken: het wordt dan te opdringerig in de natuur gebeurt dit ook niet. Een tuinarchitect voor een rozententoonstelling worstelde ook eens met dit probleem, elke kleurensamenvoeging was moeilijk. Wat was nu zijn oplossing: elke groep werd geneutraliseerd met Artemisia stelleriana deze plant is grijsbladig en het resultaat was prachtig.

Al te graag laat men zich verleiden om iets wat goed is of mooi dit nog groter te maken. Alles moet Mega zijn. Maar een boom die te groot wordt waait om. Een grote onderneming is vaak juist inefficiënt en het is altijd een ware worsteling om de zaak organisatorisch te stroomlijnen. De administratie alleen al vergt zoveel tijd dat de verdeling der werkzaamheden er meestal onder lijdt.

Hypericum of Hertshooi.

Deze naam is afgeleid van het vervormde Griekse woord voor Heidekruid of eigenlijk van Hypericoides; een Spaanse soort die hier niet winterhard is en op heide gelijkt. Ook hier is de naam Hertshooi toepasselijker. In park Aerwinckel staat het Hertshooi in vak II op de voorgrond en als aanvulling tussen de naaldfenieren en de Taxus. Daar deze coniferen met de donkere groenkleur een sombere indruk maken. Ze zijn bedoeld om in de zomer met hun gele bloemen het geheel op te fleuren. Bij het persen van de zowel blad als stengel treedt er een rood sap uit welke eertijds als geneesmiddel tegen brandblaren e.d. werd gebruikt. In de

homeopathie wordt deze plant nog wel gebruikt. Hier is de *Hypericum hookerianum* 'Hidcote' aangeplant. Deze wordt elk voorjaar afgeknipt omdat ze bovengronds bij strenge winters kunnen bevriezen bovendien wordt door het knippen hun bloei gestimuleerd. Alle soorten bloeien geel en er zijn soorten bij die vreselijk kunnen woekeren. Typisch is het grote aantal insecten dat de bloemen aantrekken ondanks dat ze geen honing afscheiden ze worden hoofdzakelijk bezocht omwille het stuifmeel welke op de talrijke meeldraden aanwezig is. Ze bloeien in juni/juli tot ver in de herfst. In 1845 is de *Hypericum hookerianum* 'Hidcote' vanuit China hier ingevoerd.

Bloeiende Hertshooi.

Holodiscus discolor of Puimspirea.

De naam is als volgt te herleiden; holo is geheel en discus is ronde schijf; dit verwijst naar de bladeren die rond zijn. Discolor verwijst naar de bladkleur die onder en boven verschillen. Deze heester kan op goede grond anderhalve meter hoog en breed worden. Ze bloeien op ditjarig hout; hout dus dat dit jaar gegroeid is. De kleine roomkleurige bloempjes staan in enorme trossen die hangen als schuimende watervallen aan de uiteinden der sierlijke overhangende takken. De start van dit alles is in de eerste helft van juli en omdat de bloemen niet alle tegelijk komen duurt de bloei enkele weken. Als de zon op deze bloeiende waterval schijnt lijkt het wel een sprookje. Bij deze heester hoeft men alleen te zorgen dat hij vitaal blijft; desnoods met een extra bemesting. Oudere afgedragen takken dient men te verwijderen met dien verstande dat men moet blijven zorgen dat de habitus van de struik niet behouden blijft. Deze struik is in 1827 vanuit West Noord- Amerika hier ingevoerd. Zijn eerdere naam was *Spirea discolor* vanwege de op *Spirea* gelijkende bloemen.

Tere planten als Borage, Lupinus en Digitalis; kruidachtige planten die s' winters bovengronds afsterven is men geneigd extra te beschermen. Echter deze eenjarige planten kunnen echter zo krachtig groeien dat ze zelfs jonge Rhododendrons Pierussen en Skimmia's kunnen dooddrukken. Deze, vrij dure heesters, zijn heel langzame groeiers die vele jaren nodig hebben om een hoogte van 1 ½ m1 te bereiken, maar dan zijn ook fantastisch mooi. Een goede tuinman moet daarom deze kruidachtigen goed in toom houden, zodat deze hun heersersmentaliteit niet kunnen botvieren op de bescheiden heesters. Hierbij is het ook nog eens zo dat de bescheiden heesters bij vervanging extra geld en werk kosten. De heesters moeten dus ook een kans krijgen om uit te kunnen groeien.

Ilex aquifolium of Gewone hulst.

Vroeger werd met deze naam ook, onterecht, de Steeneik aangeduid. Deze hebben dan ook een oppervlakkige gelijkenis met Ilex. Om nog een andere vergissing recht te zetten; vroeger dacht men dat de Hulst zijn bladeren niet verloor, doch in de vroege zomer laat hij de meeste oude bladeren vallen. In park Aerwinckel kom je op vele plaatsen de Gewone hulst tegen. Hier is ook de mooie Ilex crenata 'Convexa' aangeplant; deze is vanuit Japan in 1860 in Europa ingevoerd. De Ilex crenata 'Convexa' heeft gekartelde blaadjes van 2-3cm groot die iets aan de blaadjes van een palmboompje doen denken. Echter de Buxus bloeit in april en de herfst terwijl de hulst pas in mei-juni bloeien. Aan de noordzijde bij het kasteel staat weer een andere soort hulst: Ilex pérnyi die pas in 1900 vanuit China naar deze streken is gehaald. Deze soort heeft opvallend glimmend groene bladeren waaraan 1-2 grote uitstaande tanden aanzitten. Deze heester is ook wintergroen en zeer opvallend met zijn decoratieve blad; hij bloeit later in mei met 6-8 mm grote bessen. De naam Pernyi is afgeleid van P.H. Pernyi; een Rooms-katholieke missionaris die in 1847 verkleed als bedelaar naar Mocoa reisde. In 1848 komt hij hier aan en verzameld de cocons van de zijderups welke hij naar Frankrijk zendt. In Frankrijk laat men deze als vlinders tot ontwikkeling komen maar zetten geen cultuur voor de zijdeteelt op. Ook schonk hij duizenden gedroogde planten aan het museum voor Natuur Historie in Parijs. Toen hij in 1867 voorgoed teruggekeerd was in Parijs ontdekte hij dat zijn verzameling zelfs nog niet gedetermineerd was; sterker nog deze was zelfs verwaarloosd en ten dele verloren gegaan. De etiketten met vindplaatsen en dergelijke waarmee hij dit verzonden had waren zelfs grotendeels weggegooid; er bleken nog maar zo'n 284 soorten over die nog te gebruiken waren. Deze zijn door Franchet bestudeerd en beschreven. Pernyi schreef hierna nog vele boeken over Chinese planten, zoogdieren, vogels, reptielen, vissen, schaal- en weekdieren, insecten en mineralen. Het geeft weer aan hoeveel moeite sommige mensen zich vaak getroosten om de wetenschap te helpen en hoe teleurstellend dit vaak kan uitpakken. Tussen deze 284 soorten bleek ook een nieuwe ilexsoort tussen zitten, dit werd dus de Ilex pérnyi. De vruchten van de Hulst zijn een feestmaal voor de Merel maar in de kersttijd zijn deze ook zeer gewild om in bloemstukjes te verwerken. Men praat van mannelijke en vrouwelijke bomen daar aan de ene boom vruchten komen en aan een andere juist niet. Maar onverklaarbaar blijft dan dat in de bloemen zowel stampers als meeldraden te ontdekken zijn. Ze zaaien zich vrij makkelijk uit en ze zijn al zeer lang in Europa in cultuur. Hulst wordt ook vaak aanbevolen in houtwallen. Het blad is wintergroen en vaak zijn hier de mineergangen te ontdekken van de larven van Hulstvlieg die het bladmoes tussen de opperhuid wegvreten in de vorm van gangen. Door deze gangen verraden ze hun aanwezigheid aan de mezen die van deze larven houden; het lijkt of ze veilig opgesloten zitten tussen de opperhuiden maar de mezen kunnen precies zien waar ze zitten en hoeven maar een gaatje te pikken in het blad op deze plaats.

Itea virginica of Bloemwilg.

De Nederlandse naam is afgeleid van de wetenschappelijk. En het komt zelden voor dat we op die manier zo misleidt worden. Itea heeft niets met wilgen te maken, hij behoort tot de Familie der Steenbreekachtigen. Blijkbaar heeft Linnaeus bij de indeling toch enkele overeenkomsten met de Salix gezien en is deze misvatting blijven voortleven. Het is een zeer waardevol heestertje dat met zijn maximale hoogte van een meter in iedere tuin past. De late bloeitijd juni-juli; net voor de Budleja; de winterhardheid; groeiend op bijna elke standplaats, graag in iets vochtige grond en niet woekerend zijn een aantal pluspunten om deze plant toe te passen. Zelfs dat hij s' winters zijn blad verliest heeft als voordeel dat hij zo beter bestand is tegen onze winters. Op elke tak van dit jaar verschijnen vele witte aarvormige bloemtrossen die heerlijk geuren. De bladeren verkleuren in de herfst vuurrood. Ze kunnen iets uitstoelen maar wie een collega-tuinliefhebber een plezier wil doen kan deze bij zichzelf uitsteken en deze cadeau doen.

Jasminum nudiflorum of Jasmijn.

Deze winterbloeiër behoort tot de Olijffamilie. Vaak treedt er een naamverwarring op met de Philadelphus waar ook wel Jasmijn tegen wordt gezegd; de Philadelphus behoort echter tot de Steenbreekfamilie. Jasminum wordt ook wel gezien als een heester zonder ruggengraat; doordat ze dunne slappe twijgen hebben; hebben ze niet echt kracht om opwaarts te groeien. Zonder geleiding beslaat hij grote oppervlakten waartussen zich vele onkruiden kunnen vestigen en ontwikkelen. Zodoende wordt het binnen de kortste keren een woestijn waardoor rooien de enige oplossing is. In Park Aerwinckel is er daarom gekozen voor een Ursusdraad waartussen de takken opwaarts geleid worden. Als hij een hoogte van twee meter bereikt worden de zijtwijgen dan jaarlijks na de bloei rond half maart gesnoeid. In de zomer groeien er weer nieuwe scheuten die in de winter weer tot bloei kunnen komen. Zo bereikt men met eigenlijk weinig werk; een groot effect! Vergelijken we de bloem met bijvoorbeeld die van de Forsythia dan valt echt op welk een mooie bloemen de Jasmijn heeft in vergelijking met de slordige loei van de Forsythia. Als snijbloem in een vaas in een koele kamer kunnen ze twee weken goed blijven. Bij strenge vorst bevroren de bloemen maar zodra het weer zich herstelt beginnen ze weer te bloeien. Als bloeiperiode kunnen we rekenen op bloemen in de periode november tot maart. Maar ook hier zullen weer geduld moeten betrachten; de eerste jaren heeft deze heester een trage ontwikkeling, maar als de groei er eenmaal inkomt kunnen we elk jaar genieten van de uitbundige bloei in zelfs het donkerste jaargetijde. Er bestaan nog enkele andere Jasminum-soorten. Maar slechts één is winterhard en bloeit geel in de zomer maar is niet algemeen.

Juglans regia of Walnoot, Okkernoot

Juglans betekend eikel van Jupiter en regia is koninklijk. Als vroeger de bruid de slaapkamer betrad strooide men noten onder de gasten, dit om het huwelijk vruchtbaar te maken. Bij dit park Aerwinckel is overwogen om in de paardenweide welke vroeger bij de parktuin behoorde nootachtigen te planten. Dit kon helaas niet doorgaan. De Zwarte noot en Caryasoorten zouden hier dan een plaats kunnen hebben gehad, te midden van een heemtuin voor educatie. Toch is er een Okkernoot gezet bij de weide, waar straks de paarden schaduw kunnen vinden en kunnen grazen zonder gehinderd te worden door insecten die door de notengeur worden geweerd. Het schijnt dat met het aftrekken van de notenbladeren, nadat deze zijn gekookt, luizen kan bestrijden. De rijpe kern van de noten is rijk aan eiwitvetten en onverzadigde vetzuren en een probaat middel tegen diverse kwalen: maag- en darmziekte, dierree en suikerziekte en schijnt bloedzuiverend te werken. In Zuid Frankrijk staan grote notenboomgaarden aangeplant waarvan de noten met stokken van de takken worden afgeranseld welke een gunstig effect voor de boom heeft. De herkenning van de notenboom in de winter is niet makkelijk echter bij het schuin doorsnijden van een twijg valt het

geladderd merg meteen op. Ook een aanwijzing is de heel lichte bastkleur. Ze gedijen hier goed maar bij late nachtvorsten kunnen de bloemknoppen bevriezen. Is het weer goed bij de bestuiving dan zullen er veel vruchten volgen. Het weer van het voorjaar ervoor is dus bepalend en niet de winter erna: “ bij een goed notenjaar dan een strenge winter”. Voor de verspreiding van de noten zorgen vaak de Kraaien en Eksters die deze vruchten meenemen, maar ook vaak de Eekhoorn. Bij deze wil ik pleiten voor meer aanplant van noten in onze bossen. Er zijn vele natuurbeherende instanties bezig met het organiseren van allerlei bezigheden, denk aan boomplantdag e.d., maar hieraan wordt vaak voorbij gegaan. Er kan een middag verzorgd worden waarop Okkernoten, kastanjes en wilde kersen worden geplant. Er wordt ook wel eens beweerd dat deze niet inheems zijn maar dat ligt er maar aan hoever je terug wil kijken. Dergelijke evenementen passen niet in het programma; maar wel die bijeenkomsten met veel muziek en ander spektakel; of de boom-beeld-houwers, kunstenaars kan ik dit niet noemen, die in levende bomen aan het kappen zijn. Vroeger toen er nog weinig kleurstoffen waren, was de noot, en bladeren van korenbloemen en uien geliefd bij het verven van Paaseieren.

Kalmia latifolia of Lepelboom.

De Nederlandse naam is het verklaren als je weet dat latifolia betekend breedbladig of lepelbladig. De geslachtsnaam verwijst naar Pehr Kalm (6 maart 1716 - 16 november 1779), een hoogleraar natuurwetenschappen en schrijver van de Flora van Finland. Hij was een van Carolus Linnaeus' s belangrijkste studenten. In zijn Species Plantarum noemt Linnaeus de naam Kalm voor de ontdekking van 90 soorten waarbij uiteraard het geslacht Kalmia. Dit is ook weer een weinig aangeboden heestertje welke tot de Heidekruidenfamilie behoort. Kalmia is in 1734 via Engeland ingevoerd. Dit geslachten wordt in vele situaties overvleugeld door de minder bescheidener bloeiende Rhododendrons. Door zijn lange bloei, mei/juni verdient hij toch een vooraanstaande plek in de tuin. Net voor de bloei zitten de meeldraden geklemd tussen de blaadjes der kroon waarna ze bij het rijpen losspringen waardoor het stuifmeel wordt verspreidt. De Lepelboom is een langzame groeier welke niet hoger dan anderhalve meter wordt en als jonge plant al bloeit. Daar hij groen blijft, en weinig eisen aan de grond stelt kan hij overal in de tuin worden geplant. In park Aerwinckel staan ze in de Rododendronhoek. Hier staat ook de Kalmia angustifolia ofwel de Smalbladige lepelboom met zijn rode bloemen die in okselstandige trossen staan. Deze is nog mooier dan het latifolia alleen moet je het van dichtbij bekijken. Ondanks dat de latifolia sterker loont het dus toch de moeite ook de angustifolia in het park te hebben. Ook aan de overzijde van de weg bij de Mahonia japonica staat een groep Kalmia latifolia. Als beide groepjes volgroeid zijn kunnen ze maandenlang voor een prachtige entree van het park zorgen. De enige zorg is de heesters in goede conditie te houden waarbij men niet hoeft te snoeien en ook geen uitgebloeide bloemen verwijderen; de natuur doet dit ook niet.

Maackia amurensis

Maackia amurensis is genoemd naar de Amoer; de grensrivier tussen Siberië en Mongolië. Het is eveneens een vlinderbloemige of eigenlijk is het nu een peulvruchtachtige; Fabaceae. Het is een forse heester met geveerde bladeren. De kleine blaadjes, deelblaadjes, zitten hier netjes 2 aan 2 tegenover elkaar. De. Door de late bloeitijd is deze heester een aanwinst voor tuinbezitters en inkers. Want in juli/augustus verschijnen de bleekgele bloemen in rechtop staande trossen pas. De vruchten bestaan uit peulen van 3 – 6 centimeter. Deze mooie heester staat vak III.

Pieris japonica of Rotsheide.

De geslachtsnaam Pieris zinspeelt op de schoonheid van de plant, terwijl japonica aangeeft dat deze van Japan komt. Dit is ook een heestertje dat er lang over doet vooraleer hij volgroeid is. Hij is in Park Aerwinckel geplant met een enkel takje die toch al heel dapper in bloei komt. Bloeien heeft hij hoog in het vaandel; hij groeit steeds maar een beetje daar hij

ontzettend veel energie besteedt aan zijn bloemknoppen voor het volgende jaar in april-mei. Daar hij wintergroen blijft is dit voor Pieris nog een extra opgave om te overleven. Behalve deze Japanse soort met afhanginge pluimen treffen we soms nog de Amerikaanse soort; *Pieris floribunda*, met de opstaande bloempluimen. Van de Japanse soort is nog een ondersoort de *Pieris japonica* 'Debutante' die ook opstaande bloempluimen heeft om het helemaal verwarrend te maken. Deze cultivar is in Park Aerwinckel geplant bij de Mahonia's en Rhododendrongroep. Als deze groep na jaren; geduld, tot volle ontplooiing komt zal het hier een bloemenfeest zijn. Deze uitbundige bloei zal hier worden opgevolgd door de *Perowskia*, *Caryopteris* en *Spirea* welke de zomer en nazomer kleur geven. Het is vaak het moeilijkste, soms onmogelijk, voor de ontwerper van de tuin om aan de opdrachtgever over te geven hoe hij de tuin verder moet beheren om het eindbeeld te verkrijgen wat de samensteller voor ogen heeft. Stel hierbij bijvoorbeeld de uitgebloeide bloemen; deze moeten juist weer niet verwijderd worden.

Kerria japonica of Ranonkelstruik.

De geslachtsnaam duidt op William Kerr; een hortulanus uit 1812 die werkzaam was aan de botanische tuin in Ceylon. Deze reisde veel naar China, de Filippijnen en Java en voerde veel planten via Engeland in waaronder natuurlijk ook het naar hem genoemde geslacht *Kerria*. De naam Ranonkelstruik klinkt iets vreemd daar deze tot de roosachtige behoren; het is wellicht de kleur van de bloem die hiervoor heeft gezorgd. Het is een winterharde heester de door uitlopers wel eens vervelend kan worden in een tuin. Steekt men deze regelmatig af dan krijgen we een compact langzaam uitstoelende struik die in mei met gele bloemen bloeit als de opvolger van de nog vroeger bloeiende *Forsythia* en als het ware de lente verlengt. Natuurlijk moest hier ook aan veranderd, of beter gezegd "verkweekt" worden en men rustte niet voordat er een dubbelbloemige vorm gevonden werd. Toch is de enkelbloemige vorm veel mooier en gelukkig is bij de levering van de ranonkelstruiken voor Park Aerwinckel geen fout begaan. Deze heester ziet er veel natuurlijker uit, kan anderhalve meter hoog worden. Bij oudere struiken is het noodzakelijk de oude, soms dor geworden takken, weg te halen. Het jonge schot stimuleert de bloei.

Kolkwitzia amabilis of Koninginnenstruik.

De geslachtsnaam is genoemd naar de hydrobioloog Richard Kolkwitz (1873- 1956) uit Berlijn. Amabilis wil zeggen lieflijk hetgeen op de mooie bloem slaat. Deze struik is in 1901 uit China hier ingevoerd. Vaak worden deze struiken bij de *Weigelia*'s genoemd waar ze ook wel op lijken. Het zijn in de jeugd langzame groeiers en daarom dan vaak verwaarloosd. Op oudere leeftijd kan hij een forse struik van meer twee meter hoogte vormen. Hij kan wat schaduw verdragen maar zal bij teveel schaduw beduidend minder bloeien. In de volle zon vormt hij sierlijk overhangende takken welke met lichtroze bloemen beladen zijn. Maar ook na de bloei vormt zich een sierlijk bruingekleurd vruchtomhulsel aan deze takken. Door de overhangende groeiwijze worden deze heesters vaak "verknijpt" omdat juist deze overhangende takken worden weggehaald. Men houdt dan vaak enkele dikke kale takken over waardoor men voor twee jaar geen bloem meer ziet en daarvoor zijn ze toch geplant. Vaak worden ze gesnoeid om makkelijker te kunnen spitten.

Echter bij oudere beplantingen kan men beter de schop in de schuur laten staan. Alleen enkele graspollen en onkruiden wieden en dan iets opschoffelen en het voorjaar is al voldoende, bovendien haalt men zo ook geen onkruidzaden meer naar boven. Een nieuwe zienswijze is ook om boeren niet meer te laten ploegen. Hier zitten wel goede kanten aan maar in de praktijk zal men toch enkele aanpassingen moeten doen.

Koelreuteria paniculata of Blazenboom.

Het geslacht is genoemd naar Joseph Koelreuter (1733-1806); een hoogleraar in de Natuurhistorie, die de bevruchting, bastaardering en de betekenis van insectenbezoeken voor planten onderzocht. De soortnaam paniculata duidt op de pluimvormige bloem. Dit is een zomerbloeiende boom, juli/augustus, welke via Frankrijk in 1750 vanuit Oost Azië ons land heeft weten bereiken. Aan deze boom is alles sierlijk; het geveerde en ingesneden blad, de tot 35 centimeter lange grote pluimen waar gele bloemen aan komen en dan als gele wolken boven onze hoofden zweven. Ook de vruchten die blazen kunnen vormen die groter dan een walnoot worden en waarin vele zaden zitten. Er wordt soms beweerd dat “exoten” hier niet kunnen kiemen echter als door achterstallig onderhoud de zaden een kans krijgen zie je het resultaat wel. In mijn tuin in Baexem stonden tussen mijn Schildersverdriet, waar niet gewied kon worden, enkele exemplaren van zaailingen van de Blazenboom met trouwens ook Rododendron ponticum; ook van zaad. Vele zullen met onze grondbewerking sneuvelen, door de onbekendheid met zaailingen zullen er vele worden uitgetrokken. Het is zeer begrijpelijk dat de Chinese feodale boeren deze bomen op hun graf lieten plaatsen; als hij jong is groeit hij langzaam. De Koelreuteria wordt niet hoger dan zeven à acht meter en dit pas na vele jaren. Het is een ideale boom voor een kleine tuin. Door het ingesneden, geveerde blad geeft hij nooit een diepe schaduw en de kleine deelblaadjes zijn in de herfst niet vervelend en vergaan snel. De boom kan ook goed tegen droogte. Voeg daaraan toe dat hij midden in de zomer zo mooi bloeit dat mensen die om welke reden ook niet op vakantie kunnen gaan zodoende toch kunnen genieten van deze tropisch pracht van deze bescheiden boom.

Park Aerwinckel zal bij het ouder worden bekender worden, maar hierdoor ook meer bezoekers trekken, met gevaar voor vernielingen. Allereerst hoop ik dat men zich houdt aan de gedragsregels die hier opgesteld zijn. Een kennis van me; een groot liefhebber, zei me eens: “Thuis heb ik niet zoveel, maar de hele wereld is mijn tuin, en als ik me houd aan de regels kan ik overal terecht”. Als u in gesprek komt met een tuinbezitter en dan in belangstelling toont voor bomen, struiken en planten zult u merken dat u een prettige gastheer of gastvrouw vindt. Vroeger waren er nog parkwachters. Bij een bezoek probeerde ik altijd met hen in contact te komen en kreeg zodoende altijd waardevolle aanwijzingen. Mijn onafscheidelijke boek ‘Dendrologie’ deed hierbij vaak baanbrekende diensten; zij herkenden hierin de liefhebber welke uitnodigde tot een gesprek.

Laburnum watererii of Gouden regen.

Deze boom behoort tot de vlinderbloemigen en is direct te herkennen is aan de geveerde bladeren. Hij is al in de zestiende eeuw hier in cultuur gebracht. De bloemen van deze vlinderbloemige zijn zeer giftig; ze bevatten Alkaloid Cytisus. Dat de bladeren minder giftig zijn blijkt uit het feit dat deze in de oorlog als tabak werden gebruikt. In Europa zijn twee soorten inheems: Laburnum alpinum en Laburnum anagyroides. De bloemen van Laburnum anagyroides zitten aan een kortere tros, terwijl deze bloemen hiervan wel weer groter zijn. De kruising Laburnum watererii is de mooiste met zijn 40 centimeter lange trossen. De cultivars zijn er al van 1875. De cultivar ‘Vossi’ heeft zelfs tot vijftig centimeter lange bloemtrossen. In de praktijk loopt men dan weer tegen het probleem met wat wordt nu met een Gouden regen bedoeld?

In de handel wordt de cultivar veredeld maar welke wordt nu aangeboden; de gewone of zelfs een zaailing? Dit ziet geen mens. De echte Laburnum watererii ‘Vossii’ zal slechts zelden worden aangeboden. Dit stoort mij niet echt; want het is u misschien al opgevallen dat bij de plantenkeuzes voor park Aerwinckel mijn voorkeur niet uitgaat naar cultivars. De reden hiervan is dat deze planten steeds worden gestekt of geënt en er zodoende steeds van een moederplant wordt uitgegaan. De evolutie wordt dus uitgeschakeld, de uitwisseling der genen is niet meer aanwezig. Dit heeft als gevolg dat alle planten dezelfde genen hebben en

dezelfde “smaak” voor de belagers; insecten, bacteriën en zelfs virussen. Steekt een dergelijke aantasting de kop op dan is de hele aanplant de dupe. Het enige voordeel van ouder worden is: in de loop der tijden zie je zoveel, toch mooie selecties, verdwijnen, dat je terughoudend in deze keuzes wordt. Liever een sterke zaailing dan een cultivar die je vroeg of laat toch in de steek laat. Ook een “gewone” Laburnum is, als hij in bloei staat, indrukwekkend en men hoeft er niet veel aan te snoeien. Het is zelfs beter, niet te snoeien, daar hij dit niet verdraagt. Er is mij een groepje Gouden regens bekend, waar de laatste twintig jaar nooit een schaar of zaag in de buurt is geweest en die elk jaar weer prachtig bloeien.

Landbouw in Nederland.

Nederland heeft met de huidige bevolking (2005-memoires) voor export en eigen gebruik nodig 8 x Oppervlakte Nederland = 13 miljoen hectare. Ons land is aangewezen op het buitenland voor productie van voedergranen. Deze worden over zee aangevoerd en als dit stagneert, wordt het honger lijden! En zodoende zijn we erg afhankelijk.

Lavendula officinalis of Lavendel.

Dit is een verkleinwoordje van het latijnse lavandus of laväre wat betekend; wassen of baden. Delen van deze plant worden dus gebruikt bij het wassen en baden, het badwater te parfumeren en natuurlijk ook om tussen het was- en linnengoed te leggen voor de reuk. Lavendel wordt al sinds de oudheid gebruikt: groeiend aan de Middellandse zee raakte men er al zeer vroeg mee bekend. Met de opkomst van de tuinen ging men dit heestertje kweken. Eerst in de kloostertuinen, vanwege de geneeskrachtige eigenschappen. In oude kruidentuinen wordt het als een randhaagje gebruikt. In de Engelse landschapstuinen werd dit heestertje vaak gebruikt. Dit heestertje heeft eigenlijk ook alles mee; het is winterhard, stelt weinig of geen eisen aan de standplaats is wintergroen en heeft een mooie bloei daarnaast een lekkere geur en blijft na de bloei zelfs nog mooi. Bovendien is hij ziektevrij, heeft geen last van luizen er wordt zelfs beweerd dat als men Lavendel in de buurt van rozen zet dat de rozen ook geen last meer heeft van bladluizen. In park Aerwinckel staat de Lavendel dan ook bij de rozen aan de hoofdingang. Soms kan het struikje te groot worden voor de plaats die wij dit hebben gegeven. Terugsnoeien kan maar zeker niet met een heggenschaar; “foei”. Netjes snoeien als volgt; de grotere aan de grond afknippen en de lagere op de lagergeplaatste zijtakjes. Op deze wijze blijft het ook na de snoeibeurt een natuurlijk struikje.

Leucothoe fontanesiana 'Rainbow' ofwel Druifheide.

De naam 'Rainbow' bij deze cultivar slaat op het bonte blad welke deze heeft. Het is een sterk heestertje, van zestig tot zeventig centimeter hoog, welke tot de Familie der Heidekruidachtigen behoort. De Druifheide bloeit al in mei met witte klokachtige bloemen in trossen. Het is een mooie struik die men niet hoeft te snoeien, een enkele keer zal er een dor takje aan de voet moeten worden weggeknippt. Leucothoe komt uit het oosten van de Verenigde Staten en is al in 1736 in Engeland ingevoerd.

Ligustrum ovalifolium of Liguster.

Ligustrum is een oude Latijnse plantennaam. Aan de noordzijde aan de bosrand van park Aerwinckel zijn veel Ligusters als vulling gebruikt. Hier is wel voor de Japanse soort Ligustrum ovalifolium; met ovaal blad, gebruikt. De ovalifolium vormt een mooie struik die in juli met geurende witte bloemen bloeit. Deze bloemen zorgen voor een festijn voor de vlinders. In het park komt ook de soort Ligustrum vulgare voor. Deze soort heeft de vervelende eigenschappen van de braam overgenomen. Ze vallen erg uit elkaar en als de takken de grond raken gaan ze hier wortelen en vormen een nieuwe struik, daarbij kunnen ze ook nog uitlopers vormen en kunnen zich ook zeer goed zaaien. De Liguster kan goed schaduw verdragen en onder bomen onder zeer ongunstige omstandigheden overleven. De Ligustrum ovalifolium is in 1843 vanuit Japan ingevoerd. Hij kan mede met andere struiken zorgen voor de tweede laag; de heesterlaag en tevens zijn steentje bijdragen de kleur, geur en gunstige omstandigheden creëren voor het insectenleven. Opvallend is het te noemen dat de jaartallen van ingebruikname van heesters van zo'n grote verschillen tonen, dit hangt weer samen met de opkomst van de tuinen, onze onmiddellijke leefomgeving.

Officinalis betekend bij planten altijd dat ze een geneeskrachtige werking bezitten of dat die hieraan eertijds aan toe werd geschreven. Door alle tijden heen heeft de mens deze eigenschappen gebruikt vaak ten goede en soms ook ten kwade: met gif- en bedwelmende planten. Vroeger was deze kennis erg groot maar heeft ook veel tegenwerking gekregen. Bijgeloof maar ook de opkomst van de farmaceutische industrie die hierin concurrentie herkende. De laatste dertig jaar is de interesse van de industrie en het publiek hiervoor weer levendig geworden. Maar men moet op dit gebied nog veel onderzoeken. Het oude gezegde: "Daar is geen kruid tegen gewassen" toont al aan dat vele kwalen door planten verholpen kunnen worden, een kwestie van een juiste voeding. Maar wie heeft heden ten dage nog invloed op ons voedselaanbod? Het zijn de grote industrieën die, om op zo kort mogelijke termijn zo veel mogelijk geld wil verdienen, alles aangrijpen om dit doel te verwezenlijken. Wie dacht er vroeger nu aan om een planteneter vol te stoppen met dierlijk voedsel of afval? Zoals heden ten dage met onze koeien, bijvoorbeeld, gebeurt. Maar dit is goedkoop, brengt veel op; maar.... de gevolgen met allerlei ziektes van deze beesten blijven niet uit.

Japanse tuinen. Het is vooral na de Franse tijd en voortdurend tot begin afgelopen eeuw dat het zoeken naar planten in China, Japan, Amerika en zelfs Nieuw

Zeeland een grote vlucht heeft genomen. Het overgrote deel van de planten heeft zijn weg gevonden naar deze streken tussen 1850 en 1920. Maar onderzoek der Tegelse klei heeft ons duidelijk gemaakt dat we heel veel planten, die ons door het ijs ontnomen waren, gewoon weer terug gehaald hebben.

Liriodendron tulipiferum of Tulpenboom in herfsttooi.

Liriodendron tulipiferum of Tulpenboom.

De rechtstreekse vertaling van de wetenschappelijke geslachtsnaam is verwarrend. Lirio is lelie en dendron is boom; dus Lelieboom. Maar de soortnaam tulipiferum wil zeggen tulpendragend waaruit blijkt dat deze elkaar wel een beetje tegenspreken. Men noemt hem ook vaak de Aartsvader van de bloemdragende bomen. Deze boom komt uit het Carboon en kreeg tijdens de Perm-Trias-catastrofe meer ruimte zich te ontwikkelen. Juist in deze periode stierf bijna 95 % van het leven uit en kregen juist de zaadplanten meer ruimte. De indianen bestempelen de Liriodendron als kanoboom; het is een lange snelgroeende boom met zacht en licht hout waarin gemakkelijk te kappen is. Hij wordt voor kano's tot 20 personen gebruikt. Het blad lijkt op het blad van een esdoorn waarvan de top is afgeknipt. Zijn geelgroene tulpachtige bloemen verschijnen in juni/ juli aan de boom. Hierna komt er een vrucht die veel op een kegel van coniferen lijkt waardoor hij soms wordt gezien als een overgangsvorm van de coniferen naar de bloemdragende bomen. Hoewel hij hier ook al voor de ijstijden voorkwam werd hij in 1856 door vader en zoon Tradescant weer naar deze streken gebracht. Zoals al aangegeven kwam hij voor de ijstijden hier al voor op het Noordelijk halfrond; zelfs op Spitsbergen en Groenland zijn fossiele vondsten van de Liriodendron gedaan. Hij wordt ook wel Gele populier genoemd wat goed te begrijpen is als je hem in het najaar goudgeel ziet verkleuren. Doordat het ook een zeer oud geslacht is heeft hij evenals de Ginkgo veel van zijn natuurlijke vijanden overleefd, hij heeft dus ook nauwelijks ziekten. Nadeel is dat hij moeilijk te verplanten is omdat hij vlezig wortels bezit. In de Tigliëntuin in Jochumhof te Steijl staat een mooie grote Liriodendron.

Liquidamber styraciflua of Amberboom.

Deze boom lijkt veel op de esdoorn; vaak wordt hij hierdoor ook vaak niet herkend. De Liquidamber heeft een verspreide bladstand terwijl de esdoorn een overstaande bladstand

kent. Toch behoort de Liquidamber tot de Toverhazelaarfamilie en hierdoor krijgen de bladeren in het najaar ook die vlamvend rode kleur. De schors en de twijgen krijgen vaak een kurklaagje welke ervoor zorgt dat ze soms een bizar uiterlijk hebben. Ze krijgen kleine bloemen waarvan de mannelijke opstaan aartjes krijgen en de vrouwelijke hangende bolletjes heeft. Zijn vruchtjes zijn tot drie centimeter grote bolletjes, welke de hele winter aan de boom blijven hangen. Het verspreidingsgebied van dit geslacht reikt van Noord-Amerika tot Oost- Azië. Ze kunnen in Amerika zo'n dertig meter hoog worden, terwijl ze hier hooguit 20 meter hoog worden. De wortels hebben als eigenschap dat ze bij verplanten heftig sap afgeven. De bladeren bevatten een soort gele hars die naar amber; een wasachtig product uit het darmstelsel van potvissen, ruikt. De amber van de potvis is in China als drakenspeeksel in de handel en hier worden zelfs sterke amoureuze gevoelens aan toegeschreven. Het is toch triest dat zo'n vis zou uitsterven alleen om de mens een, voor hem vreemde, lichaamsgeur te geven. Amber wordt ook soms fossiele hars; Barnsteen genoemd, hier worden soms nog ingesloten fossiele insecten in gevonden die miljoenen jaren geleden leefden. Ze zijn in het hars uit de wond van de boom blijven plakken en door dezelfde hars ingesloten waardoor ze perfect bewaard zijn gebleven. De Amberboom is volledig winterhard en geschikt als park- of laanboom, vooral door zijn mooie herfstkleuren en vruchtjes in de winter een echte blikvanger. Hij werd in 1640 vanuit Centraal Amerika ingevoerd. Pas sinds de laatste twintig jaar wordt deze boom meer aangeplant; opvallend hoe traag sommige bomen bekend raken. In park Aerwinckel staat een Amberboom aan de westzijde achteraan. Vaak wordt hij ook nog als exoot benoemd; ondanks dat hij voor de ijstijden, in het Tegliën, al voorkwam. Zijn al uitgestorven soortgenoten hadden een drielobbig blad, in de latere aardlagen begint het vijflobbige blad steeds vaker voor te komen. Fossiele resten kunnen ons veel vertellen; maar over de kleurenpracht van de toenmalige bossen kunnen we slechts mijmeren.

Doorkijkje naar coniferenhoek.

Kranten willen altijd sensatie brengen: Jarenlang willen ze ons doen geloven dat Nederland dreigt te verdrogen, om na 2000, na een paar natte zomers, te komen met het verhaal dat we dreigen onder te lopen. Het is allemaal “korte termijn denken”. Vroeger waren er ook droge en natte jaren. Pas als het klimaat echt gaat veranderen wordt het oppassen. Het grondwaterpeil is ook zo gezakt dat het in normale omstandigheden voor onze planten niet meer bereikbaar is. Onze bodem is opgebouwd uit afwisselende lagen zand en leem: Bij de “Litsberg” in het Leudal te Haalen is dit profiel goed te zien. De diepe lagen worden leeggepompt door de waterleidingbedrijven welke op tientallen punten in zo’n kamer deze kamer leegzuigen. De hierboven liggende kamers vinden voor hun water een weg naar beneden “Wet van de zwaartekracht” en sijpelen, wordt al snel stromen en de hierboven liggende laag reageert hetzelfde. Dit alles met als bovenbeschreven gevolg. Als het regent is dit binnen een paar dagen al weer weg. Er wordt vaak gemakkelijk naar de, sproeiende, boeren gekeken; doch deze doen dit maar enkele dagen per jaar. Dit water komt dan ook nog via het gewas weer terug in de bodem. De waterleidingbedrijven doen dit elke dag met tientallen pompen en bijna elke liter water gaat via de leiding naar de consument en hierna naar het riool en de Maas of een ander oppervlaktewater. Pas als men dit oppervlaktewater gaat gebruiken zal er na zo’n 25 jaar een herstel kunnen gaan optreden in het grondwater, daar de “kamers” weer gevuld raken. Vroeger kon het voorkomen dat bij natte winters de haver pas eind april, begin mei gezaaid kon worden. Maar tijdens de hele groeiperiode geen spatje regen viel, maar door het aanwezige grondwater kon het gewas gewoon doorgroeien en een goede opbrengst leveren. Met al onze huidige voorzieningen en zorgen zijn we weinig beter af.

Lonicera, Kamperfoelie.

Bij Kamperfoelie wordt direct gedacht aan klimplanten, dit omdat de inheemse Kamperfoelie ook een klimplant is. Toch zijn er meer heesters onder de Kamperfoelies te vinden dan klimplanten. Voor Park Aerwinckel was *Lonicera tatarica* ‘Pulcherrima’ besteld doch er werd een *Lonicera ledebourii* geleverd. Deze staat voorin in vak I en is een aardige vervanger. In hetzelfde vak maar meer naar achteren staat een *Lonicera maackii* welke zo’n vier meter hoog kan worden en mooi wit bloeit welke wordt gevolgd door trossen rode bessen. In de wintertuin bij het kasteel zelf staat een heerlijk riekende *Lonicera fragrantissima*. Deze bloeit bovendien midden in de winter evenals de *Lonicera purpusii*. Hieruit blijkt weer dat er in park Aerwinckel eigenlijk geen “dood”jaargetijde bestaat. De hele winter mits het niet vriest is er altijd wel iets bloeiends te vinden waardoor zelfs in de donkere tijden hier plezier aan te beleven valt. De *Mahonia japonica* bloeit vaak al in november en wordt gevolgd door de *Lonicera*, *Viburnum bodnatense*, *Viburnum fragrans*, *Chimonanthus praecox*, de geel en oranje-rood bloeiende *Hamamelis* en de *Prunus subhirtella* “Autumnalis”. Heel vroeg in het jaar bloeit ook de *Skimmia* met twee soorten, *Pierrus*, *Rhododendron praecox*, diverse Kerstrozen en de Winterbloeiende heide.

Magnolia kobus of Beverboom

Deze boom is genoemd naar Pierre Magnol welke in de zeventiende eeuw de directeur van de Botanische tuin in Montpellier was. De *Magnolia* is nauw verwant met de *Liriodendron* en komt uit dezelfde tijdperiode is ziektevrij en hun vruchten herinneren aan een kegel van een conifeer. We kennen de Oosterse *Magnolia*’s die al voor het uitlopen van het blad al bloeien. De laagblijvende *Magnolia stellata* groeit op de Tuyi Yama; de heilige berg van Japan. De bloemknoppen worden in de nazomer al gevormd; hierdoor kunnen ze zo vroeg in het jaar al bloeien al houdt dit in ons klimaat wel in dat ze bij een late nachtvorst kunnen bevriezen. Als zo’n bloemknop voorzichtig uit elkaar is gepeuterd zijn alle bloemonderdelen in miniformaat al reeds te herkennen. Een ander lid van deze familie is *Drimys winterii* met

zijn prachtig witte bloei in mei en waar de houtstructuur van een conifeer te zien is. In park Aerwinckel zijn de volgende soorten aangeplant: *Magnolia soulangeana*, *Magnolia liliflora* en *Magnolia stellata*. De westerse, uit Amerika afkomstige, *Magnolia's* bloeien in de zomer en hebben een grove structuur elke ze voor een tuin niet geschikt maken. In park Aerwinckel staat een *Magnolia thompsoniana* die de hele zomer kan bloeien. Er bestaat ook een kruising van de *Magnolia stellata* die de hele zomer kan bloeien. Maar ook de *Magnolia denudata* en de *Magnolia obvata*. De *Magnolia obvata* is ook door Professor Dubois veel toegepast op zijn Landgoed 'De Bedelaar' in Heythuysen. Hij heeft hier vele geslachten toegepast; waarschijnlijk gemotiveerd door zijn onderzoek in de Tegelse klei, waar hij vele opgravingen in heeft gedaan, hij vond hier vele fossielen van de bomen uit het Tertiair. In park Aerwinckel staat ook een *Magnolia Sieboldii* met witte bloemen en een rood hart welke afkomstig is uit Japan.

Mahonia japonica of Geelhout.

De *Mahonia's* behoren tot de Berberisachtigen en zijn afkomstig uit China en Japan. Zo is de *Mahonia bealii* afkomstig uit China en in 1845 in Europa ingevoerd. De *Mahonia japonica* is, zoals de soortnaam al zegt uit Japan en is in Europa in 1859 ingevoerd. Vaak worden deze soorten verwisseld; de *bealii* heeft 1 tot 3 tanden op het blad terwijl de *japonica* er 5 tot 6 heeft. Beide soorten kunnen wel tot anderhalve meter hoog worden. Als dit te groot is kan men ze terugsnijden tot een halve meter wel direct na de bloei. Ze kunnen dan weer vertakt uitlopen en zelfs in hetzelfde jaar weer bloeien. Deze gele bloemen verschijnen van november tot maart in dichte trossen, waarna ze blauwberijpte vruchten krijgen. De Nederlandse naam danken ze aan het gele hout welke bij snoei gelijk opvalt. Ze zijn goed te zaaien en kunnen al binnen enkele weken kiemen. Maar ze moeten wel eerst een koudeperiode hebben gehad. Er is ook een soort die afkomstig is uit Noord Amerika; *Mahonia aquifolium* die in 1820 is ingevoerd. Het blad van deze struik is hulstachtig getand, dit blad verkleurt in de winter purper als een soort bescherming tegen de zon. Dit ziet men ook bij de braam en heeft te maken met het anthocyaan, een kleurstof, die in het blad zit. Hij bloeit in grotere dichte gele trossen. Alle *Mahonia's* hebben een groenblijvend leerachtig blad. Evenals *Berberis* hebben ze zeer prikkelbare meeldraden; als men met een grassprietje de onderzijde van deze meeldraden aanraakt dan klappen ze naar boven. Dit heeft als doel dat bij het bezoek van bijen het stuifmeel op de bij wordt gegooid; kruisbestuiving. In Amerika wordt hun soort gebruikt om de wijn een aparte kleur te geven. De bessen worden vaak door vogels verspreidt.

Malus, Appel.

Ziek van ellende of ellendig van ziekten. Dat was de indruk die ik kreeg na enkele jaren inventarisatie van bomen in de bebouwde kom om in enkele gemeentes een monumentale bomenlijst op te kunnen stellen. Je zag zelden sierappels maar wel altijd aangetast door ziekten soms al midden in de zomer. Om deze reden zijn in park Aerwinckel maar enkele aangeplant. Een soort vindt u in vak I in de buurt van de Pavia's. Deze behoort tot de groep *Malus sylvestris* 'Profusion' met zijn donker blad en de rode bloem het moet de verbetering zijn van *Malus eleyii*, welke ook zeer mooi is maar ook weer erg ziektegevoelig. Een andere appel staat iets verder en behoort tot dezelfde groep als de eerstgenoemde; het is de *Malus* : "John Downie" waaraan tot 5 centimeter grote oranje/rode appels aankomen die eetbaar zijn. In het uitgedunde bos aan de noordzijde zijn enkele *Malussen* geplant die afkomstig zijn uit Japan. Deze heetten vroeger *Malus sieboldii* maar tegenwoordig *Malus toringo*. Het is een tot zeven meter hoog wordende boom welke in het voorjaar uitbundig bloeit met witte bloemen en een enigszins gelobd blad bezit. In het najaar verschijnen de geeloranje appeltjes welke niet groter worden dan zes tot acht millimeter. Daar deze in de winter in grote hoeveelheden lang aan de bomen blijven hangen geeft dit een mooi gezicht. Ook deze zijn eetbaar en zijn gezond. De laatste tijd kom je echter toch bomen tegen die volop in de rode

appeltjes zaten en er gezond uitzien. Deze zijn de moeite van het volgen waard en zullen er misschien voor de toekomst toch nog goede soorten verschijnen.

Nothofagus antarctica of Schijnbeuk.

Dit geslacht komt uit Zuid Amerika en is in 1840 hier ingevoerd. Hij bloeit net als de beuk in mei. Hij behoort net als de eik, de beuk en de Tamme kastanje tot de Beukachtigen. Daar hij vaak als kleine plant wordt geleverd wordt hij als boom over het hoofd gezien. Vele mensen van plantsoenen kennen hem zelfs niet eens, toch zou hij als straatboom geschikt zijn. Het is een langzaam groeiende boom met kleine blaadjes welke veel minder overlast zullen veroorzaken als de "grote lappen" van bladeren van een plataan. Ze zijn praktisch ziektevrij die smal opgroeiend zijn en zodoende geen zware schaduw geeft en geen hinderlijke vruchten krijgt. Hij krijgt een mooie bast- en twijgtekening. In Heythuysen in plan West is deze toegepast als straatboom. Via de Nothofagus zijn we in staat om terug te kijken in de tijd; toen de beuk door de geweldig grote variëteit in onze bossen nagenoeg geen rol speelde. Fossielen uit de Tegelse klei laten zien dat het blad van de beuk toen veel kleiner was. Pas na de ijstijden toen zijn concurrenten waren verdwenen kon de beuk zich pas ontwikkelen tot de dominante boom die hij nu is. Hierbij maakt hij dankbaar gebruik van het etheen, een giftige stof welke hij bezit, die de kieming of ontwikkeling van andere planten zelfs nog van zijn eigen soort tegengaat. Wat het laatste betreft is het aan te raden naar de ondergroei bij de beuken in de Munnichsbos te kijken. Van de Nothofagus kennen we drie soorten: de Nothofagus antarctica met een heel klein blad; de Nothofagus oblique met een iets groter blad en beduidend minder toegepast en tenslotte de Nothofagus procera met een blad als van de Hopbeuk (Ostrya) welke ook bijna nergens voorkomt.

Neviusia alabamensis of Sneeuwkrans.

De soortnaam alabamensis is genoemd naar de Amerikaanse staat waar deze struik van afkomstig is. Het komt zelden voor dat we een sierstruik vinden die geen kroonbladeren heeft en ook nog eens tweeslachtig is. Het blad doet denken aan Rhodotyphos. Deze struik bloeit wit en zeer rijk aan het einde van de korte zijtwijgen van het jaar ervoor. Het zijn juist de meeldraden die voor de opvallende bloem zorgen. Door deze opmerkelijke bloei is deze struik, die tot anderhalve meter hoog kan worden, een echte blikvanger. In onze omgeving zullen we de Neviusia niet vaak tegenkomen.

Rhodotypos scandens of Schijnkerrie.

Deze in mei bloeiende struik heeft kortgesteelde witte bloemen welke worden gevolgd door drie tot vijf bij elkaar zittende glanzende vruchten in oktober. De witte bloemen hebben vier kroonblaadjes die op wilde rozen lijken. Het is een zeldzame heester en daardoor onbekend. Doch hij is zelfs onder de bosranden, onder de hoge bomen, nog toepasbaar. Het zou zelfs een goedkoop alternatief kunnen zijn voor de Rhododendrons.

Sorbaria sorbifolia of Lijsterbesspirea.

De soortnaam sorbifolia duidt erop dat het blad gelijk op het blad van de Lijsterbes. Het is een sterke heester die zowel nat als droog kan staan en bovendien schaduw goed verdraagt. In park Aerwinckel is hij dan ook geplant in de schaduw van de grote Acer pseudoplatanus 'Leopoldii' en doet het hier goed. Van juli tot augustus bloeit hij met grote witte pluimen. Een nadeel is wel dat hij graag ondergrondse uitlopers maakt dus is het zaak deze tijdig steeds weer af te steken. Met zijn hoogte tot 1,20 m. is hij mede door de late bloei een aanwinst voor elke tuin. De hoger wordende Sorbaria arborea die tot 3 m. hoog kan worden bloeit iets later met enorme witte trossen die tot vijftientig centimeter lang kunnen worden. Deze staat in het uitgedunde bos aan de noordzijde waar hij zich makkelijk kan handhaven en in juli/augustus met zijn witte bloemen voor een rijke afwisseling kan zorgen in het monotone groen.

Osmanthus decorus of Schijnhulst

Dit geslacht bevat meerdere soorten die vervolgens Nederlandse namen krijgen die voor veel verwarring kunnen zorgen. In park Aerwinckel bij het gazon aan de zuidzijde van het kasteel bij de omgevallen Acacia is een *Osmanthus decorus* geplant die wel vier meter hoog kan worden. Deze soort wordt ook Steenlinde genoemd omdat zijn eerdere wetenschappelijke naam *Phillyrea decora* was. Bij de hoofdingang van Park Aerwinckel staat een groepje Schijnhulst aangeplant van de soort *Osmanthus burkwoodii*, welke weer is ontstaan uit een kruising van *Phillyrea* met *Osmanthus*. De samenvoeging van deze namen was dus *Osmara* met als soortnaam *burkwoodii*, waaruit ook direct de kruising viel te herleiden. Toch is nu zijn naam *Osmanthus burkwoodii*. Het is een mooie, tot anderhalve meter hoog wordende groenblijvende struik welke in het voorjaar uitbundig bloeit met witte, welriekende, bloemen. Ook staat in park Aerwinckel nog de *Osmanthus heterophyllus*, welke ook Fophulst wordt genoemd. Door de groenblijvend getande bladeren lijkt hij op Hulst maar wijkt hiervan af door de overstaande bladeren; bij Hulst zitten de bladeren verspreid. Bovendien bloeit de Hulst niet in september/oktober met mooie witte bloempjes. Deze Schijnhulst is een langzame groeier die tot drie meter hoog kan worden. Dit geslacht hoort tot de Oleaceae, Olijfachtigen, waartoe ondermeer ook de Es, Liguster en Sering behoren. Lettend op de bloemen is de verwantschap te zien.

Osmanthus decorus

Parrotia persica of IJzerhout.

In 1829 ondernam de Russische bioloog Parrot een expeditie naar de berg Ararat; de hoogste berg van Turkije; daar waar Noach zou zijn gestrand. Zijn geslachtsnaam is naar deze bioloog genoemd. Deze boom is ook in onze contreien volkomen winterhard, vandaar dat we hem in meerdere parken tegenkomen als: park Hattem in Roermond. In park

Aerwinckel is hij te vinden aan de westzijde, bij de fruithoek. Parrotia heeft een afbladderende schors evenals de Plataan. Vrijstaand vormt hij een kleine boom; van zes tot zeven meter en breder dan hoog. Het blad verkleurt in de herfst mooi rood. De bloemen zijn dan wel klein maar zeer mooi. Het is een vroege bloeier; direct na de Toverhazelaar, nadeel is dat hij wisseljaren heeft. In onze tertiaire bossen was de Parrotia ook al aanwezig; maar op de vlucht voor het ijs heeft hij met veel andere Euraziatische planten asiel gezocht in de streek waar Noach ook zijn redding zocht.

Paulownia tomentosa of Paulownaboom.

Deze boom is genoemd naar Anna Paulowna, de dochter van de tsaar Paul I van Rusland, die gehuwd was met koning Willem II. De soortnaam tomentosa duidt op het viltig behaarde blad. Iedereen kent het leeuwenbekje gekweekt als eenjarige die dezelfde bloemvorm heeft. De Paulownia tomentosa is eigenlijk de boomvorm hiervan. Deze boom komt uit China/Japan. Opvallend aan deze boom dat eigenlijk alles groot is. In zijn jeugd is hij een snelle groeier, hij is in de jeugdvorm gedurende de eerste vijf jaren vorstgevoelig en kan dan ook sterven. Hij heeft een zware stam die dikke twijgen en takken krijgt waaraan weer grote bladeren komen. De bladeren kunnen tot dertig centimeter groot worden en staan twee aan twee tegenover elkaar. De rose-lila bloemen vroeg in het voorjaar staan in grote pluimen en ruiken heerlijk. Hieraan verschijnen dan eivormige leerachtige vruchten die met twee kleppen openspringen. De zaden hierin bezitten sierlijke vleugeltjes die zodoende meer kans krijgen om zich te verspreiden door de wind. Deze zaadjes kiemen moeiteloos maar om ze dan in de winter maar om ze dan schadeloos door de jeugd te krijgen is in ons klimaat niet zo makkelijk. De rose-lila bloemen zijn goed te combineren met de veelal geelbloeiende voorjaarsbloeiers. Hoewel de bloemknoppen die er al voor de winter aanzitten goed de winter te laten doorkomen is vaak lasistig. Het zijn vaak juist de late nachtvorsten die fataal kunnen zijn. Hierdoor kunnen de bloemen nog net op het laatst bevroren. Maar als ze het halen dan krijg je ook schitterende bloemen; het is dan ook beslist de moeite waard deze boom te planten. In Japan bestaat een traditie om bij de geboorte van een dochter een Paulownia te planten. Wanneer deze trouwt wordt hiervan een kist gemaakt om de uitzet in te doen.

Perovskia atriplicifolia of Russische salie

Atriplicifolia geeft aan dat het blad op de bladeren van Atriplex of Melde lijkt. Deze mooie heester uit Rusland is hier pas vanaf 1904 in cultuur gekomen. Hier gaat ook weer op; "wat van ver komt is beter", zo dichtbij eigenlijk en zo laat pas hier in cultuur. Deze plant heeft ook een Russisch klinkende naam, hij komt dan ook van de steppen van Oost- Rusland en West- Azië. De dunne zilvergrijze takken, die in de bloeitijd tachtig tot honderd centimeter hoog kunnen worden verraden door hun geringe hoogte hun afkomst als steppeplant. Vooral als ze op te rijke grond geplant zijn kunnen ze veel hoger worden en daarmee wordt de kans ook vergroot dat ze omvallen. Dit is te voorkomen door jonge scheuten, als ze dertig centimeter hoog zijn, in te nijpen: ze lopen dan zij het vertakt weer uit. Dit heeft meerdere voordelen: de onderste stengel wordt steviger en door de vertakking krijgt hij meer bloemen. Ze bloeien dus evenals de Buddlejia op hout van dit jaar. Ondanks de afkomst kunnen de scheuten toch invriezen die men het beste gewoon terugsnoot; men moet deze heester toch al elk jaar terugknippen. Doet men deze heester niet terugknippen dan is de bloei, met de mooie blauwe kleur, minder uitbundig. Deze bloei contrasteert mooi met de gele Potentilla en de roze Spiraea japonica 'Crispa'. Hij bloeit vanaf de midzomer tot voorbij de nazomer en vormt zodoende, met zijn kleuren, een voorloper van Caryopteris clandonensis ofwel de Baardbloem; welke dezelfde kleuren heeft. De Baardbloem werd al in 1844 vanuit Japan hier ingevoerd. Ook de Baardbloem wordt niet hoger dan een meter en zijn blauwe bloemen geuren heerlijk in september en oktober. Evenals de Perovskia dient deze in de winter met bladeren aan de voet tegen de vorst beschermd te worden om dan in

het voorkaar weer te worden teruggeknipt. Zelfs als ze bij een zachte winter niet zijn ingevroren.

Photinia villosa of Glansmispel.

Deze heester heeft bijna alles mee. Hij is ingevoerd in 1862 vanuit Oost Azië en is hierdoor ook voor onze winters winterhard. Hij behoudt in de winter zelfs zijn blad die dan ook nog mooi rood verkleuren. Ze bloeien mooi, zoals een meidoorn, met tot vijf centimeter grote bloeiwijzen waarna hier weer mooie langwerpige scharlakenrode vruchten, zo groot als een erwt, aan verschijnen. De vruchten blijven vaak tot aan de winter aan de struik zitten. Een ander voordeel is dat hij zelfs nog halfschaduw kan verdragen. Hierdoor is hij in Park Aerwinckel geplant; hij staat in vak I, waar hij schaduw heeft van de oude bomen hier. Het opmerkelijke aan dit vak is pas na enkele jaren zichtbaar; het heeft een schuin oplopende lijn zodat de overgang naar de grote bomen meer vloeiend wordt.

Philadelphus of Boerenjasmijn

Dit is dan de heester die vaak, onterecht, Jasmijn wordt genoemd. Hoe, wanneer en waar deze foutieve benaming ontstaan is, is niet bekend. Bij de echte Winterjasmijn is dit ook al besproken. De Winterjasmijn behoort tot de familie der Olaceae of Olijfachtigen en de Philadelphus weer juist tot de Saxifragaceae ofwel de Steenbreekachtigen is ingedeeld. Van de Steenbreekachtigen zijn een twintigtal soorten bekend en als je weet dat er nog vele ondersoorten van bestaan is te begrijpen dat een juiste keuze hieruit maken vaak lastig is. Ondanks de grootte van park Aerwinckel moesten toch keuzes gemaakt worden uit de vele heesters die er bestaan, een troostende gedachte is dan: het eerste volledige park moet nog altijd aangelegd worden. Toch zijn hier van de vele soorten enkele aangeplant: De geelbladige vrij lage Philadelphus coronarius 'Aureus' of de Geelbladige boerenjasmijn. Deze heester heeft het voordeel dat hij de hele zomer een mooie gele kleur heeft; alsof hij constant in bloei staat en hij is in de zomer dan al van veraf zichtbaar. De bloemen van deze heester zijn net als bij de Boerenjasmijn wit en hebben een heerlijke geur. Een andere soort die hier is aangeplant is de Philadelphus 'Belle Etoile' de naam van deze ondersoort betekent: de mooiste. Hij is inderdaad zeer mooi en welriekend. Hier is ook nog de lagere hybride Philadelphus 'Manteau d'Hermine' aangeplant met zijn crèmewitte en half gevulde bloemen. Deze heeft vrij kleine blaadjes. In tegenstelling tot de Weigela is het bij de Philadelphus juist goed de uitgebloeide takken weg te nemen waardoor deze struik ook zijn mooie vorm blijft behouden.

Potentilla fruticosa of Ganzerik.

Beschrijving van de Potentilla is door F. Boerner directeur van de Botanischer Garten Darmstadt. Potentilla fruticosa is één van de aardigste en dankbaarste heesters die ook klein blijft en daardoor ook op velerlei wijzen te gebruiken is. De bloemen lijken wat vorm en grootte betreft veel op die van aardbeien waarvan de plant familie is. Hij bloeit gedurende de gehele zomer zeer rijk. Door deze goede eigenschappen kan men hem op allerlei manieren gebruiken, zoals bijvoorbeeld in rots- of heituin, in de voorgrond van andere grotere heesters en ook als laag blijvende rand als haagplant. Potentilla is het verkleinwoord van potensis wat staat voor machtig, krachtig. Dit is waarschijnlijk terug te voeren op de heilzame krachten bij kwalen als diarree, dysenterie, niersteen en ander kwalen. Het Een veel voorkomende soort van de Potentilla is fruticosa wat staat voor heester. Onze inheemse Potentilla's zijn kruidachtig; Tormentil en Zilverschoon, om maar enkele te noemen. Zilverschoon zou zelfs in staat zijn radio actieve besmetting te neutraliseren. Geel schijnt de familiekleur te zijn. Alleen de kwekers wijken hier weer van af. Deze kwamen met de rode Potentilla fruticosa 'Red Ace'. Maar de Red Ace staat bekend om de zwakke planten. Men bracht de witte; Potentilla fruticosa 'Snowflake' op de markt welke weer een beetje onnatuurlijk koud overkomt. Ook zijn er in dit geslacht vele ondersoorten gekweekt met

zoveel vormen en kleuren dat ze in een tuincentrum al bijna niet meer uit elkaar te houden zijn. Voor Park Aerwinckel is *Potentilla arbuscula* besteld welke de vorm van een boompje met een mooie donkergele bloem krijgt. Het zou dan toch echt erg zijn als je hier tussen een groep met *Spiraea japonica* 'Crispa', *Perovskia* en *Caryopteris* een witte *Potentilla* geleverd zou krijgen. De Ganzerik staat graag in de zon in iets vochtige grond; zou hij iets te droog staan dan zou de bloei minder zijn. Om de vier a vijf jaar is het goed om een of enkele oude takken weg te kalen; zo krijgt de heester dan de kans om nieuwe scheuten te maken waardoor er meer bloeikans ontstaat.

Prunus subhirtella of Japanse sierkers.

Prunus is een omvangrijk geslacht binnen de roosachtigen. De soortnaam wijst op de beharing: sub is nabij en *hirtella* zegt iets over de beharing. Binnen het geslacht *Prunus* bevinden zich bomen en struiken van zeer uiteenlopende grootte. In vak I vinden we bijvoorbeeld de *Prunus subhirtella* 'Autumnalis'.

Deze soort heeft al vaak de journalisten aangezet tot de volgende berichtgeving: "De natuur is van slag" of "Vroege lente" en meer van deze onzin. Er wordt ook nooit de juiste naam bij vermeld. Elk jaar vind je weer zo'n foto met een "verminkte" naam erbij terwijl je de goede naam in elk tuincentrum terug kunt vinden. Dan denk je wel vaak als ze zo weinig moeite doen voor goede berichtgeving zal de andere berichtgeving ook wel niet zo goed zijn.

Voor de tuin is deze hele late, dan wel vroege bloei, een prettige eigenschap. Op deze manier worden we mooi door de donkere jaargetijden gelooft. Begin december zien we al de eerste bloempjes verschijnen, klein, kortgesteeld en blijvend zolang het niet vriest om na de winter de bloei voort te zetten. Kennissen van mij die deze boom in de tuin had staan en zo mooi vond bloeien wilde de naam weten zodat ze anderen konden adviseren zodat deze ook deze mooie boom konden aanschaffen. Ondanks deze voordelen heeft hij toch ook wel degelijk nadelen. Met name bij het enten wordt uitgegaan van enkele moederbomen. De evolutie wordt zo uitgeschakeld en de uitwisseling van genen stilgelegd waardoor ziekten en aantastingen "de kloon" makkelijk kunnen aantasten daar deze zich niet kan aanpassen. Ze hebben genetisch alle dezelfde eigenschappen. Het blijkt dat ze nu al gevoelig zijn voor; Hagelschotziekte, *Monilia* en andere zwamaantastingen die soms wel bestreden kunnen worden maar particulier moeilijk uitvoerbaar zijn. De in park Aerwinckel geplante boom heeft het moeilijk en staat er een beetje miserabel bij. Door dit klonen is het vaak moeilijk weer een immuun exemplaar te krijgen. Op deze manier worden we de markt uitgeprijsd; het zou toch jammer zijn deze mooie winterbloei kwijt te raken.

Prunus padus of Inlandse vogelkers.

Een mooie kleine bruinbladige boom is de *Prunus padus* 'Colorata' met zijn mooie rose bloei. Deze staat in park Aerwinckel bij de vijver. De bloei is gelijktijdig met de gewone Inlandse kers en juist voor de Amerikaanse vogelkers. Deze Amerikaanse vogelkers in indertijd aangeplant om de humusvorming in de dennenbossen te verbeteren. Hij wordt nu als "Amerikaanse bospest" betreden doordat hij zo agressief is dat hij veel andere flora verdringt.

Prunus sargentii of Japanse sierkers.

Ook deze kers is weer afkomstig uit Japan en in 1872 hier ingevoerd. Hij is genoemd naar de stichter van het Arnold Arboretum in Boston, en schrijver van vele Botanische publicaties; Sargent die is gestorven in 1897. Deze kers bloeit in april-mei met prachtig rose bloemen. Dat het een der mooiste sierkersen is blijkt ook wel uit de waardering met drie sterren door "Krüssmann"; schrijver van vele botanische boeken. Is de roos in Nederland misschien "de koningin der bloemen", in Japan worden de sierkersen in hun bloei het meeste vereerd: ze

zijn hier de nationale bloem en gedurende de bloeitijd der kersen wordt hier feest gevierd. Er wordt beweerd dat hier kersen staan van meer dan 1000 jaar oud waarmee ze de oudste getuigen der kweekkunst zijn. In park Aerwinckel staan in vak II enkele bomen aangeplant, terwijl in vak I de Prunus 'Accolade' staat. De 'Accolade' is een kruising van de Prunus sargentii x Prunus subhirtella. Als de winter/voorjaarskersen zijn uitgebloeid worden ze opgevolgd door de 'Accolade' met de iets gevulde rose bloemen. Ze worden vaak voortgekweekt op enten waarop ook weer zwammen zijn te ontdekken; laten we niet hopen dat dit het "begin van het einde" is.

Prunus serrulata of Japanse sierkers.

Er circuleren de volgende namen Prunus serrulata 'Kwanzan', Prunus serrulata 'Kanzan', Prunus serrulata 'Hisukura' en Prunus serrulata 'Sekyama'. Ga met deze namen eens naar een tuincentrum en u krijgt gewoon een Japanse sierkers. Vele namen zijn verouderd of synoniem. De hoeveelheid soorten is zo groot dat men in tuincentra de naam van de cultivar van de Prunus serrulata voor lief neemt. De Prunus serrulata is in 1819 in Engeland ingevoerd. Hiervan zijn kleuren gekweekt van geelachtig, wit, lichtrose tot rose bloemen. Ook de kroonvormen lopen uiteen van rechtop tot treurend en zelfs zuilvormig. In Park Aerwinckel is in vak I een Prunus serrulata 'Amanogawa' geplant; met zijn zuilvormige kroon niet veel plaats innemend en daardoor ook geschikt voor kleine tuinen. Toch kan deze kers op den duur een kroon krijgen met een doorsnede van tien meter. In Amerika zegt men: Was u in Washington toen de sierkersen bloeiden? Daar staan Prunus yedoensis bomen.

Prunus cerasifera 'Pissardii'

Prunus cerasifera 'Pissardii' of Bruinbladige kerspruim.

Deze kers is afkomstig uit de Kaukasus in West Azië en hier al ingevoerd in 1594. De soortnaam cerasifera wil zeggen vruchten (kersen) dragend. De oorspronkelijke vorm is

groen en hieruit is deze purperkleurige vorm gewonnen. Deze kers staat in park Aerwinckel in vak I iets vooruitgeschoven; als blikvanger met aan de voet de geelbladige Philadelphus (Jasmijn) vanwege het mooie kleurcontrast in de zomer. Tijdens de bloei vroeg in het voorjaar met de lichtrose bloemen zien we hier ook de Forsythia (geel), de Ribes (rood) en de Spiraea (wit) bloeien. De grote ruimte hiervoor wordt genivelleerd door deze contrasten. Bij de kweek van deze soort is veel kunde nodig geweest. De oorspronkelijke vorm draagt kleine pruimpjes en is groenbladig: Prunus cerasifera 'Hollywood' en is nu weer veranderd in Prunus 'Trailblazer'. In vele tuinen wordt de Bruinbladige kers aangeplant en is ook een goede groeier heeft als nadeel dat hij een dichte kroon vormt waardoor hij bij wind snel scheef kan waaien. Dit kan worden voorkomen door de opwaartse groei iets in te houden. Maar het uitdunnen van de kroon werkt averechts waardoor het groeien van jonge, lange loten van binnenuit worden gestimuleerd.

Prunus incisa of Japanse sierkers.

Ook deze soort is afkomstig uit Japan en in 1912 hier ingevoerd, de soortnaam incisa duidt op het ingesneden blad. In park Aerwinckel staat deze als halfstam aangeplant in de fruihoek en contrasteert mooi met de vroegbloeiende Cornus met zijn gele bloemen. Dit wordt hier nog versterkt omdat gekozen is voor de Prunus incisa 'February Pink' die al zeer vroeg bloeit met lichtrose bloemen. Soms al in december heeft dan vaak, wel iets aarzelend, de Prunus cistena gebloeid. Zodoende wordt met deze boompjes/struiken al een stuk van "het dode jaargetijde afgeknabbeld.

Prunus laurocerasus of Laurierkers.

De naam duidt er al op dat de bladeren veel gelijken op die van de Laurier en de bessen op die van de kers. Het is een sterkgroeierende, groenblijvende heester. Hij wordt ook vaak als haag gebruikt maar is er eigenlijk te grofbladig voor: bij het knippen van de haag knip je snel een blad door waardoor hier grote dorre vlakken ontstaan die een poosje een minder fraai gezicht geven. Tijdens de bloeitijd vallen ze even flink op maar een nadeel is dat deze bloei maar zo kort is. Hij is niet geschikt om tussen andere heesters te planten daar zij deze zullen verdringen of er voor zorgen dat deze heesters ter plaatse kaal worden. Doordat ze wintergroen zijn kan het bij strenge vorst gebeuren dat alle bladeren bevroren en bruin worden. Wel een voordeel is dan dat ze tot aan de grond kunnen worden ingesnoeid en weer helemaal uitlopen; je zit dan wel tijdelijk met een gat in de beplanting. Ervaring bij park Sint Charles te Baexem leerde dat dit elke zeven jaar gebeurde en dat is ook niet echt bemoedigend. Het is dan meer aan te bevelen om hier een Osmanthus; de Steenlinde, aan te planten. Deze heester is, behalve dat hij niet bevriest, ook een stuk mooier; de bladeren hiervan staan erg decoratief in bloemstukken. Bovendien bloeit deze in september, als er niet veel meer bloeit.

Prunus cistena of Sierpruim.

Deze bruinbladige Prunus vormt een grote heester of een kleine boom die men na lang zoeken heeft kunnen kweken. Dit doordat men ging kruisen met de Prunus pumila (dwergachtig) en men kreeg daar uit de Prunus cistena, in 1910. Deze lijkt in jong stadium veel op de oorspronkelijke snelle groeier en is daarom in dit stadium moeilijk te onderscheiden; lastig voor de kweker. In park Aerwinckel is de Prunus cistena geplant in vak III vooraan. Deze mooie struik heeft donkergele tot oranje-herfstkleuren.

Prunus triloba of Amandelboompje.

Het schijnt dat deze Prunus in het wild niet bekend is en in Oost Azië al zeer lang in cultuur is. In 1855 is dit boompje in Europa ingevoerd. Triloba wil zeggen drielobbig. Dit winterharde boompje bloeit al in april- mei als juist de lente begint door te zetten met halfgevolde wijd openstaande bloemen. De bloei van dit kleine boompje vindt plaats op

eenjarig hout. Dit boompje wordt vaak op een stam gekweekt en men kan deze na de bloei helemaal terugknippen waarna hij in de zomer weer jong schot kan maken waarop hij na de winter weer bloeit. Ook kan men ervoor kiezen hem niet te snoeien dan wordt hij wel een flink stuk breder. De exemplaren in park Aerwinckel doen het niet zo best en er is ook al *Molinia* (schimmel die taksterfte bij kersen veroorzaakt) geconstateerd.

Prunus mume of Japanse sierkers.

Het woordje mume betekent in Japan; kers of eigenlijk een soort pruim. Deze vruchten worden gepekeld en zouden allerlei voordelen voor je gezondheid brengen. Veel Japanners gaan niet op reis zonder umebushi als middel tegen vermoeidheid, maagzweren en een opkomende verkoudheid. Vooral de fantastisch mooie rode bloem is een leuke afwisseling tussen de witte en gele bloei die zo vroeg in het jaar, maart, de boventoon voert. Wellicht door de vroege bloei is er weinig bestuiving en door zijn afkomst draagt hij bij ons geen vruchten; hij is hier ook alleen maar voor zijn bloemen aangeplant. Ook bij de Toverhazelaar die ook zo vroeg kan bloeien komen slechts zelden vruchten voor. Bij de *Prunus insititia* welke iets later bloeit verschijnen er wel vruchten> Deze vruchten zijn ook nog eetbaar en ze lijken op een abrikoos. Hoewel hij als vorstgevoelig wordt omschreven heeft hij de Hollandse winter de laatste jaren goed doorstaan.

Prunus cerasus of Zure kers.

In de fruithoek, van Park Aerwinckel staat ook de Morel. Er is bij de inrichting hier ook gedacht aan de Zoete kers; maar het is tegenwoordig bijna onmogelijk om de vogels van de kersen weg te houden. Vroeger stond men er nooit bij stil, nu vraag je af: Waar ligt dit aan? De morel is niet zo gewild bij de vogels en de boom blijft ook kleiner. Er moet bij het snoeien wel op gelet worden dat voldoende jong schot overblijft want deze geven de mooiste bloemen en vruchten. De oude takken zijn vaak kaal en door deze weg te halen schep je meer mogelijkheden voor het jonge schot. Als de morellen goed rijp zijn smaken ze verfrissend op een warme dag. En fruit uit eigen tuin smaakt toch altijd beter dan uit een bakje van de supermarkt.

Aaltjes, Nematoden

Deze behoren tot de klasse draadwormen waarvan er zelfs meerdere honderden soorten van voorkomen. Sommigen zijn bekend als stengelaaltjes, bladaaltjes en wortelaaltjes. De laatste veroorzaken de rogge-moeheid en aardappelmoetheid. Vaak zijn ze de oorzaak van slechte groei bij bomen zoals *Prunus*soorten. Ter illustratie het volgende praktijkvoorbeeld: Een kweker plantte *Prunus* op een perceel dat hij door ruilverkaveling had verworven. Een klein gedeelte hiervan had hij vroeger, 30 jaar geleden, als kwekerij gebruikt. Op de rij af was te zien waar vroeger *Prunus* gestaan had. Deze zuigende wormen zorgen door het grote aantal; per centimeter zo'n 4 tot 100 exemplaren, dat deze planten "leeggezogen" worden of een kwijnend bestaan gaan leiden. Om deze reden moet men geen kers na kers, appel na appel of roos na roos planten. Planten die tot een andere orde of klasse behoren hebben er geen last van, omdat de aaltjes zijn gespecialiseerd. En om de soort in stand te houden zijn de eitjes in staat om een zeer lange rustperiode door te brengen en toch nog levenskrachtig te blijven. Indien er na vele jaren weer een geschikte waardplant aanwezig is zullen de wortelzuren de eitjes tot ontkieming brengen en na 4 vervellingen kunnen de aaltjes weer verder leven. Slechts met speciale en agressieve middelen kan men de grond ontsmetten. Kleinere oppervlakten kan men ook van nieuwe grond voorzien, na verwijdering van de oude grond. Men heeft ook een tijdlang geadviseerd om Afrikaantjes te planten, in Noord Limburg kom je nog hele velden tegen. De resultaten heb ik zelf nooit kunnen zien en omdat de teelt van Afrikaantjes nooit is uitgebreid, heb ik hier mijn twijfels over. Merkwaardig, dat een zo belangrijke aantasting van planten zo weinig beschreven wordt. Misschien omdat ze zo klein zijn, ½ tot 1 mm. en ook nog kleurloos.

Ptelea trifoliata of Lederboom.

Dit boompje behoort tot de familie der Ruitachtigen, en de naam Ptelea gebruikten de Oude Grieken voor de Iep. De vruchten lijken op de vruchten van de Iep; beide zijn rondom breed gevleugeld. Het woordje trifoliata duidt op het drievoudig samengesteld blad. Deze Lederboom komt uit Oostelijk Noord- Amerika en is al in 1704 naar deze streken gebracht. De naam Lederboom komt van de mooie diepbruine bast. De bast is op oudere leeftijd vrijwel glad en vertoont dan nerven die voor doorleefd leer ook zo karakteristiek zijn. Het is een sterke heester die vier tot vijf meter hoog kan worden. In vroegere tuinen werden deze vaak als “vulhout” gebruikt op de achtergrond. Enkele geelbladige soorten werden wel eens op de voorgrond gebruikt om hier wat hoogte te krijgen. Toch is de bloei van deze heester echt de moeite waard met zijn gele schermen met schijnbloemen. Echter tegenwoordig met de “vershraling” van het assortiment wordt hij vaak al niet meer in de beplantingsplannen opgenomen, daarbij heeft hij als exoot in onze inheemse natuur helemaal geen kans. De particuliere tuinen zijn te klein en de bloem niet aantrekkelijk genoeg. Door het wegvallen van de financiële steun zullen Arboreta en Botanische tuinen op den duur het sortiment niet kunnen handhaven, zodat over een aantal jaren niemand meer wat een Ptelea is. Alleen enkele geologen die deze soort uit het Tegliën nog herkennen als soort met mooie kurklijsten uit de Tegelse klei die destijds onze toenmalige bossen verrijkten met hun sierlijke takken, bloemen en vruchten.

Pterostyrax hispida of Vleugelstorax.

Deze naam wordt begrijpelijker als men weet dat styrax betekend overlans gevleugeld en hispida duidt op de beharing. Pterostyrax vormt meestal een forse struik tot, minder voorkomend, een kleine boom. Deze Vleugelstorax komt uit Japan en China en is via Rusland hier in 1862 ingevoerd. Tot de groep Storax- boomachtigen worden ook gerekend de Halesia (Sneeuw klokjesboom) en de Styrax (Storaxboom) waarbij alle boompjes vormen met klokjesachtige bloemen. Gedurende de bloei geeft deze heester dan ook een fantastisch schouwspel. Tussen het welige blad hangen de witte trossen bloemen die zo langs als een hand zijn. De afzonderlijke bloemen hebben een bloemkroon van ruim een centimeter en de meeldraden steken buiten de kroon uit. Met deze bloei moet men wel enig geduld hebben; ze komen normaal pas vanaf hun zevende levensjaar in bloem. Deze prachtige heester staat ook in park Sint Charles, te Baexem. Toen hij daar zover was dat de eerste bloemen verschenen moest hij letterlijk het veld ruimen voor de aanleg van een nieuwe zaal. Men heeft geprobeerd deze te verplanten; doch dit gaat bij deze soort niet goed meer, hij heeft nog een poosje een kwijnend bestaan gehad. Bouwen in een tuin of park is meestal een regelrechte ramp voor de bomen, planten en struiken.

Pterocarya fraxinifolia of Vleugelnoot.

In Park Aerwinckel staat links aan de westzijde een groep bomen om het vierkante stramien te doorbreken. Hierbij is ook een Vleugelnoot gebruikt. Deze boom is de laatste vijfentwintig jaar bekend geworden en wordt veel als straatboom aangeplant; dit is vaak niet zo'n goede keuze daar hij sterk breed uit kan groeien. Het groeipunt sluit zich niet voor de winter en maakt hierdoor geen knopschubben waardoor men spreekt van naakte knoppen. In de winter blijven hierdoor de blaadjes, in het klein, nog zichtbaar. Deze hebben een prachtige bronsgroene kleur. Ze hebben draderige en vlezige wortels en verdragen eventuele ondergroei goed. De Vleugelnoot bloeit al in mei met lange snoeren waaraan later de gevleugelde zaden, de noten, aan verschijnen. Soms wordt opslag gemaakt waar weer jonge bomen van kunnen worden verkregen. Vanuit de Kaukasus is hij in 1872 weer terug naar Europa gebracht. De Kaukasus is niet zo toevallig; van hieruit worden meerdere soorten geïntroduceerd, het is eigenlijk een verzamelpunt van meerdere klimaten als: Afrika, Europa en Azië. Uit de vorige zin blijkt dat hij hier al is geweest. In het Tigliën

groeide hier, bij dezelfde temperatuur, ook al vleugelnooten die bijdroegen aan de diversiteit van de toenmalige bossen. In het Waldeck- Park in Maastricht stond in het verleden een reusachtig exemplaar van deze soort: De kroon was zo zwaar dat dit opgevangen moest worden met vele trekstangen. Van binnen was hij door inrotting al hol en vertoonde een soort grotopening naar buiten. Hij leek zo voor kinderen een echte kabouterboom. Monumentale bomen zijn een dierbaar, kostbaar maar ook een kwetsbaar bezit!

Pyrus salicifolia of Wilgbladige peer.

In de westkant, van Park Aerwinckel, zijn enige bomen van deze soort aangeplant. Bij deze groep is er ook weer voor gezorgd het eentonige beeld te doorbreken. Habitus en takkenstand met diverse bladvormen geven een levendig beeld, zelfs al zonder de bloemen. Hierbij moet je maar eens letten bij een luchtfoto van Braziliaanse regenwouden. Geen tuin- en landschapsarchitect die dit effect ooit heeft kunnen benaderen: Op een kleine oppervlakte met honderden soorten, kleuren, hoogten en vormen. De grijze blaadjes en de sierlijk hangende takken contrasteren met de opwaarts en eivormig en uitspreidende bladvormen. Tenslotte komen er witte bloemen aan die worden gevolgd door kleine peertjes. Deze Peer is afkomstig van de Balkan en is in 1780 in Engeland ingevoerd.

Mespilus germanica of Mispel.

Mispel is een ouderwetse vruchtboom die zowel met blad als bloem toch al gauw de aandacht trekt. In park Aerwinckel staan enkele struiken bij de vijver die in mei zijn getooid met witte bloemen waar later weer vruchten aan verschijnen. Aan deze vruchten blijven de lange kelkbladeren lang zichtbaar en geven dit een typisch uiterlijk. Pas na een vorstperiode zijn deze vruchten eetbaar; als ze “voos” zijn. Hiervan is ook de uitdrukking: “zo rot als een mispel”. De Mispel is hier al lang in cultuur en is vanuit West Azië naar Europa gebracht, misschien vanwege zijn vitaminerijke vruchten. Op enkele plaatsen komt ze ook verwilderd voor.

Cydonia oblonga of Kweeper.

Daar deze vaak genoemd wordt bij de Mispel staat hij hier genoemd terwijl dit alfabetisch niet terecht is. Deze is genoemd naar een zeer oude stad, aan de Noordkust van Kreta en is hier voor het eerst gevonden. Het is misschien het vaderland van de Kweeper. Oblonga betekend langwerpig, peervormig. Het schijnt dat de peer een aparte smaak geeft aan diverse lekkernijen als appeltaart en snoepgoed. Het is in feite een oude vruchtsoort die niet meer erg bekend is. De kwekers van perenbomen kennen deze soort goed daar hij voor onderstammen van peren wordt gebruikt. Peren op zaailingen dragen pas laat, op de Kweeper geënt dragen ze al eerder vrucht en wordt ook de groei eruit gehaald. Dit is te vergelijken met de zwak groeiende onderstammen van appels. Voor vermeerdering wordt de Kweeper gestekt. Na een of twee jaar worden ze op de kwekerij geplant om geënt te worden. Na nog weer twee jaren zijn het struikjes, klaar voor verkoop.

Populus lasiocarpa of Ruwvruchtige populier

De naam wijst op de ruig en wollig behaarde vrucht die als deze na de bloei rijp is lijkt op een Kapokboom. Wegens dit pluis is hij niet zo geschikt om vlakbij huis te planten. Het is een flink groeiende boom met dikke (kleverige) knoppen en hoekige twijgen en tot 25 cm. grote eironde bladeren, hartvormige voet en ± 10 cm. lange steel. Een boom van deze soort heeft in het kasteelpark Horn gestaan die geënt was op een Balsempopulier. Helaas is deze verwijderd omdat hij lastig zou zijn in het gazon!

Pyracantha coccinea of Vuurdoorn.

Hier is de Latijnse naam letterlijk vertaald in Pyra is vuur en cantha is doorn. Deze uit Zuid Europa, West Azië en China afkomstige heester was hier al in 1594 en is bekend als gevelplant; “de buurman heeft deze ook tegen de muur gezet dus.....” Zonder te

weten dat een Vuurdoorn ook vrijstaand een leuke heester is. In de Betuwe staan onder aan een dijk een rij met Vuurdoorn beplant; als je deze in volle bessentooi ziet; krijg je pijn aan de ogen, de honderden meters fel oranje bessen. Als je hier dagelijks naar moet kijken is dit echter weer net iets teveel van het goede. Als de bessen niet door een roest worden aangetast kunnen ze zo nog maanden mooi blijven. Als gevelplant heeft hij weinig last van ziekten; zelfs op het noorden doet hij het goed. Je moet wel die soorten in het tuincentrum kunnen kiezen die geen last van roest kunnen krijgen, want hier is een Vuurdoorn een Vuurdoorn en om de variëteit bekommert zich niemand. Dat is vaak een nadeel met de vele soorten en variëteiten.

Rhododendron og. Rozenboom

Rhodo wordt vertaald met roos en dendron is boom vandaar de weinig bekende Nederlandse naam. Bent u nog nooit verdwaald? En wilt u toch dat gevoel leren kennen? Probeer dan alle Rhododendrons te leren kennen. Harry van der Laar vermeldt in zijn boek "Houtige gewassen" liefst 700 soorten en variëteiten en deze variëren in hoogte van 30 cm. tot 5 m en hier komen er nog elk jaar bij. Toch hier een poging om zeer beknopt het sortiment herkenbaar over te dragen. Beginnen we bij de laagste: Rhododendron impeditum met meestal blauwe bloempjes. Hierna de Rhododendron chryseum met zijn lichtgele bloempjes. Iets hogere soorten zijn Rhododendron hippophaeoides met donker violette bloemen en de Rhododendron williamsianum die rood bloeit en tot 80 cm hoog wordt. Tot 1 m. hoog worden de beide roze-bloeiende alpenroosjes, evenhoog worden de Rhododendron hirsutum en Rhododendron praecox. Grote groepen Rhododendrons vindt men hier in voor en achtertuin met de grootbloemige Rhodo's. Oorspronkelijk waren deze grootbloemige Rhodo's de Rhododendron ponticum met hun vlakke bladen. Daar kwam later bij de Rhododendron catawbiense met bolle bladeren. Daar deze weer onderling gekruist zijn is het typische verloren gegaan. Rhodo's zijn giftig maar dat ze daardoor de geschiedenis beïnvloed hebben is minder bekend. Daarom hier een artikel van Dr. David Leach.

Bij het kasteel staat een hoek Rhodo's en deze dragen veelal etiketten waardoor de liefhebber hier kan oefenen.

Het gif van de Rhododendron luteum: Acetylcholinesterase. Invloed op civilisatie in Europa (Romeinen). Pompeius leidt veldslag tegen Mitridates, koning van Poatus en kampeert bij Frezibond, Noord Oost Turkije. De soldaten stropen de omgeving af en eten honing uit lokale bijenkorven afkomstig van Rhododendron luteum. Verloren na het eten hiervan hun zintuigen en werden door Poatus verslagen. Het duurde ruim 3 jaar langer om Poatus te onderwerpen. Kreeg in Rome niet de erkenning die hij verwachtte, sloot geheime alliantie met Julius Ceasar, die leidde tot de val van de Republiek, die Julius Ceasar op de troon bracht.

Rhus typhina of Azijnboom of Fluweelboom of Sumak.

Er zijn mooie soorten van het geslacht Rhus, doch alle hebben de eigenschap dat ze een giftig melksap bevatten. Dit vergif kan zeer onaangename langdurige ontstekingen; blaren en opzwellen van klieren, veroorzaken. Aanraken van het blad is voor sommige mensen al voldoende om een van de hierboven beschreven aandoeningen te krijgen, ieder jaar maken veel Noord-Amerikanen waar de Rhus inheems is hier kennis mee. De meest giftige soort is Rhus radicans (Rhus toxicodendron) de Gifsumak, deze soort komt in ons land niet voor. Typhina is lisdoddevormig welke slaat op de vorm van de vruchten; behoort tot de eerste heesters die in begin 17de eeuw in ons land werden ingevoerd. De grillige groei en het mooi

geveerde blad maakten hem tot een gewilde soort bij vele tuinarchitecten. Sindsdien is hij plaatselijk door worteluitlopers verwilderd. Typisch voor dit boompje is de scheefgroei van de stammen. De bladeren verkleuren in de herfst van geel naar rood; hij moet dan wel in de volle zon staan. De op kolven lijkende vruchten kleuren in augustus karmijnrood en vormen dan een mooi contrast met het nog friscgroene blad. Meerdere malen vroegen imkers mij om deze kolven. Gedroogd in de pijp waren ze doeltreffend om de bijen zo rustig te krijgen dat de imkers hun werk in de bijenkast konden doen. Natuurlijk in de pijp alleen blazen!

Normaal blijven de kolven de hele winter op de struik staan en hoe ouder de struik hoe meer kolven eraan komen. Heel wat sierlijker is de *Rhus typhina* 'Dissecta' met zijn ingesneden blad zoals ook in park Aerwinckel is aangeplant. Ook staat hier een cultivar van de *Rhus glabra*; *glabra* is onbehaard, namelijk; *Rhus glabra* 'Laciniata' die ook een meer ingesneden blad heeft. Beide soorten staan in vak III bij de Sneeuwvlokkenboom.

Een leuke anekdote tijdens het aanplanten in het park is: de *Rhus typhina* 'Dissecta' werd netjes in een pot geleverd en de *Rhus glabra* 'Laciniata' werd van wat opslag geplant. Van de *glabra* werden enkele wortels bijelkaar gedraaid en zo in het plantgat gezet. Hierop kwam het eerste jaar al een scheut van 80 cm. Terwijl de *typhina*, die netjes in een pot stond, ook in eenzelfde soort plantgat ging en maar een schot maakte van hoogstens 10cm. Dit komt omdat de wortels in het potje zo vervult raken dat het minstens een jaar duurt vooraleer ze nieuwe wortels gaan maken. Men is op de hoogte van dit nadeel van de potjes maar de klant wil ieder moment van het jaar kunnen planten en de kwekers willen het hele jaar verkopen. Je kunt je met recht afvragen of al die nieuwigheden wel vooruitgang zijn. In dit geval alleen maar achteruitgang.

Ribes sanguineum.

Hier bestaat niet echt een Nederlandse naam voor en als we nagaan hoeveel besachtigen er zijn is dat ook geen wonder: Denk maar aan Kruisbes, Witte aalbes, Zwarte aalbes, Rode aalbes, Alpenbes en de Gele alpenbes. We moeten dankbaar zijn dat de Rode ribes, afkomstig uit Californië gelijktijdig bloeit met de Forsythia. Beide kleuren passen goed bij elkaar. De groeiwijze contrasteert goed: Het overhangende van de Forsythia en de iets steilere groei van de Ribes, die ook in bladvorm wat leven brengt. Bladeren en bloemen hebben een pittige geur en de zwart berijpte bessen zijn, hoewel niet eetbaar, ook mooi. De stamvorm is lichtroze maar in park Aerwinckel is gekozen voor de donkerroze bloei van *Ribes sanguineum* 'King Edward VII'. Deze cultivar is gemakkelijk te stekken en wordt zelden geplaagd door ziekten en kan zich zelfs soms uitzaaien. Ook verdraagt hij iets schaduw, al loopt de bloei dan iets terug. De Ribes behoort met vele soortgenoten tot de familie der Steenbreekachtigen, de Saxifragaceae.

Bloem van Robinia hispida.

Robinia pseudoacacia of Valse acacia.

Pseudo wil zeggen schijn; vandaar ook Schijnacacia. De naam acacia is bijna niet meer weg te denken terwijl de echte acacia een heel ander geslacht is. De Robinia is genoemd naar de Franse tuinman Jean Robain die onder vele koningen werkzaam is geweest: Hendrik III, Hendrik IV en Lodewijk XIII. Hij was ook de grote organisator van de Botanische tuin te Parijs. Hier heeft hij, in 1600, de eerste Robinia vanuit Virginia ingevoerd. In park Aerwinckel staan op vele plekken deze geweldig mooie bomen, ze zijn nu ook aangevuld met Robinia hispida; hispida is ruw. De takken van deze Robinia zijn ruw door de fijne stekels, welke zeer decoratief zijn, ze hebben grote rose bloemtrossen maar zijn erg gevoelig voor de wind door takbreuk. Hierdoor blijft de Robinia hispida meer een struik; er breken steeds takken uit, hij bloeit echter zo mooi dat we dit accepteren bovendien blijven door dit gedrag de mooie bloemen altijd laag. Van de takbreuk heeft de hooggroeiende Robinia viscosa met zijn rose bloemen en ook de Robinia pseudoacacia 'Frisia', met zijn goudgele blaadjes, minder last. De Robinia is licht giftig, hierdoor heeft hij geen last van bladluizen. Tegen vraat van grote grazers beschermt hij zich met doorns; dit zijn eigenlijk vergroeide steunblaadjes. Let er maar eens op hoe zwaar de jonge malse twijgen zijn gedoornd terwijl de oudere niet of nauwelijks zijn gedoornd. In de jonge fase groeit hij enorm snel en levert toch hoogwaardig hout. Dit is terug te voeren naar zijn afwijkende productieproces. De meeste planten halen C (koolstof) uit de lucht uit het CO₂ (koolzuurgas), hij kan dit alleen doen bij zonlicht; dus overdag. De Robinia heeft een soort fabriekje waarin continue wordt gewerkt; het gaat dus dag en nacht door. Bij daglicht verloopt het proces normaal, bij nacht gaat dit proces ook door maar de producten worden opgeslagen in verbindingen die de volgende dag bij zonlicht afgewerkt worden. Een nadeel van de Robinia is dat hij graag opslag vormt en deze eigenschap zorgt ervoor dat deze boom de "schrik der wegbeheerders" is. In park Aerwinckel is dit gedrag ook zichtbaar en hier moet men alert op

zijn en gelijk verwijderen. Deze boom groeit vooral op de hogere zandgronden goed. Als vlinderbloemige en door zijn late bloei is hij een geliefde soort bij de imkers. De witte bloemtrossen zijn heerlijk geurend. Net als alle vlinderbloemigen leven ze in symbiose met stikstofbindende bacteriën die de stikstof(N) uit de lucht halen en zodoende de voeding in de bodem verbeteren. Oude bomen krijgen op den duur een prachtige imposante stam met vele ribben en rimpels; zo zie je vaak kunnen rimpels ook mooi zijn. Op Landgoed Roosendaal in Maasbracht wilde men enkele jaren terug een aantal mooie oude Robinia's kappen om hier andere soorten voor terug te krijgen, volgens een artikel in het tijdschrift van "Het Limburgs Landschap". Voor zover ik heb meegekregen zijn uiteindelijk de mooie oude exemplaren gespaard gebleven; hoezo een goede oplossing! Als deze oudjes in elkaar zakken krijgen we geen opvolgers van deze mooie soort meer. Toch blijft het een exoot: In Heythuysen zijn enkele jaren terug met veel Tam-tam enkele percelen met Robinia aangeplant onder het mom van de productie van inheems hardhout die na twintig jaar al oogstrijp zou zijn. De opzet is prachtig maar als je ziet hoe het er nu bijligt, springen je de tranen in de ogen. Zeker in de eerste jaren is er veel verzorging nodig; *Bair heeft jaren in een boomkwekerij gewerkt*. De geplande twintig jaar moeten worden opgeschoven naar zeker dertig of zelfs nog veertig jaar. Toch is het nog altijd beter dan de rooibouw van tropisch hardhout. Zie ook het boek: "In de leer bij de Sjamanen".

Rubus of Braam.

De eerste tuinliefhebber die een Gewone braam in zijn tuin plant moet ik nog tegenkomen. Toch is het gebeurd dat jeugd vroeger in de Peel Gewone braam heeft aangeplant. Zij kenden de vruchten en wilden deze in de buurt hebben, echter door de uitgeloopte en arme grond gingen deze bramen dood. Tegenwoordig, met de neerslag van de stikstof uit de lucht, is deze plant een zorgwekkende plaag geworden evenals de Grote brandnetel. Bramen maken lange ranken die waar ze de grond raken gaan wortelen en voor nieuwe planten zorgen. Ook het zaaien verloopt gemakkelijk vanzelf. Uitsteken of uittrekken; vergeet het maar. Ik kreeg in 1975 via de ruilverkaveling een houtwal toegewezen met bramen. Ik dacht dus; opruimen door uitsteken en uittrekken en dit 25 jaar lang. Maar toch elk jaar weer opnieuw opslag; elk stukje wortel levert een nieuwe plant op!

Het leven past zich aan. In de zwartste schoorstenen zonder zuurstof alsook onder in de diepste oceanen waar bijna geen zuurstof aanwezig kan zijn kom in de vorm van bacteriën nog leven voor! Ik ken zelfs een geval met tanks met huisbrandolie deze heeft men na ongeveer veertig jaar moeten vernieuwen. Dit omdat Bacteriën de olie aan elkaar klitten! Ook is bekend dat er kevers zijn die kunststof eten dus voorraad genoeg! Enkele jaren geleden zijn we bij een excursie van de Plantenwerkgroep van het IVN te Roermond naar het Haselaersbroek te Koningsbosch geweest. Hier had men een duur en groots plan ten uitvoer gebracht: Het hogere gedeelte was helemaal opgeschoond en zou struikheide moeten worden. Het lagere gedeelte, wat ook geheel van alle vegetatie was vrijgemaakt moest voor een gedeelte Dopheide worden. Reeds het eerste jaar toen wij hier waren moesten we al bijna "waden" door de braamstruwelen. Hoe het hier verder afloopt weet ik niet, maar ik kan het wel raden!

Toch zijn er in het bosgedeelte van park Aerwinckel enkele braamsoorten aangeplant. Dit zijn de in 1635 via Frankrijk ingevoerde *Rubus odoratus* die heerlijk geurend zijn met zijn rode bloemen. Alsook de in 1904 uit West China ingevoerde *Rubus thibetanus* met de purperen bloemen en de wit berijpte twijgen. De braam met de grote bloemen is de *Rubus spectabilis* die uit Noord Amerika in 1827 hier is ingevoerd, ook deze heeft rode bloemen maar heeft oranje vruchten. Bijzonder vermeldenswaardig van deze braam is dat hij beschreven wordt als maker van uitlopers; dus een woekeraar, doch ik heb hem meer dan tien jaar staan bij "Huize Beek en Bos" waar hij nog altijd netjes in zijn vak staat. Hier zorgen

ze voor een overgang van het park naar het bos waar de inheemse bramen staan. De ingevoerde bramen moeten hier voor de kleur zorgen. Een andere Rubussoort is de Rubus idaeus, de Framboos, welke in de “fruihoek” staat geplant. Hier staat ook de Japanse wijnbes, Rubus phoenicolasius welke sterk de neiging heeft om lange ranken te maken. Deze heeft mooie bloemen waar heerlijke vruchten aan verschijnen. Deze Rubus, die in 1876 uit Oost-Azië is ingevoerd, kan men het beste halverwege de zomer inkorten. Hierbij is weer duidelijk dat onze inheemse braam geen exoot is maar wel “Het zwarte schaap” van de familie.

Salix alba sericea of Zilverwilg

De Zilverwilg is een flinke struik met bladeren die aan beide zijden zilvergrijs behaard zijn. Deze staat in het boek van H. v.d. Laar maar niet in de nieuwe Dendrologie! Wel in het oude boek van W.J. Hendriks “Onze loofhoutgewassen”. Als vervanger kunnen we proberen Salix babylonica ‘Crispa’ te krijgen. Beide heb ik ooit gezien in Maastricht. Salix babylonica ‘Crispa’ is een uitermate gekroesde vorm die opvalt door de groeiwijze

Sophora japonica of Honingboom.

Dit is eigenlijk een verlatijnste Arabische naam waardoor de tweede naam dus misleidend is. Deze boomsoort komt eigenlijk uit China en is in 1747 uit Korea via Frankrijk hier ingevoerd. Rond de eeuwwisseling gaf de gemeente Haelen verscheidene percelen bouwgrond uit, niets bijzonder; bouwgrond is immers nodig. Op een perceel stond echter een grote oude Honingboom die voor de bouwers een obstakel vormde; dit was een woning minder voor een boom die “toch niets opbrengt”. Er werd gekozen voor kappen, ondanks dat er vele mensen hiertegen protesteerden. Burgemeester en Wethouders hadden bij de verkoop niet uitgehouden dat de boom moest blijven staan en met de “dooddoener”; we planten wel een nieuwe, werd dit afgedaan. Er wordt geen rekening gehouden met het feit dat het minstens twee generaties zal duren vooraleer een boom van deze omvang weer hier staat. De Honingboom wordt vaak niet eens opgemerkt door zijn overeenkomst met de veel voorkomende Valse acacia. De Honingboom werd in 1762 in Engeland ingevoerd door Pierre Nicolas Le Chéron d'Incarville. Deze naam leeft voort in de Tuingloxinia (Incarvillea). Al in 1747 werd een Honingboom geplant in de Parijse Jardin des Plantes. In 1762 werd hij in Engeland aangeplant in de Koninklijke tuinen: “Kew Gardens”. Deze boom staat of ligt er nog want hij is omgewaaid maar de kroon heeft zich aangepast aan de horizontale stam en is zelfs nu nog 25 meter hoog. Deze boom komt pas laat in bloei in juli-augustus. De bloei bestaat uit grote pluimen die voor een imker, vooral in tijden als de drachtplanten iets minder worden, een ware lust zijn. Het is eigenlijk een “overbruggen” van vroege bloei naar heidebloei. De mosgroene takken met aan de basis verdikte bladeren zijn typisch door de lichte lenticellen dit zijn ademcellen. Deze boom heeft zelden last van ziekten en aantastingen. Een mooie en schilderachtige cultivar is Sophora japonica ‘Pendula’, die we langzaamgroeïend is. Hierdoor moeten we lang wachten tot de mooie grillige takken zijn gevormd bij de oudere bomen. In het Kasteelpark te Horn staat links naast de graftombe bij de weg een bijzondere Honingboom: deze is als cultivar ‘Pendula’ aangeplant maar door slecht onderhoud heeft de gewone vorm, welke de onderstam vormt; de treurvorm overgroeïd. Deze boomsoort zou goed voldoen als “straatboom”, met zijn fijne blaadjes, zonder luizen en andere ongemakken. Deze vlinderbloemige is helaas veel te weinig bekend en waar men massaal plaats heeft voor eiken, beuken- en essenakkers zou een afwisseling met andere bomen zoals de Honingboom toch ook niet misstaan. Men praat toch ook van recreatiebossen!

Spiraea thunbergii of Spierstruik.

Deze struiken van de onderfamilie der Spiraea's behoren ook weer tot de familie der Roosachtigen en is geologisch nog een jonge familie. De familie de Rosaceae is zeer soortenrijk met ook vele cultivars. In park Aerwinckel is een keuze gemaakt uit dit grote

aanbod. In het voorjaar is het de beurt aan *Spiraea thunbergii*, een zeer bekoorlijk heestertje van anderhalve meter hoog met fijne takken en fijn blad. Voor het blad uitloopt eind april, soms zelfs nog enkele weken eerder gaan bij een zachte winter duizenden kleine bloempjes open zodat de takken met sneeuw lijken bedekt. Wie oplettend kijkt herkent in de bloeiwijze het Japanse karakter van deze struik. Hij is dan ook in 1859 uit Japan naar ons land gebracht. Aansluitend aan de bloei van deze soort komt de *Spiraea arguta* in bloei. Deze struik heeft grotere bloemen en ook de heester zelf is iets forser. Deze soort is in 1884 uit een kruising ontstaan. De *Spiraea vanhouttei* bloeit vanaf mei. Deze *Spiraea*, die twee meter hoog wordt, heeft sierlijk overhangende takken die vol bloemen zitten. Deze heester is gemakkelijk te combineren met eventueel anders gekleurde bloemheesters. Deze struik heeft als voordeel dat hij het zelfs nog aardig doet in halfschaduw. De *Spiraea vanhouttei* is ontstaan uit een kruising in 1862 in Frankrijk. Hierna bloeit de *Spiraea nipponica* vanaf juni. Zoals al uit de naam valt af te leiden komt deze soort uit Japan en is in 1870 hier ingevoerd. De eerste jaren behoeft men deze struiken niet te snoeien; hoe meer twijgen, hoe meer blad en daar moeten ze zich mee ontwikkelen. Na de eerste jaren kunnen het beste elk jaar enkele oudere takken worden uitgelicht waardoor zich weer nieuwe scheuten kunnen ontwikkelen. De *Spiraea nipponica* is niet alleen de grootste *Spiraea* maar ook de mooiste; de overhangende takken zijn in de bloeitijd zo overladen met bloemen dat je zelfs geen blad meer ziet. Hierdoor moeten we ervoor oppassen deze overhangende takken weg te nemen; daar anders zijn sierwaarde verloren gaat. Als laatste hier bloeit de *Spiraea japonica* 'Crispa'. De cultivarnaam 'Crispa' slaat op de golvende en gekroesde bladeren. Dit is een gedrongen struik met een aparte vorm. Het is eigenlijk een kruising en daar weer een selectie uit; "de weg naar schoonheid is soms lang". Hij vormt platte roze schermen. Door deze vorm is de *Spiraea japonica* 'Crispa' geschikt om op de voorgrond de plaatsen. De *Spiraea japonica* 'Crispa' is in 1890 vanuit Japan hier ingevoerd. Vaak worden de bumalda-soorten tot aan het maaiveld teruggesnoeid wat erg jammer is daar men dan lang zit met een "kale plek" in de tuin. Dit is helemaal niet nodig omdat hij s' winters niet invriest en de bloei wordt er zeker ook niet door gestimuleerd. De enige reden kan zijn dat hij iets te hoog wordt, de struik kan dan worden teruggesnoeid tot een lager geplaatste zijtak. U ziet hiermee dat we met een goede keuze van de *Spiraea*'s bloem en kleur in de tuin kunnen hebben van april tot augustus.

Stephanandra tanakae of Kransspiraea

Stephanandra (Grieks) wil zeggen de meeldraden in een krans. *Tanakae* was een Japans plantkundige eigenlijk de vinder van de *Stephanandra*; hij is ingevoerd in 1893 vanuit Japan. De Nederlandse naam is *Kransspiraea*. Met zijn sierlijk overhangende takken en 1 ½ meter hoogte past hij in elke tuin en kan zelfs solitair worden gebruikt. Maar plantsoenendiensten gebruiken hem meestal in groepen.

Als de heester in juli bloeit lijkt hij als het ware in een witte wolk gehuld; alle zijtakjes hebben dan bloemen. In de herfst kleurt hij de tuin wekenlang met een oranje topt roestrode kleur. Hij stelt weinig eisen aan de grond. Wel moet men na enige jaren geregeld oude takken uitnemen waardoor verjonging kan plaatshebben.

Staphylea colchica of Pimpernoot.

Ondanks de naam heeft deze heester niets met noten te maken: Het is zelfs een geheel aparte familie. Ook de plantenwereld is onderhevig aan de trends van de mensen. Denk maar eens aan de *Clivia*'s; die eens een "ereplaats" kregen in de "goede kamer" en van moeder op dochter overgingen. Wie kent ze nu nog? Zo is het ook met de *Pimpernoot*; deze stond vroeger op elke buitenplaats en landgoed, welke maar iets voorstelde. Nu vind je hem bijna nergens meer. Deze heester komt uit de Kaukasus, wat af te leiden is van de soortnaam: *colchicus*. Van daaruit is hij in 1855 naar deze streken gehaald of eigenlijk teruggehaald; want ook deze

heester hoorde tijdens het Tegliën tot onze inheemse flora. Het is een mooie tot twee meter hoog wordende heester die in mei wit bloeit. Hier verschijnen dan later de typische blaasvormige vruchten aan die veel gelijkenis tonen met de aanhangsels welke onder het mannelijk lid hangen. Hierdoor hebben ze in de volksmond nog andere namen; ik zie Bair zijn oogjes nog ondeugend twinkelen toen hij me dit voor het eerst vertelde. Het is echter een mooie, sterke, maar vergeten struik: Deze zijn echter in kasteelpark Horn en in het park van Sint Charles, Baexem nog te vinden.

Symphoricarpos of Sneeuwbes, Klapbes.

Deze soort is ingevoerd in 1817. Kinderen knippen graag de bes stuk wat gepaard gaat met een klap, vandaar ook de andere naam: Klapbes. Iedereen kent de Sneeuwbes al of niet uit zijn eigen tuin. Dit is ook een zeer gemakkelijke struik die al in zeer korte tijd bessen draagt. Hij maakt zeer snel uitlopers waar weer nieuwe struiken uit kunnen worden gevormd, deze uitlopers worden vaak aan kennissen gegeven. Daarbij is het door de lange bloeitijd ook een zeer geschikte drachtplant voor de bijen. Het vormen van deze uitlopers kan soms ook vervelend zijn, daar ze meters ver opslag maken. In park Aerwinckel zijn ze daarom geplant in grote plantenspotten waaruit de bodem is verwijderd; de voedingswortels gaan de grond in en de meest oppervlakkige worteluitlopers worden door de pot tegengehouden. Dit trucje is in dit park ook toegepast voor het mooie blauwe gras, *Elymus canadensis* 'Glauc'. Deze heeft namelijk ook dezelfde vervelende eigenschap om worteluitlopers te maken. In de pot zonder bodem vormt hij ook nog een compacte pol. De witte bessen van de Sneeuwbes blijven de hele winter aan de struik hangen. Wie goed kijkt ziet in de omgeving van deze struiken meer besdragers staan met andere kleuren, zodat er een combinatie gevormd wordt met allerlei vormen en kleuren bessen. Juist de combinatie versterkt het resultaat. Als voorbeeld hier de volgende anekdote: In de tuin van een bejaardentehuis zijn bloemborders aangelegd waarin een aantal bloemen met velerlei kleuren staan en waarbij ook de Rode valerian is gebruikt. In deze tuin is ook een hoekje aangelegd met verschillende soorten snijbloemen waar de mensen af en toe iets mogen meenemen voor binnen in de vaas, hier staat ook de Rode valerian tussen. Hier wordt deze niet geplukt wel juist die in de border omdat deze "mooier zijn", dit is natuurlijk niet zo maar de ernaast staande bloemen halen de kleur extra op.

Syringa vulgaris of Sering.

Een van de mei-bloeiërs die mooi in groepjes bij elkaar staan is de Sering. Deze is afkomstig uit Centraal- en Zuid Europa en is al vroeg in cultuur gebracht. Het resultaat is dat we met een overweldigende hoeveelheid soorten zitten. In de dendrologie van Dr. Boom staan zo'n 18 soorten beschreven met 30 cultivars. In het boekje van Harry van de Laar; "Naamlijst houtige gewassen", staan zelfs 100 soorten en cultivars. In het park Aerwinckel zijn vooral *Syringa vulgaris* hybriden aangeplant. Omdat deze in vele kleuren voor kunnen komen is het een kwestie om de juiste kleur op de juiste plaats te krijgen, dit is helaas hier niet gelukt. Bij de fruitbomenkwekers worden de boompjes ook van een "plombe" voorzien waardoor ze in alle jaargetijden te herkennen zijn en altijd op de juiste plaats geplant kunnen worden. Het is bij een kweker makkelijk op te lossen om deze struiken van een etiket te voorzien. Maar zolang het publiek zo nonchalant blijft zal het er niet van komen. Meestal worden de *vulgaris*-hybriden op een onderstam geënt. Dit houdt in dat we vooral de eerste jaren moeten oppassen dat de scheuten die van de onderstam komen steeds moeten worden verwijderd door gewoon uitsteken met schop. Bovendien maakt de onderstam worteluitlopers waarop ook weer scheuten verschijnen die we ook weer uit- of afsteken. Later als de struik groot genoeg is, is dit niet meer nodig. De bloemen van de Seringen hebben een aangename geur waardoor men deze vaak binnen wil zetten. Als men hiervoor gaat knippen doe dit dan altijd bovenaan, hier zijn de bloemen bovendien voller. Sommige mensen willen uit bescheidenheid juist onder knippen, maar dan wordt de struik van

onderen te kaal. Ook worden vaak de uitgebloeide bloemen weggehaald, dit is vaak een heel karwei, bovendien zal een struik in goede conditie weer net zo goed nieuwe bloemknoppen aanmaken. Uit de grote verscheidenheid van soorten is in park Aerwinckel ook gekozen voor de *Syringa microphylla*, in vak III nabij de *Exochorda*'s. Dit is een laagblijvende heester uit Noord-China en in 1910 in Europa ingevoerd. Zoals de soortnaam al aangeeft heeft hij een klein blad. Hoewel hij normaal niet hoger dan manshoog wordt kan hij toch nog hoger worden. Is dit een bezwaar dan kan men regelmatig de hogere toppen terugsnoeien, men kan ze zelfs tot aan de grond terugsnoeien en hij zal hier weer uitspringen. Doordat deze soort ook later bloeit, in juni, wordt zodoende de voorjaarsbloei in een tuin verlengd. Bovendien is een extra voordeel van deze soort dat hij vaak nog remonterend is, dit wil zeggen dat hij nog tot een tweede, zei het bescheidener, bloei komt.

Symplocos paniculata (pluimdragend) of Lazuurbes.

Ook wel Saffier- of Lazuurbes genoemd en afkomstig uit Oost Azië. Beide zijn namen van halfedelstenen met een prachtig blauwe kleur gelijkend op de bessen van deze nauwelijks bekende heester. *Paniculata* wil zeggen pluimdragend. De meeste soorten van deze familie groeien in de tropen. Deze struik heeft zich aangepast aan het koele klimaat en is ook hier winterhard. Hij is bladverliezend en vormt een flinke struik ter grootte van de krentenboom. Bloeit einde mei begin juni met witte pluimen die sterk aan de krentenboom doen denken. In de herfst tooit hij zich met de prachtige blauwe bessen. Ook weer zo'n mooie heester die ons door het ijs ontnomen is. Franse botanici hebben hem ingevoerd in 1812.

Moeder aarde heeft vele kostbaarheden voortgebracht en zorgvuldig beschermd in haar (bodem) laatjes. Jammer dat haar kinderen er zo slordig mee omspringen.

Op zekere dag viel het oog der afgravers bij de bruinkoolwinning op een grote hoeveelheid bladeren, die door de wind opwarrelden. Men dacht eerst aan bladinwaai van buiten de groeve. Bij nadere beschouwing bleek het een apart soort blad te zijn dat men niet kon thuisbrengen. Onderzoek wees uit, dat men op een zandlaag gestoten was, welke een grote hoeveelheid fossiele bladeren bevatte. Normaal vallen fossiele bladeren bij contact met de lucht als stof uiteen. Deze echter waren tegen de wind bestand. De zandlaag, waarin zich deze bladeren bevonden was veertig miljoen jaar oud!!! Zodat na deze lange rustperiode de wind het spel met de bladeren kon hervatten. Dit keer waren het niet de stuifmeelkorrels maar de bladeren zelf die tot herkenning leidden. Het betrof de *Symplocos* van de fam. *Symplocaceae* waarvan vele soorten in de tropen groeien.

Tamarix parviflora of Tamarinde.

Een wat vreemde eigenzinnige heester of kleine boom is de *Tamarix*. De overhangende takken groeien slordig door elkaar, de blaadjes zijn eigenlijk langwerpige schubben, de bloei doet aan heide denken maar is er zelfs geen familie van. Probeer er vooral niet een normaal groeiende heester van te maken. Hij groeit zoals hij zelf wil en laat zich niet sturen door welke snoeiwijze dan ook. Dit alles is begrijpelijker wanneer we zijn herkomst weten. Het is een heester van steppen en woestijnen rond de Middellandse zee, aangepast aan soms zoute grond. Ook scheiden ze via hun schubbladeren een belangrijke hoeveelheid zout af. Als de zoutkorst door de dauw vloeibaar is geworden verzamelt men de druppels om de soep te zouten! Een andere soort die op de Sinai voorkomt, scheidt een vuil geel vocht af dat aan honing doet denken. Sinds honderden jaren wordt dit door monniken gebruikt, en voor een deel in de handel gebracht als het echte "Manna" en aan pelgrims verkocht!

In het park vinden we de *Tamarix parviflora* die al in mei bloeit. Door hun oorsprong kunnen ze goed tegen droogte en houden van de volle zon. In de boeken staat dat hij moeilijk verplantbaar is. Dit valt in de praktijk eigenlijk wel mee. Bovendien is de *Tamarix* goed te stekken, en vormt al snel een struik. Kan goed als overgang gebruikt worden van

coniferen naar loofhout en past goed in een grote heidetuin, bij grassen, duindoorn en jeneverbes. Soms bij Rhododendrons die daardoor "gezeefd" licht ontvangen.

Vaccinium corymposum of Grootvruchtige trosveenbes.

In de fruithoek staan enkele planten. Meestal moet je er voor naar natte vochtige terreinen. Deze is echter zelfs in cultuur gebracht en tussen Swalmen en Reuver, in de buurt van de grens staan enkele percelen die daar profiteren van het water dat van het hoogterras afzakt. Deze tros veenbes heeft eveneens klokvormige bloemen en behoort ook tot de heidekruidachtigen. De bessen zijn knikkergroot en blauw berijpt. De natte beginjaren zijn goed geweest voor deze struik, de Mycorhiza heeft zich kunnen ontwikkelen en bij jaren waarin het droger wordt zal deze bodemschimmel de struik helpen een moeilijke drogere periode door te komen. En niet alleen het oog, de mond wil ook wat hebben!

Bessen van de Viburnum

Viburnum opulus of Sneeuwbalstruik.

De Nederlandse naam gold oorspronkelijk voor Viburnum opulus "Roseum" welke een ronde witte bloeiwijze heeft. Wie een hekel heeft aan veel verschillende geslachten en toch het hele jaar door bloemen of bessen in de tuin wil hebben moet voor dit geslacht kiezen. Enkele soorten komen uit Amerika maar komen ook enkele uit Zuid Europa echter de meeste komen uit het Verre Oosten. Voor park Aerwinckel is een keuze uit de vele soorten gemaakt. Hier zijn een achttal soorten uitgekozen. Daarmede niets ten nadele van de niet aanwezige soorten. Hoe hebzuchtig ik op het gebied van planten ben: Men kan niet alles hebben! Eind

november liet *Viburnum bodnantense* al de eerste bloemen zien; hij staat dan ook in de wintertuin. Roze bolletjes die schuchter hun wereldje verkennen en, als het niet te hard vriest, ons de hele winter, tot maart-april, trouw blijven. Deze kruising is ontstaan in Engeland in 1933. Gelijktijdig komt in de wintertuin de *Viburnum farreri* in bloei met kale pyramidale witte pluimen met een roze tint. De heerlijke geur begeleidt deze bloei welke zelfs kan doorgaan tot in het voorjaar. In vak III komt aansluitend de *Viburnum burkwoodii* in bloei. Deze halfgroen blijvende struik is veel rijker bloeiend met roze bloemen die welriekend bloeien tot mei. Hierna wordt de “bloemenvlag” doorgegeven aan *Viburnum carlesii* die een der ouders is van de hiervoor beschreven kruising. Deze struik wordt meestal niet hoger dan een meter en wordt veel in kleine tuinen gebruikt. Hierna is de beurt aan de “Nederlandse naamgever”; *Viburnum opulus* “Roseum”. Deze heeft een ronde bloeiwijze waarvan de buitenste bloemenrand steriel is. De wilde vorm heet Gelderse roos, in juni bloeiend, en daarna nog lang mooie rode bessen dragend. In vak I staat de laagblijvende *Viburnum davidii* die ook in juni bloeit maar kan doorbloeien tot in november. Ook deze heeft als extra toegift de mooie bessen. Deze bessen heeft ook de *Viburnum rhytidophyllum*, welke bloeit van mei tot juni, maar als de omstandigheden dit toelaten bloeit hij ongegeneerd op elk tijdstip van het jaar. Deze struik heeft groenblijvende bladeren die aan de onderkant bezet zijn met sterharen die in het voorjaar loslaten en dan het snoeien tot een verschrikking maken: Rode ogen en niezen! De bessen van deze struik zijn mooi. Een andere groenblijver vormt hier ook de *Viburnum pragensense*. Tos slot vormt de *Viburnum plicatum* “*Mariesii*” een echte topper in vak I. Deze is met zijn Japanse groei- en bloeiwijze met niets te vergelijken. Tijdens de bloei is er geen blad meer te zien en deze bloeitijd is lang. De witte bloemen, in mei-juni, doen haast pijn aan de ogen.

Vitis vinifera of Druif , Wilde wijnstok

De Wilde wijnstok is een liaan uit de bossen van de Kaukasus en de bergen van Armenië , Ararat-Noë, waar ze met haar krachtige takranken omhoog klimt naar de bovenste etage van het bos. Daar vormt ze haar bloemen, en kan de zon de bessen rijpen, waarna deze door vogels gegeten worden en zorgen voor de verspreiding. Het verspreidingsgebied ligt op het punt waar geologisch vier continentale schollen zijn bij elkaar liggen, namelijk Noord West Europa, Zuid Europa, Siberisch Azië en het Arabisch continent. Het is een plaats waar diverse klimaten samen komen en daardoor resulteert in een grote verscheidenheid van flora. In de tijd van Noë legde men wijngaarden aan, en maakte van de bessen een drank. Daar Noë de kracht der drank niet kende, raakte Noë beneveld en viel, onvoldoende gekleed, in slaap. Een zijner zonen, Cham, bespotten hem, Sem en Japhet echter dekten hem toe. Toen Noë naderhand de toedracht hoorde vervloekte hij Cham. Diens afstammelingen trokken naar Afrika. Sems afstammelingen naar Azië en die van Japhet naar Europa. Met de Bijbel in de hand kon men dus in latere eeuwen op slavenjacht gaan en zelfs massaal exporteren naar Amerika! In de Bijbel wordt de druif vaker genoemd: De wijngaard van Naboth. Nadien vinden we het verhaal van de bruiloft van Cana, waar water in wijn veranderd werd. Zelfs bij de Eucharistieviering maakt de wijn een hoofdbestanddeel uit.

Vele nieuwigheden zijn door de Romeinen naar onze streken gebracht zoals het konijn maar ook de druif werd door hen ingevoerd. Langs de gehele toenmalige Rijksgrens; de Rijn, met daarachter de Germanen werden wijngaarden aangelegd. Dit gold voor hen als een teken van vrede. Wijnbouw is trouwens onmogelijk bij plundertochten en oorlogen.

In de Middeleeuwen waren het de abdijen en kloosters die aan wijnbouw deden. Zeker voor de uitvinding van het “hoppen” toen was het bier slecht houdbaar. Zelfs in Friesland vond nog wijnbouw plaats! Het transport over land werd beter en met de invoer van koffie, thee en cacao werd de drankkeuze vergroot. En verdween deze cultuur bijna. In Zuid Limburg hield de wijnbouw stand tot in de Franse tijd. Toen kwam er echter een verbod op de druiventeelt. De Fransen waren bang voor infectieziekten van hun eigen wijngaarden. De

Franse cavalerie ruimde in 1810 de vaak gedegenerende wijnstokken op met een noordgrens van Parijs tot de Elzas. Na 1826 zijn er geen wijngaarden meer in deze streken. Na de 2^e wereldoorlog begon Frits Bos in Maastricht weer met de wijnbouw die resulteerde in de eerste wijn van eigen bodem in 1970. In Europa zijn ongeveer 5000 wijnrassen te vinden! De Familie “De druif” behoort tot de Familie der Vitaceae. Hiertoe behoren ook ondermeer de Wilde wingerd; ofwel de *Parthenocissus tricuspidata*, met hun mooie rode herfstkleur waarvan de stengels zich omhoog werken met zuignapjes. Uit Japan en Noord Amerika komt ook een Wilde wingerd de *Parthenocissus quinquefolia* met een meer vijftallig blad en ook klimt met zuignapjes. De *Ampelopsis* is een wingerd die bekend staat als kamerplant denk aan de Kangoeroewingerd (*Cissus antarctica*) uit Australië en ingevoerd in 1790. Deze kamerwingerden bevatten 250 soorten. Uit de tropen de Koningswingerd de (*Rhoisissus rhombifolia*) met de 3 tallige bladeren.

Enkele soorten druiven:

Amerikaanse	Aestivalis	bes zwart
	Riparia	bes purper
	Ruprestus	bes violet rood
	Labrusco	bes donkerblauw = stamsoort Amerikaanse rassen
Japanse	Coignetiac	bes zwart, niet eetbaar.
	Thunbergii	bes zwart purper, ook Noord China
Chinees	Romanatii	bes zwart
	Amurensis	bes zwartblauw
	Daviii	bes zwart (van Père David)
Europa	Vinifera	vele kleuren, stamsoort der Europese druivenrassen.

Enkele druivenrassen voor de koude kas.	Ras		Rijp in:
Blauw:	Frankenthaler	vroeg	oktober
	Black alicante		november
Wit	Muskaat van Alexandrië		oktober
	Emile royal Victoria	laat	oktober

Druivenrassen voor buiten; tegen een zuidmuur.

Blauw:	Boskoops gloria	begin sept.	zoet, bes doorsnede 2 centimeter
	Rembrandt	eind sept.	Zoet, soms scherpe bijmaak. Voor sap en wijn.
Wit	Vroege v.d. Laan	eind sept.	Soms veel eenpitters, deze groeien niet uit. Weinig bewaasd, moeilijk afrijpen. Soms beurtjaren

Weigela florida of Weigelia.

Bij deze heester hebben de “naamveranderaars” zich echt kunnen uitleven. Tientallen jaren was de naam beurtelings Weigelia, nu nog de Nederlandse naam, of Diervilla. Nu staat de naam weer vast; voor hoelang? De grootbloemige, uit Oost Azië, heten nu Weigela naar wijlen Hr. Weigel, professor in de botanie in Greifswald. De kleinbloemige gele soorten, uit Amerika, heten Diervilla naar de chirurg Diervilla. Om toch weer iets te moeten veranderen heeft men nu van Weigelia weer Weigela gemaakt. Als de voorjaarsbloei in de tuin voorbij is zou men een pauze verwachten. Juist in deze pauze komt de Weigela tot bloei en treedt dan op de voorgrond. Van een zestal bij ons vaak toegepaste soorten is in park Aerwinckel juist de mooiste geplant; namelijk de Weigela “Bristol Ruby”, deze roodbloeiende soort heeft vaak

nog een tweede bloei. Maar ook de *Weigela florida* "Purpurea" die een laagblijvende soort vormt met een purperrood blad en donkerroze bloemen. De meeste *Weigela*'s worden ongeveer twee meter hoog. Na vier á vijf jaar kan men de onderste takken tot de grond afsnijden om zo ruimte te geven aan jonge opslag. Niet direct na de bloei snoeien. Deze zijn in 1844 hier ingevoerd. Ook de kleinbloemige *Diervilla* is in Park Aerwinckel aangeplant. Deze soort is uit Amerika in Europa in 1889 ingevoerd. Opmerking: Er is ook een nauw verwante struik hieraan; *Weigela middendorffiana*, besteld, deze is nooit geleverd. Deze struik heeft grote gele bloemen met aan de binnenzijde oranje- of roodvlekkige (stigma). Deze soort is in 1850 ingevoerd.

Zakdoekenboom

Snoeiaanwijzingen voor park maar ook algemeen.

Hoofdregel: Na het snoeien moet men; de leek, niet kunnen zien dat gesnoeid is.

Natuurlijke snoei is eigenlijk afsterven, afbreken, wind, afstoten.

Waarom dan toch snoeien: om bovenstaande processen versnellen, uit oogpunt van netheid, boomhygiëne, voorkomen van ziekten en aantastingen en zelfbeschadiging: schurende takken.

Snoeimateriaal: schaar, zaag, mes, bijltje.

Zorg bij snoei voor kleine wonden: geen stompen of kapstokken.

Afdekken met lakbalsem, verf, koude entwas: meermalen. Is heden ten dagen verlaten, volgens boomchirurg Pius Floris, omdat je op deze manier eigenlijk de ziektekiemen inkapselt en deze van hieruit lekker verder kunnen rotten.

Snoeien om de vorm te behouden: verticaal, horizontaal, hangend, kwarrig. Hierbij is wel de noodzaak dat men een behoorlijke sortimentskennis bezit. Vrucht, snoei en vorm behouden.

Let op de natuurlijke habitus van boom of heester: Zuil, vaasvorm, ovaal, eivorm, rond, kwarrig, overhangend, rechtopgaand, uitstaand, of treurvorm of etagevorm.

Tijd van snoeien: afhankelijk van de boom- of heester. Kersen, noot, esdoorn, berk is nazomer en vroege najaar (wegens bloeden), druiven tussen Kerstmis en Lichtmis (2 februari). Kersen na de pluk. Snoei van bomen: Een hoofdtak, en zijtakken zo nodig uitspannen. De natuurlijke vorm stimuleren.

Snoei heesters: 3 à 4 jaar na planting een of twee oude takken uitlichten, de andere terugknippen (gedeeltelijk) op jongere twijgen. Voorjaarsbloeiende heesters snoeit men na de bloei, Forsythia, Ribus, Spiraea, Brem.

Zomer- en herfstbloeiende heesters in winter snoeien.

Bladhoudende heesters in voorjaar: de tijd dat ze minder mooi zijn is dan kort.

Vlinderstruiken (Buddleja) in het voorjaar snoeien. Men kan ook een enkele laten doorgroeien. Ze kunnen dan tot 7 centimeter dik worden.

De trossen zijn dan kleiner, maar het effect is grandioos!

Rozen elk jaar in het voorjaar tot een handbreed boven de grond terugsnijden. De zwakke fijne takjes verwijderen en 4 – 6 stevige scheuten aanhouden. Deze tot ± 5 centimeter inknippen.

Snoeien, afbinden en uitspannen van bomen: Natuurlijke vorm stimuleren behalve bij stijltuinen.

Snoeien van heesters: Enkele oude takken uitlichten, rest inknippen op jongere scheuten.

Snoeien doet groeien, behalve bij Coniferen!

Geknipte vormen; met een heggenschaar, passen alleen bij Renaissance- en Baroktuinen zie Schoor v. d. Bair; Rondom het Leudal “Stijltuinen”.

Bij klimplanten als de druif (*Vitis vinifera*), de Blauwe regen (*Wisteria sinensis*), en Kiwi (*Actinidia chinensis*) is het doel van de snoei het verkrijgen van een hogere opbrengst. Bij een compactere struik en betere belichting is het tevens gemakkelijker oogsten en worden de schimmelziekten geweerd. Zorg dat de hoofdtakken op een onderlinge afstand van ongeveer 50 centimeter aan een draad worden opgebonden. Deze draad vooraf met stevige haken aan de muur bevestigen. Bij de aankoop van jonge planten, deze op ± 70 centimeter knippen, eventuele zijtakken verwijderen. De daarop volgende zomer de 3 bovenste scheuten aanhouden, de bovenste scheut verticaal omhoog, en na ± 60 centimeter knippen (nijpen). In de oksel van het bovenste blad ontwikkelt zich dan een nieuw scheutje. Dit na het 1^e blad innippen en dit de gehele zomer herhalen. De zijscheuten horizontaal aanbinden en nijpen op ongeveer 8 blaadjes. Verder als met hoofdtak. Doel hiervan is het krachtig ontwikkelen van

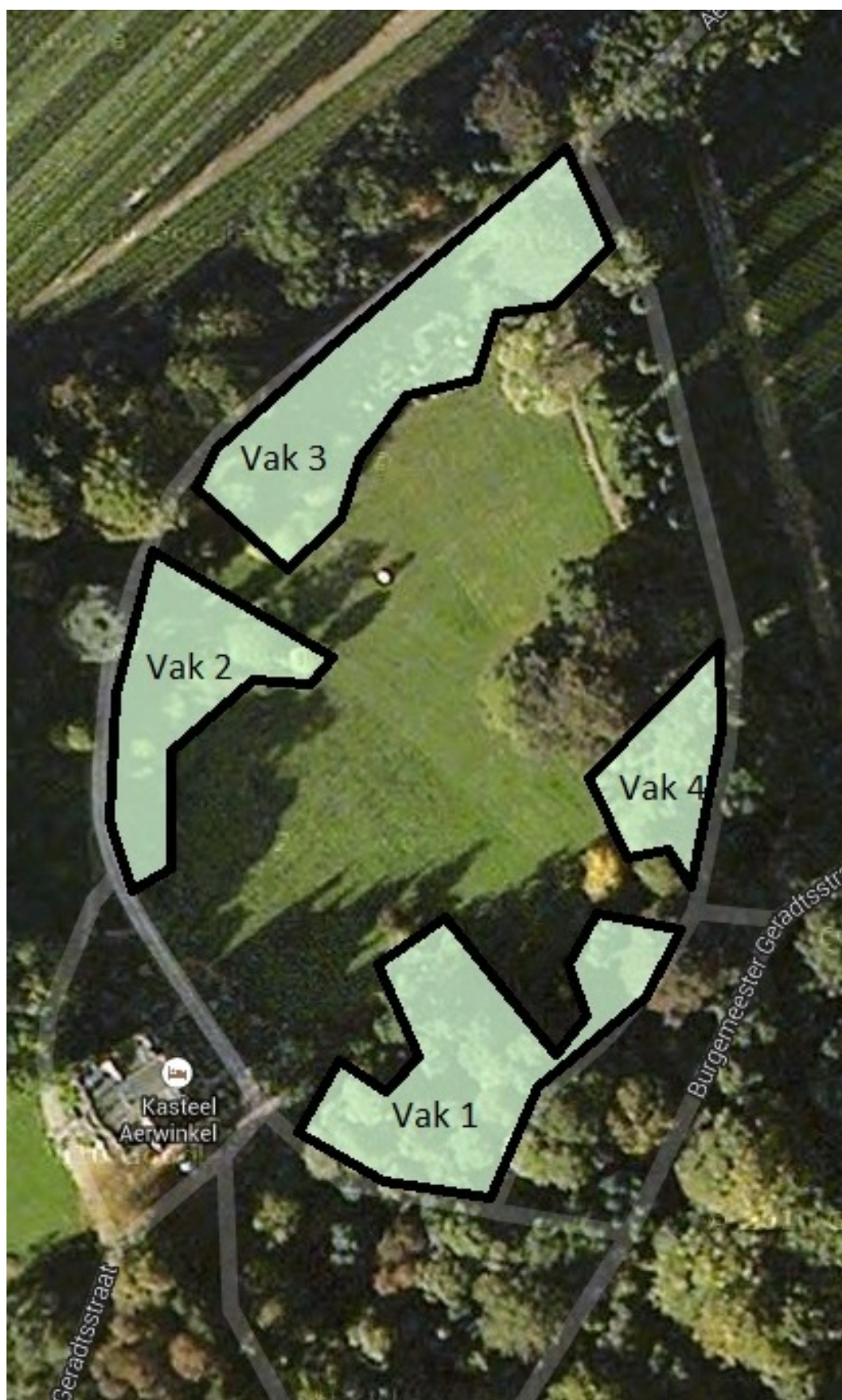
de onderste knoppen, want deze moeten het vruchthout gaan vormen. Bij de volgende wintersnoei terugknippen tot waar in de zomer voor de 1^e keer is ingenepen. De wintersnoei bestaat in het terugknippen van koptak en verlengstuk van zijtakken op de plaats waar in de zomer voor het eerst is ingenepen. De scheuten bij A worden op 2 ogen gesnoeid. Op de hiernaast gesnoeide horizontale tak ontwikkelen zich meestal beide scheuten. Hiervan wordt de scheut die zich het dichtst bij de tak bevindt aangehouden. De bovenste wordt weggebroken. De scheut weer na ± 8 bladeren innipen enz. Na 3 à 4 jaar beginnen zich de bloemtrossen te vormen, en wel meestal tussen het 5e en 7e blad. De jonge scheut wordt dan ingenepen 1 blad boven de jonge tros, bij verder uitlopen weer als hierboven aangegeven. Het “krenten” kan dan beginnen! Tijdens de groeiperiode nooit het oude hout snoeien, daar dit zeer sterke bloeding veroorzaakt. De wintersnoei in jan/febr.

Ten slotte.

Door de tijden heen hebben veel mensen hun best gedaan om de overweldigende hoeveelheid soorten en vormen der Natuur te beschrijven, om de medemens begrip bij te brengen hoe die natuur functioneert. Vroeger was men blij om daar iets aan toe te voegen en daarmee de diversiteit van het Tertiair te herstellen. Toen kwam men op het idee om alleen die planten te accepteren welke na de IJstijden waren teruggekomen binnen een bepaalde tijd. Maar de natuur is altijd in beweging. Het gevolg is dat onze bossen uit monoculturen bestaan. De diversiteit, een grondregel voor ons functioneren wordt zo geknot. Ondanks vele beloften is het resultaat pover. De bezitters van tuinen in stad en dorp laten een heel ander beeld zien. Geen afweging of het in de “normen” der natuurbeheerder past, maar alles wat mooi en winterhard is naar onze leefomgeving halen! En het verschil is groot. Wanneer we benutten wat de natuur ons aanreikt, kunnen we nog veel bereiken en de monoculturen van eiken- en beukenakkers terugdringen. Het insecten- en vogelleven zouden daarmee een impuls krijgen en de ziekten en plagen krijgen minder kans. Grootschaligheid is inefficiënt. Altijd een worsteling om het organisatorisch rond te krijgen. Administratie vergt zoveel tijd dat het eigenlijke werk er zelf onder lijdt. Ik ben me zeer wel bewust van de onvolledigheid van bovenstaande artikelen maar zet wel aan tot denken. Hoofdzaak is geweest praktische gegevens aan te reiken en tevens het waarom toe te lichten. Inzicht te geven in de vele bijkomstigheden. Van veel bomen en struiken kennen we niet de verwevenheid met de cultuur in het land van herkomst zodat de informatie soms schraal is. Wanneer dit werk echter bijdraagt aan een prettige “beleving” van een rondwandeling in dit mooie park is dit schrijven, hoop ik, van nut geweest.

H. v. d. Schoor januari 2001, Baexem.

Vakindeling van park Aerwinkel